İDARE HUKUKU

1.01.2019

İBRAHİM AKDOĞAN & BURAK ÇELİKKOL

BİRİNCİ KISIM
İDARE HUKUKU

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARE HUKUKUNUN GENEL ESAS ve İLKELERİ

I. GİRİŞ

İdare Hukuku, kamu yönetiminin ***kuruluş*** ve ***işleyişine*** uygulanan ve taraflar arasında kamu yararı nedeniyle bir eşitsizliğin bulunduğu hukuk kurallarının bütünüdür.

İdare Hukuku'nun konusunu devlet idaresi (kamu idaresi, amme idaresi) oluşturur. Bir başka anlatımla, özel kesim idareleri, örneğin, **şirket**, **dernek**, **vakıf idaresi** veya **sendikalar** idare hukuku'nun konusu dışında kalır.

İdare, kamu idaresi olarak, belli başlı iki anlamda kullanılmaktadır. İdare, birinci olarak, Devletin belli bir tür **organlarını**, **kuruluşlarını** ifade etmektedir. Buna **organik (yapısal)** anlamda idare diyoruz. İdare ikinci olarak Devletin belli bir **tür faaliyetlerini**, **görevlerin**i ifade etmek için kullanılmaktadır. Buna ise fonksiyonel **(işlevsel, görevsel)** idare diyoruz.

Organik Anlamda İdare ⟶ İdarenin, organı, kuruluşu, personeli, teşkilatı söz konusu olduğunda.

Fonksiyonel Anlamda İdare ⟶ İdarenin faaliyetleri, eylemleri, işlemleri ve görevleri söz konusu olduğunda.

Örneğin, idarenin hangi kuruluşlardan oluştuğundan bahsediyorsak (Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı vb.) idareyi **organik anlamda** kullanmış oluruz. Ancak idari kuruluşların görevini araştırıyorsak mesela Sağlık Bakanlığının görevleri nedir? Şeklinde bir soruya cevap arıyorsak idareyi **fonksiyonel anlamda** kullanmış oluruz.

Bir devlettin belli başlı üç fonksiyonu yani görevi vardır: ***Yasama fonksiyonu, yürütme fonksiyonu, yargı fonksiyonu.*** Devlet bu görevlerini yerine getirmek içinde üç organa sahiptir. Yasama ***organı, yürütme organı ve yargı organı.*** Acaba, idare organ ve faaliyet olarak Devlet organ ve faaliyetleri arasında nerede yer almaktadır. Şimdi bu soruya yanıt arayalım.

II. ORGANİK ANLAMDA (YAPISAL) İDARE

Yapısal anlamda idareden kasıt, idare makamlarının öteki Devlet organları ve makamlardan nasıl ayırt edileceğini örgüt (teşkilat) düzeyinde açıklamaktır.

Yapısal anlamda yasama organı genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşan ***Türkiye Büyük Millet Meclisidir*** ve tamamen idareden ayrıdır. Yani organik anlamda idarenin dışındadır.

Yapısal anlamda yargı, ***bağımsız mahkemelerden*** oluşur. Yargının da organik olarak idare ile bir ilgisi yoktur.

Yapısal anlamda yürütme, ***Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu (hükümet) ve idare makamlarından*** oluşur. Görüldüğü gibi yapısal yönden idare, yürütme organı içinde yer alan bir makamlar topluluğudur.

Organik anlamda idareyi aşağıdaki şema vasıtasıyla da irdeleyebiliriz

UYARI

Sınavlarda Yasama organının (TBMM), Yargı organının (Mahkemelerin) ve özel kesim idarelerinin (şirket, dernek, sendika vb.) organik anlamda idarenin içinde olmadığına dikkat etmek gerekir

III. FONKSİYONEL (İŞLEVSEL) ANLAMDA İDARE

İşlevsel anlamda idareden kasıt, idare makamlarının ***görevlerinin*** öteki kamusal organ ve makamların görevlerinden nasıl ayırt edileceğini açıklamaktır. Başka bir deyişle, "İdare makamları, kamusal faaliyetlerden (görevlerden) hangilerini yerine getirir? Sorusunun yanıtıdır. Bu sorunun yanıtını idari fonksiyonun ölçütlerini inceleyerek bulacağız.

A. İDARİ FONKSİYONUN ÖLÇÜTLERİ

- **Bir işlem veya eylemin idare fonksiyonu içerisinde yer aldığından söz edebilmek için öncelikle, o işlem veya eylemin yasama fonksiyonu içerisinde yer almaması gerekir.**

Yasama fonksiyonu, yasama organının yaptığı işlem ve eylemlere denir. Yasama organının (TBMM'nin) Anayasanın kendisine verdiği **hükümetin siyasal denetimi**, **kanun yapma ve parlamento kararları** yapma olmak üzere üç grupta toplanacak görev ve yetkileri yasama fonksiyonuna dâhildir. Ancak çok fazla olmamakla beraber ***yasama organının idari fonksiyona dâhil işlemleri bulunmaktadır***. Meclis'te çalışanların özlük haklarının düzenlenmesi ve büro, alım-satım, ihale gibi işlemler yasama organının idari fonksiyona dâhil işlemlerine örnek gösterilebilir.

- **Bir işlem veya eylemin, idare fonksiyonu içerisinde yer alabilmesi için o işlem veya eylemin, yargı fonksiyonu içerisinde yer almaması gerekir.**

Yargı fonksiyonu, bağımsız mahkemelerin hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık iddialarını çözüp kesin hükme bağlama işlem ve etkinliklerini içerir. Ayrıca yargı organlarının çekişmesiz yargı işlerinde vermiş oldukları kararlar, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun verdiği içtihatları birleştirme kararı veya Adalet Bakanı'nın bir davaya ilişkin kanun yararına bozma isteminde bulunmasına dair kararı vb. yine yargı fonksiyonuna dâhil işlemlerdir.

UYARI

HSYK yargısal görevleri de olan bir idari kuruluş olduğundan kararlarının yargısal değil idari fonksiyona dâhil işlemlerden olduğuna çok dikkat etmek gerekir.

Ayrıca, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun verdiği içtihatları birleştirme kararı veya Adalet Bakanı'nın bir davaya ilişkin kanun yararına bozma isteminde bulunmasına dair kararı da yargı fonksiyonuna dâhil işlemler olup idari fonksiyonun dışında kalır.

Ancak ileride göreceğimiz Danıştay'ın idari görevleri idari fonksiyona dahildir. Örneğin Danıştayın iki kamu kurumu arasındaki taşınmazın devri konusundaki anlaşmazlığı karara bağlaması gibi.

Ancak yargı makamlarının yargıda çalışan idari personelin özlük işlemleri ya da mahkeme kalem ya da yazı işleri bürolarının etkinlikleri yargı işlevinin dışında kalmaktadır. ***Yani, yasama organı gibi yargı organlarının da idari fonksiyona dâhil işlemleri bulunmaktadır***.

- **Bir işlem ve eylemin idari fonksiyona girebilmesi için yalnızca yasama ve yargı işlevine girmemesi yetmez. Ayrıca o işlem ve eylemin yürütme organının siyasal işlerinden de olmaması gerekir.**

Yürütme fonksiyonel olarak ikiye ayrılır. Birincisi yürütmenin ***siyasal nitelikli görevleri***, yani hükümet fonksiyonudur. Diğeri ise ***yürütmenin teknik nitelikli görevleridir*** ki bu da idari fonksiyon olarak nitelendirilir. Burada dikkat edilmesi gereken **yürütmenin siyasal nitelikli görevleri tamamen idari fonksiyonun dışında** kalır. Aşağıdaki şema yardımıyla yürütmenin siyasi nitelikteki görevlerini yani hükümet fonksiyonuna dâhil işlemlerini görebiliriz.

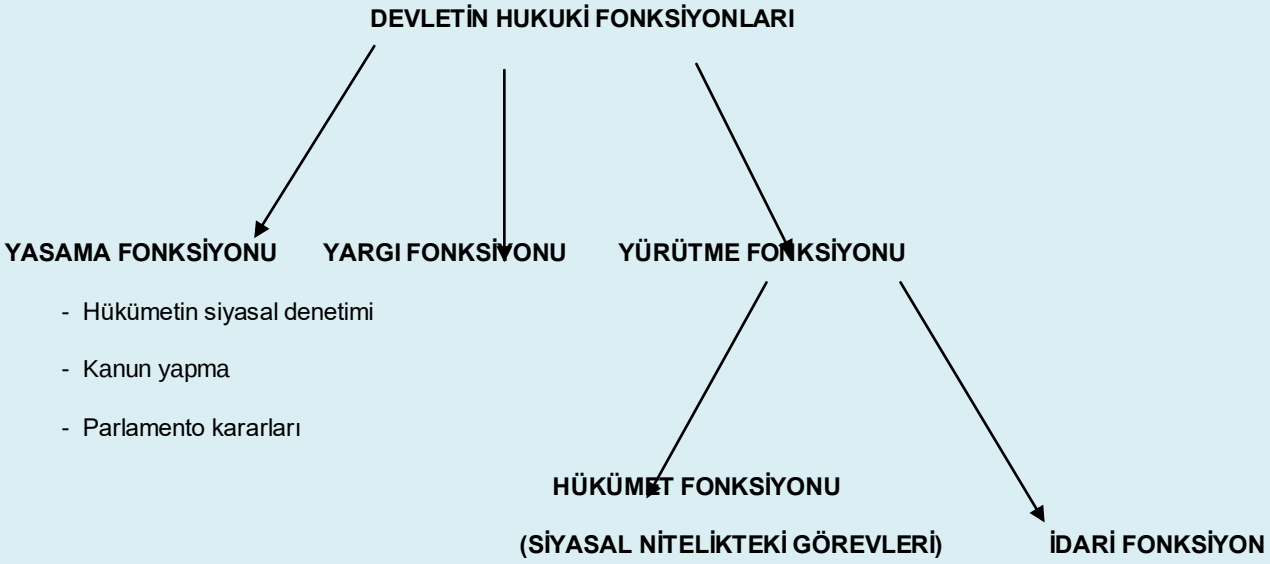

DİKKAT

İdari fonksiyon, yasama ve yargı fonksiyonları ve yürütme organının salt siyasal nitelikli faaliyetleri dışında, Devletin ve kamu tüzel kişilerinin günlük toplumsal gereksinimleri karşılamak amacıyla yürüttüğü tüm kamusal faaliyetlerden oluşmaktadır.

DİKKAT

- Sınavlarda **yasama fonksiyonuna dâhil işlemlerin** (hükümetin siyasal denetimi, kanun yapma, parlamento kararları yapma), **yargı fonksiyonuna dâhil işlemlerin** (mahkemelerin hukuki uyuşmazlıkları çözmesi) ve **yürütme organının siyasal nitelikteki işlemlerinin** (Bakanlar Kurulunun kurulması, Başbakanın atanması vb) idari fonksiyonun dışında kaldığına dikkat etmek gerekir.
- Yasama ve yargı organı sınırlı da olsa idari fonksiyona dâhil işlemler yapabilirken idare yasama ve yargı fonksiyonuna dâhil işlem yapamaz.

B. İDARİ FONKSİYONUN ÖZELLİKLERİ

- İdarî fonksiyonun amacı kamu yararını gerçekleştirmektir.
- İdarî fonksiyonun konusu, kamu hizmetleridir
- İdarî fonksiyon, idarî işlem, idari eylem hatta idari sözleşmelerle yürütülür.
- İdarî fonksiyon, kamu gücü kullanılarak (üstün ve ayrıcalıklı yetkiler) yerine getirilir.
- İdarî fonksiyon zaman ve yoğunluk olarak sürekli bir devlet fonksiyonudur.
- İdarî fonksiyon kendiliğinden (resen) harekete geçer. İdari fonksiyonun yürütülmesi için talebe gerek yoktur.
- İdarî fonksiyon bireylerle doğrudan doğruya ilgilidir.

IV. İDARENİN GÖREVLERİ (FAALİYETLERİ)

A. GENEL OLARAK

İdarenin toplumun gündelik ve ortak gereksinimlerini karşılamak ve böylece kamu yararını gerçekleştirmek için yürüttüğü faaliyetlerin tümü idarenin görevlerini oluşturur.

B. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ İDARESİNİN GÖREVLERİ

Anayasanın 2. m. devletin **sosyal bir devlet** olduğunu belirtir. Sosyal devlette, liberal devletin şahıslara tanıdığı geniş alanlar, sosyalist devlette de idareye tanınmış geniş alanlar daraltılmıştır. Herkesin insan onuruna yakışır bir asgari yaşam düzeyine kavuşmasını sağlamakla görevli devlet, sosyal devlet olarak kabul edilir. Bu hedefleri Anayasanın 5. m. temel görevler olarak düzenlemiştir.

TC. Devleti idarenin başlıca görevleri şunlardır:

• **Milli güvenliğin korunması:** Türkiye de iç ve dış güvenliğin korunmasından ve Türk silahlı kuvvetlerinin yurt savunmasına hazır bulundurulmasından TBMM'ye karşı ***Cumhurbaşkanı*** sorumludur. İç güvenliği kolluk dış güvenliği TSK aracılığıyla sağlar.

• **Kolluk faaliyetleri:** İdarenin Kamu düzenini korumak ve sağlamak amacıyla yapmış olduğu faaliyetlerdir. Kamu düzenini sağlamakla görevli ve yetkili temel kolluk kuruluşları İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığıdır.

• **Kamu hizmetleri:** İdare organlarının bayındırlık, eğitim, sağlık, haberleşeme gibi konulardaki faaliyetleridir.

• **Özendirme ve destekleme (teşvik) faaliyetleri:** İdare belirli kişi, sektör veya çalışmaları kamu yararı amaçlı olarak destekleyebilir. Tarımsal sübvansiyonlar ya da sanayi teşvikleri bunlara örnek verilebilir.

• **İç düzen (özyönetim) faaliyetleri:** İdarenin doğrudan topluma yönelik olmayan, ancak kamuya karşı diğer görevlerini düzenli, etkin ve amacına uygun olarak yerine getirebilmek için personel alımı, hizmet-içi eğitimi, istihdamı, ihtiyaç duyduğu araç-gereç, malzemeyi ve taşınır-taşınmaz mallar ve maddi kaynakları sağlamaya yönelik faaliyetleridir.

• **Planlama faaliyetleri:** Doğrudan idari fonksiyonun kapsamına girmeyen planlama faaliyetleri, ileride ortaya çıkması öngörülen toplumsal gereksinim ve sorunlara karşı idarenin yasama ve yürütme organına "öngörüde bulunup seçenekler belirleme" görevi olarak adlandırılabilir.

2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında Cumhurbaşkanlığına **istişari** nitelikte görüş bildirmek amacıyla **Ekonomik ve Sosyal Konseyin** kurulacağı belirtilmiştir.

Ayrıca **Milli Güvenlik Kurulu**, gibi merkeze yardımcı kuruluşlar planlama işlevini yerine getirmektedir.

V. İDARE HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ

İdare hukukunun özellikleri şunlardır:

- İdare hukuku **genç** bir hukuk dalıdır.
- İdare hukuku **"tedvin" (yazıya dökülmemiş.) edilmemiş** bir hukuk dalıdır. Dikkat edilirse borçlar hukuku alanında borçlar kanunu veya ceza hukuku alanında ceza kanunu gibi kanunlar varken; idare hukukunda idare kanunu diye bir şey yoktur.
- İdare hukuku, büyük ölçüde **içtihatlara dayanan bir** hukuk dalıdır. O yüzden mahkeme kararları İdare hukukunda çok önemli yer tutar.
- İdare hukuku **"statüsel"** niteliktedir. İdare hukukunda kanun ve nizamlarla önceden belirlenmiş statüler, genel hukukî durumlar vardır.
- İdare hukuku işlemleri **tek taraflıdır**. İdare hukuku işlemleri, idarenin tek yanlı irade açıklamasıyla meydana gelir.
- İdare hukukundan doğan uyuşmazlıklara **idarî yargı yerlerinde** bakılır.İdare Hukuku **kamu hukukunun** bir dalıdır.
- İdare hukuku **bağımsız** bir hukuk dalıdır. Yani idare hukuku özel hukuktan tamamen ayrı bir hukuk dalıdır.

VI. İDAREYE UYGULANAN HUKUK DALLARI: İDARE HUKUKU SİSTEMLERİ

İdare hukuku tüm dünyada bağımsız ve özerk bir hukuk dalı olarak gelişmemiştir. Devletlerin siyasal yapısı, yönetim usulleri, demokratik gelenekleri gibi değişkenlere bağlı olarak dünyada idare hukukunun uygulanmasında **adli idare sistemi ve idari rejim** olmak üzere başlıca iki sistem bulunmaktadır.

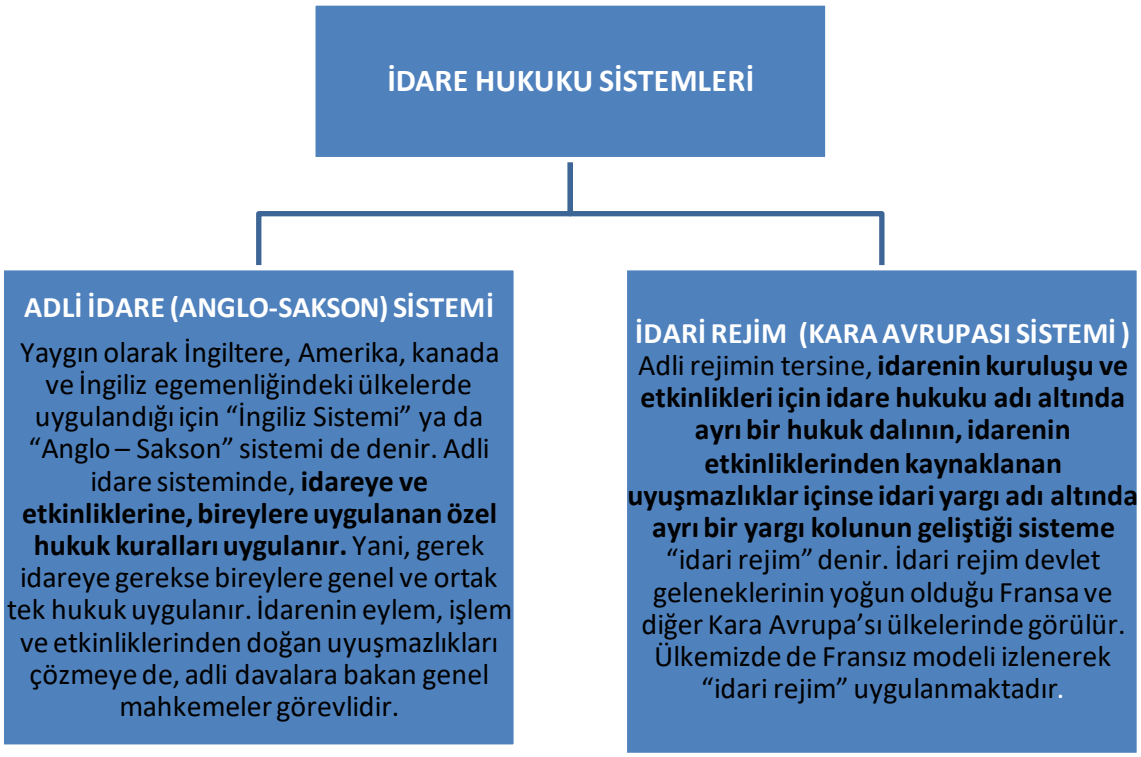

VII. İDARE HUKUKUNUN KAYNAKLARI

İdare hukukunun kaynakları da genel olarak hukukun kaynaklarına büyük benzerlik gösterir. İdare hukukunun kaynakları şu şekildedir:

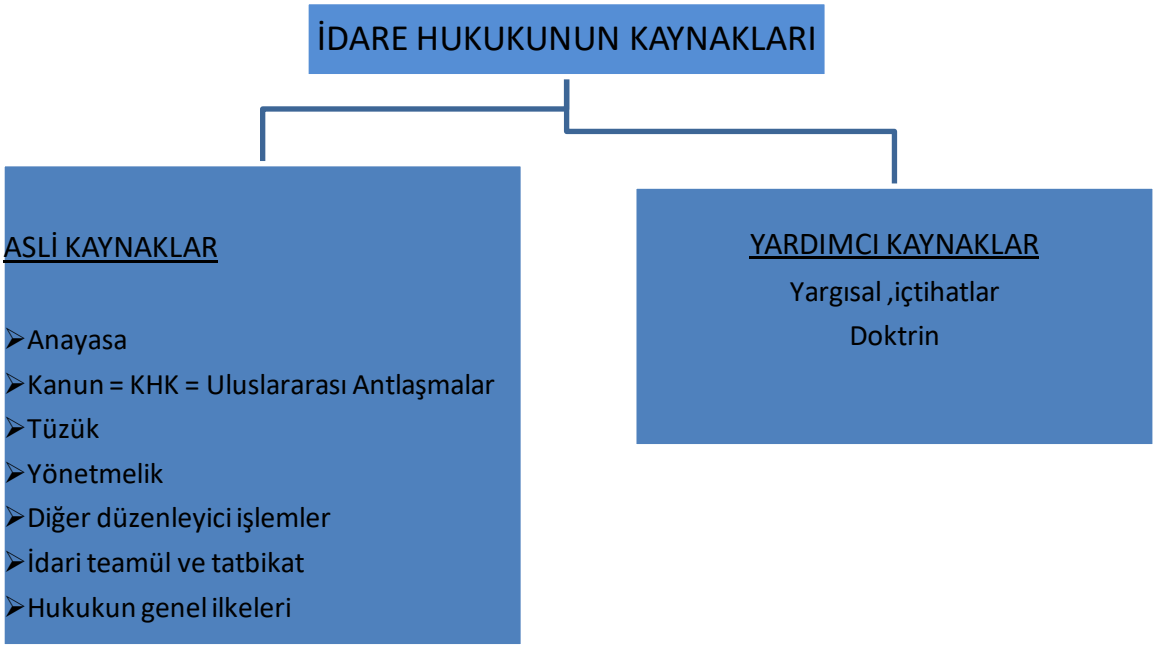

VIII. İDARE HUKUKUNA HÂKİM OLAN İLKELER

İdareyi doğrudan etkileyen **anayasal ilkeler** şu başlıklar altında ele alınabilir:

- Hukuk devleti ilkesi
- Laiklik ilkesi
- İdarenin kanuniliği ilkesi (Kanuni idare ilkesi)
- Merkezden ve yerinden yönetim ilkeleri
- Yetki genişliği
- Kamu tüzel kişiliği
- İdarenin bütünlüğü ilkesi (idari vesayet)
- Kanunsuz emir
- Savunma alınmadan kamu görevlilerine disiplin cezası verilemeyeceği ilkesi

Bu ilkelerde **hukuk devleti ve laiklik ilkelerini** Anayasa hukuku dersinde inceledik. Bundan dolayı idarenin kanuniliği ilkesini inceleyerek konumuza devam ediyoruz.

A. İDARENİN KANUNİLİĞİ İLKESİ (KANUNİ İDARE İLKESİ)

Anayasanın 123. Maddesine göre; idarenin kuruluş ve görevleri **kanunla** düzenlenir.Yine Anayasanın çeşitli hükümlerine örnek verecek olursak;

- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri kanunla düzenlenir.
- Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri kanunla düzenlenir.
- Memurların ve öteki kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.
- İdarenin tüm faaliyetleri kanuna dayanmalıdır ve idarenin faaliyette bulunabilmesi için mutlaka kanundan aldığı bir yetki olmalıdır.

B. MERKEZDEN YÖNETİM – YERİNDEN YÖNETİM İLKELERİ

Anayasanın 123. Maddesine göre, idarenin kuruluş ve görevleri **merkezden yönetim ve yerinden yönetim** esaslarına dayanır.

1. Merkezden Yönetim İlkesi

Merkezden yönetim, İdarenin topluma sunacağı hizmetlerin **başkent** adı verilen **devlet merkezinden** ve **tek elden yürütülmesidir**. Merkezden yönetim ilkesinin uygulandığı ülkelerde, idari hizmetler devlet merkezinde bulunan ve sayıları belirli ve sınırlı olan bir veya birkaç yetkili tarafından planlanır, düzenlenir ve yürütülürler. Ancak devlet merkezinde bulunan ve sayıları belirli ve sınırlı olan bu yetkililerin tüm ülke düzeyinde idari hizmetleri yürütmeleri düşünülemeyeceğinden, merkezdeki yetkililerin yanı sıra tüm ülkeye yayılmış bir teşkilata da ihtiyaç vardır.

KISACA

- Merkezi idarenin başkentteki yetkililerinden oluşan ve bütün kararların alındığı ve planlandığı yere **başkent teşkilatı**, merkezin başkent dışındaki tüm ülkeye yayılmış teşkilatına ise **taşra teşkilatı** denir. Bununla beraber, merkezi idarenin taşra teşkilatında yer alan görevliler, idari hizmetlerin görülmesi konusunda kendilerine ait herhangi bir yetkiye sahip değildirler. Bu görevliler, başkentteki yetkililerce atanırlar; onların emir ve talimatları doğrultusunda hareket ederler ve de onlara **hiyerarşi** olarak adlandırılan bir hukuki bağ ile bağlıdırlar
- Merkezin başkent örgütü **Cumhurbaşkanlığı,** ve **başkente yardımcı kuruluşlardan** oluşur. Genel olarak, bütün idari faaliyetlerin merkezi Bakanlar Kuruludur.
- Merkezin taşra örgütleri **il genel idaresi, ilçe idaresi, bucak ve bölge idaresi,** merkezin emir ve direktiflerini, bulundukları coğrafyada uygulamakla görevli mülki idare birimleridir. Bunlar Devlet tüzel kişiliğini temsil ederler yani özerklikleri yoktur, merkeze bağlıdırlar, genel bütçe içinde yer alırlar.
- Taşra örgütlerin sadece **İl genel idaresi Anayasada düzenlenmiş** olup diğerleri çeşitli kanunlarla düzenlenmiştir

DİKKAT

Kararlar başkent teşkilatında alınır, taşrada uygulanır. Taşradaki yetkililer in karar alma yetkisi yoktur başkentteki yetkililerin emir ve talimatlarıyla hareket ederler ve onlara hiyerarşi denen bir hukuki bağla bağlıdırlar. Yine taşranın, başkentte hazırlanan genel bütçeden bağımsız bir bütçesi yoktur. Yani taşradaki birimler başkent tarafından aktarılan kaynaklarla görevlerini yerine getiriler.

a. Merkezden Yönetimin Özellikleri

- **Tüm idari hizmetler merkezde toplanmıştır**.

Vatandaşlara sunulacak tüm idari hizmetler merkezde toplanmıştır. Bu hizmetlere ilişkin kararları alma ve uygulama yetkisi merkezdeki sayıları belirli ve sınırlı yetkililere ait olup, bu hizmetlerin yürütülmesinden doğacak sorumluluklar da merkeze aittir.

- **Bir taşra örgütü vardır**

Merkezde toplanan idari hizmetlerin tüm ülke düzeyinde uygulanabilmesi için, merkezin tüm ülkeye yayılmış bir **taşra teşkilatına** ihtiyaç vardır. Taşradaki yetkililerin kendilerine ait karar alma yetkisi olmayıp merkezdeki yetkililerin (çoğu zaman bakanlar) emir ve talimatları doğrultusunda hizmetleri yerine getirirler.

- **Tüm kaynaklar da merkezde toplanmıştır**

İdari hizmetlerin yürütülmesi için gerekli tüm parasal kaynaklar ile araç ve gereçler de merkezde toplanmıştır

- **Merkezden yönetimde tek bir tüzel kişilik vardır.**

Merkezden yönetimde tek bir tüzel kişilik vardır o da **devlet tüzel kişiliğidir**. Bunu tek bütçe, tek mal varlığı ve tek karar organı (bakanlıklar) olarak düşünebiliriz. Bu yüzden merkezden yönetimde taşra örgütü de dâhil hiçbir kuruluşun tek başına kamu tüzel kişiliği (kendine ait mal bütçe, mal varlığı, karar organı) yoktur.

b. Merkezden Yönetimin Yararları ve Sakıncaları

MERKEZDEN YÖNETİMİN YARARLARI	MERKEZDEN YÖNETİMİN SAKINCALARI
➢ Güçlü bir devlet yönetimi sağlar ➢ Hizmetler **daha az harcama ile rasyonel** bir biçimde yürütülür ➢ Hizmetler tüm ülke düzeyine **standart** (yeknesak) bir biçimde yürütülür ➢ Tek bir bütçe olmasından dolayı mali denetim daha kolaydır ➢ Kamu görevlileri yerel etkilerden kurtulur, **idarenin tarafsızlığını** sağlamaya daha elverişlidir	➢ Bürokrasi ve kırtasiyeciliğe yol açar ➢ Hizmetlerin yerel gereksinimlere göre yürütülmesi güçtür ➢ Demokratik ilkelere pek uygun değildir.

c. Yetki Genişliği İlkesi

Yetki genişliği ilkesi, merkezden yönetim ilkesinin en önemli sakıncası olan **bürokrasi ve kırtasiyeciliği ortadan kaldırmak için** düşünülmüş bir araçtır.

Merkezi idarenin taşradaki amirlerine belli konularda merkeze danışmadan, merkez adına **kendiliklerinden karar alma yetkisinin** verilmesine yetki genişliği denir.

Anayasaya göre ülkemizde yetki genişliği ilkesi yalnızca merkezi idarenin taşra örgütlerinden **il genel idaresinde vali** tarafından uygulanmaktadır.

Yetki genişliği ilkesi belli başlı şu özellikleri göstermektedir:

- Kullanılan yetki merkeze aittir. Vali bu yetkiyi kendi adına değil, merkez adına kullanır.
- Bu yetki bir **milli kamu hizmetinin** (tüm ülke düzeyinde yürütülmesi gereken kamu hizmeti) ifasında kullanılmaktadır.
- Bu yetki, merkezin bir memuru (vali) tarafından kullanılmaktadır. Vali, merkeze danışmadan karar alabilse de, merkezin hiyerarşisine tabidir.
- Yetkinin kullanılmasıyla ilgili tüm gelir ve giderler ile hizmetin ifasında kullanılan araç ve gereçler merkeze aittir.

2. Yerinden Yönetim İlkesi

Merkezden yönetimin tersine, yerinden yönetim, topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi idare teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idare hiyerarşisine dâhil olmayan **kamu tüzel kişileri** tarafından yürütülmesidir.

Yerinden yönetim ilkesi, ya **belli bir yöre** ya da **belli bir hizmet** itibariyle, iki biçimde uygulanmaktadır. Yerinden yönetim ilkesinin **belli bir yöre itibariyle** uygulanmasına **yerel yerinden yönetim** belli bir hizmet itibariyle uygulanmasına ise **hizmet yerinden yönetimi** denmektedir.

a. Yerel Yerinden Yönetim (Yerel Yönetim-Mahalli İdare)

Belli **bir yörede oturanlara**, salt orada oturmaları dolayısıyla ortaya çıkan ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla tanınan özerkliği (kamu tüzel kişiliğini) ifade etmektedir.

Anayasaya göre **il özel idaresi, belediye** ve **köy** olmak üzere üç yerel yönetim (mahalli idare) kuruluşu vardır.

Yerel Yönetimlerin Özellikleri

- Özerktirler; **ayrı bir mal varlığına, bütçeye ve kamu tüzel** kişiliğine sahiptirler
- Mahalli idarelerde çalışan görevliler merkezi idarenin, yani devlet idaresinin hiyerarşisine tabi değildirler.
- Merkezi idarenin **idari vesayet denetimi** altındadırlar.
- Mahalli- müşterek kamu hizmetlerini yürütürler. (Şehir içi ulaşım vb.)
- **Kişi topluluğu** niteliğindedirler
- Anayasaya göre, karar organları **seçimle iş başına gelir ve yargı kararı olmadan** görevlerine son verilemez.

b. Hizmet Yerinden Yönetimi

Teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren bazı hizmet ve faaliyetlerin merkez teşkilatından ayrı ve kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlar eliyle yürütülmesidir

Hizmet yerinden yönetim kuruluşlarında **ihtisas (uzmanlaşma) ilkesi** geçerlidir.

Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşlarının Özellikleri

- Özerktirler; ayrı bir mal varlığına, bütçeye ve kamu tüzel kişiliğine sahiptirler
- Merkezi idarenin **idari vesayet denetimi** altındadırlar.
- Tek bir hizmeti tüm Türkiye'de yürütürler, TRT ve yayın hizmeti gibi.
- Kural olarak **mal topluluğu** niteliğindedirler. (Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kişi topluluğu niteliğindedir ve bu kuralın istisnasıdır)
- Karar organları kural olarak **seçimle belirlenmez, merkezin ataması ile belirlenir**. Örneğin TRT Genel Müdürü, RTÜK'ün gösterdiği üç aday içerisinden Bakanlar Kurulu kararı ile atanır. Bu kuralın **istisnası** yine kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yöneticileri kendi üyeleri tarafından seçilir ve yargı kararı olmaksızın görevlerine son verilemez.

c. Yerinden Yönetimin Yararları ve Sakıncaları

➢ Bürokrasi ve kırtasiyeciliği azaltır ➢ Demokratik ilkelere daha uygundur ➢ Hizmetler yerel gereksinimlere uygun olarak yerine getirilir	➢ Ülke bütünlüğünün sarsılma tehlikesi vardır ➢ Hizmetlerin tüm ülke düzeyinde standart bir şekilde yerine getirilmesi güçtür ➢ Partizanca uygulamalara yol açabilir ➢ Yerinden yönetim kuruluşları yeterli mali ve teknik imkânlara sahip değillerse, hizmetlerin yürütülmesinde aksaklık doğabilir ➢ Mali denetimde güçlükler yaşanabilir

C. KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİ

Kamu tüzel kişileri, Devlet tarafından yasayla veya yasanın açıkça verdiği yetkiye dayanılarak idari işlemle kurulan üstün ve ayrıcalıklı yetkilerle donatılmış kendilerine ait bütçeleri, mal varlıkları, personeli ve karar organı olan kuruluşlardır.

Bir kuruluşun kamu tüzel kişisi olup olmadığının belirlenmesinde bir takım ölçütler kullanılmaktadır. **Kamu tüzel kişiliğinin ölçütleri:**

- **Kanunla ya da kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulma**

Kamu tüzel kişileri, özel hukuka tabi bir işlemle değil, ister kanunla ister bir idari işlem ile kurulsunlar, **daima bir devlet işlemi ile kurulan** tüzel kişilerdir.

Bazı kamu tüzel kişileri, kamu tüzel kişiliklerini doğrudan Anayasadan alırlar. Bu kuruluşlar, **il özel idaresi, belediye, köy, TRT, Üniversiteler, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır**.

UYARI

YÖK ve RTÜK, Anayasal birer kuruluş olmalarına rağmen tüzel kişiliklerini **Anayasa ile değil kanunla** kazanmışlardır

- **Kamu gücü ile (üstün ve ayrıcalıklı yetkilerle) donatılmış olma**

Bir tüzel kişi öteki gerçek ve tüzel kişilerle eşit durumda olmayıp onlarla girişeceği hukuki ilişkilerde üstün yetkilerle donatılmış ise, **yani onların rızası olmaksızın tek yanlı işlemleri ile** onlar hakkında yeni hukuki durumlar yaratabilme veya mevcut hukuki durumları değiştirebilme imkânına sahipse kamu tüzel kişisidir.

ÖRNEK:

Kamu tüzel kişilerinin üstün ve ayrıcalıklı yetkilerine **kamulaştırma yapabilme vergiden muaf tutulma, personelinin memur sayılabilmesi** gibi örnekler verebiliriz.

- **Mal ve gelirlerinin statüsü**

Tüzelkişinin malları, kamu malları statüsüne tabi tutulmuş ise, yani kamu malları gibi özel bir himayeye tabi tutulmuş ise bir kamu tüzel kişisinin varlığından söz edilebilir. Örneğin kamu malları **haczedilemez, kamulaştırılamaz**.

Aynı şekilde tüzel kişinin gelirleri devlet gelirlerine tanınan himayeden yararlanıyorsa mesela **devlet gelirlerinin tahsil yöntemleriyle toplanıyorsa** yine bir kamu tüzel kişisinin varlığından söz edebiliriz.

UYARI

Kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan bütün mallar kamu malı değildir. Kamu tüzel kişilerinin mallarının bir kısmı özel hukuk statüsüne tabidir. Bir malın kamu malı sayılabilmesi için **kamu yararına tahsis edilmiş olması** gerekir.

- **Personelin statüsü**

Tüzel kişinin görevlileri **Türk Ceza Kanununun uygulanması yönünden devlet memuru olarak** görülüyor ise, yani görevleri ile ilgili olarak kendilerine karşı işlenen suçlar veya görevleri dolayısıyla işledikleri suçlar daha ağır cezai yaptırımlara tabi tutulmuş ise, o tüzel kişinin bir kamu tüzel kişisi olduğu sonucuna varılabilir.

D. İDARENİN BUTUNLUĞU İLKESİ

İdareyi oluşturan örgütler, ilk bakışta birbirlerinden ayrı ve parçalanmış bir görünüm gösterseler dahi, gerek kuruluş ve gerek görevleri yönünden birbirlerinden tamamen bağımsız olarak düşünülemezler. Nitekim Anayasanın 123. Maddesinin 1. Fıkrasında **idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu** açıkça belirtilmiştir.

İdarenin kuruluş ve görevleri yönünden bütünlüğü, **hiyerarşi** ve **idari vesayet** olarak adlandırılan iki hukuki araçla sağlanır.

Bunlardan hiyerarşi, **merkezi idare kuruluşlarının arasındaki bütünlüğü sağladığı gibi, aynı tüzel kişilik içinde yer alan çeşitli örgüt ve birimler arasında da** bütünlüğü sağlamaktadır.

İdari vesayet ise **merkezi idare kuruluşları ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki bütünlüğü sağlayan** hukuki araçtır.

UYARI:Görüldüğü üzere hiyerarşik denetim ile vesayet denetimini birbirinden ayırmaya yarayan ölçüt, **tüzel kişilik** statüsüdür. Aynı tüzel kişilik içinde hiyerarşi, farklı tüzel kişilikler arasında vesayet denetimi söz konusu olur.

Yani bir kuruluşun **kamu tüzel kişiliği varsa ve başka bir kuruluş tarafından denetleniyorsa** idari vesayet söz konusudur. Ancak **kuruluşun kamu tüzel kişiliği yoksa devlet tüzel kişiliği içinde yer alıyorsa** hiyerarşi denetimi söz konusudur. Ayrıca bir kuruluşun kendi içinde yaptığı denetim de hiyerarşik denetimdir.

Son olarak **bir kamu tüzel kişisinin başka bir kamu tüzel kişisini denetlemesi** de idari vesayete örnektir.

HİYERARŞİK DENETİMLE VESAYET DENETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

HİYERARŞİK DENETİM	VESAYET DENETİMİ
Hiyerarşi bir örgüt içinde çalışan kişilerin **alttan üste doğru, ast üst ilişkisi içerisinde** birbirine bağlanmasıdır. Bir kuruluşun kendi içerisinde yaptığı denetim de hiyerarşik denetim olarak adlandırılabilir.	Anayasanın **127. Maddesine** göre Merkezî idare, **mahallî idareler üzerinde,** mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir. Anayasadaki bu tanım dışında bir kamu tüzel kişisinin başka bir **kamu tüzel kişisini denetlemesi de** idari vesayet olarak tanımlanabilir.
Aynı tüzel kişilik içinde uygulanır.	**Farklı tüzel kişilikler** arasında uygulanır.
Genel ve olağan bir yetkidir. Kullanılması için kanuni bir dayanağa ihtiyaç yoktur.	**Özel, istisnai** bir yetkidir. Ancak kanunda açıkça gösterilen sınırlar ve usullere uygun kullanılabilir.
Hem hukuka uygunluk hem de yerindelik (rasyonellik, verimlilik) denetimini içerir.	Yalnızca **hukuka uygunluk** denetimi ile sınırlıdır. İstisnai durumlarda, kanunda öngörülmüş iş olması şartı ile yerindelik denetimi yapılır.
Astlar üzerindeki hiyerarşik denetim çok geniştir. Üst: • Astın memuriyet durumuna ilişkin işlem yapabilir (atama, sicil verme, terfi, hizmet yerlerini değiştirme) • Astın üzerinde disiplin yetkisi vardır • Astlar arasında görev bölüşümü yapabilir	Kişiler (organlar) üzerindeki vesayet denetimi, yalnızca hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının **üst yöneticilerini atamak** ve hakkında **soruşturma** açılan **mahalli idare organların** veya üyelerinin **geçici bir tedbir olarak görevlerinden uzaklaştırılmasından** ibarettir.
Üst asta emir ve talimat verebilir. Astın, üstün kendisine bu yolda verdiği emir ve talimatlara karşı **itiraz veya dava açma hakkı yoktur**. Ast yalnızca üstünün kendisine verdiği emri **yönetmelik, tüzük kanun veya Anayasaya aykırı görürse**, bu emri yerine getirmeme ve bu aykırılığı emri veren üste bildirme imkânına sahiptir. Ancak üst emrinde ısrar eder ve bu emri yazı ile yenilerse, ast artık bu emri yerine getirmek zorundadır. Bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Bununla beraber konusu suç teşkil eden bir emir hiçbir şekilde yerine getirilmez. Bu durum Anayasada **kanunsuz emir** başlığı ile incelenmektedir NOT: **2017 Anayasa değişiklikleriyle; kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurkanlığı Kararnamesi, Kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir.**	Vesayet makamı vesayet yetkisini kullandığı kuruluşa emir ve talimat veremez.
➢ Hiyerarşik üstün **re'sen (kendiliğinden) veya başvuru üzerine**, astın işlemleri üzerindeki yetkileri çok geniştir; **Onama, iptal etme, kaldırma, değiştirme, düzeltme, geri alma, uygulamayı erteleme**. ➢ Hiyerarşik amir, astın işlemlerini değiştirebilir. Ancak astın yerine geçerek karar alamaz. **(İkame yasağı)**	➢ Vesayet makamının, yerinden yönetim kuruluşlarının işlemleri üzerindeki yetkileri, yasalarda gösterilen biçimde sınırlıdır: **Onama, iptal, uygulamayı erteleme ve dava açma** ➢ Vesayet makamı **kural olarak** yerinden yönetim organlarının işlemlerini değiştiremez. Bunu **istisnası** şudur:2004 tarihli ve 5272 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa göre, büyükşehir belediye meclisi, ilçe belediyelerinin imara ilişkin kararlarını **değiştirerek** kabul edebilirler. ➢ Vesayet makamının yerinden yönetim kuruluşunun işlemini onaylaması; yerinden yönetim kuruluşunun işlemini **tamamlayan bir işlem değil** yerinden yönetim kuruluşunun işleminden **tamamen ayrı** onun işleminin **yürürlüğe girmesini sağlayan** bir işlemdir.
Hiyerarşik hukuki bağ ilişkisi çerçevesinde üst ya da astlar, idari yargıda dava açamazlar.	İdari vesayet kapsamında vesayete tabi denetlenen organlar idari yargıya başvurabilir. Vesayet makamları ise kanunun öngördüğü durum ve koşullarda, idari yargıya gitmeye zorunludurlar.

İKİNCİ BÖLÜM

İDARENİN İŞLEMLERİ

"İdarenin işlemleri", idarenin **özel hukuka veya kamu hukukuna tabi olan** tüm işlem ve tasarruflarını içerir.

"İdari işlem" ise, idarenin **yalnız idare hukukuna tabi olan**, tek taraflı üstünlüğü ve kamu ayrıcalıklarına sahip devlet veya kamu tüzel kişisi olarak tesis ettiği işlem ve kararlardır.

İdarenin İşlemleri = İdari işlemler (İdarenin kamu hukukuna tabi işlemleri) **+ idarenin özel hukuk işlemlerinden** oluşur.

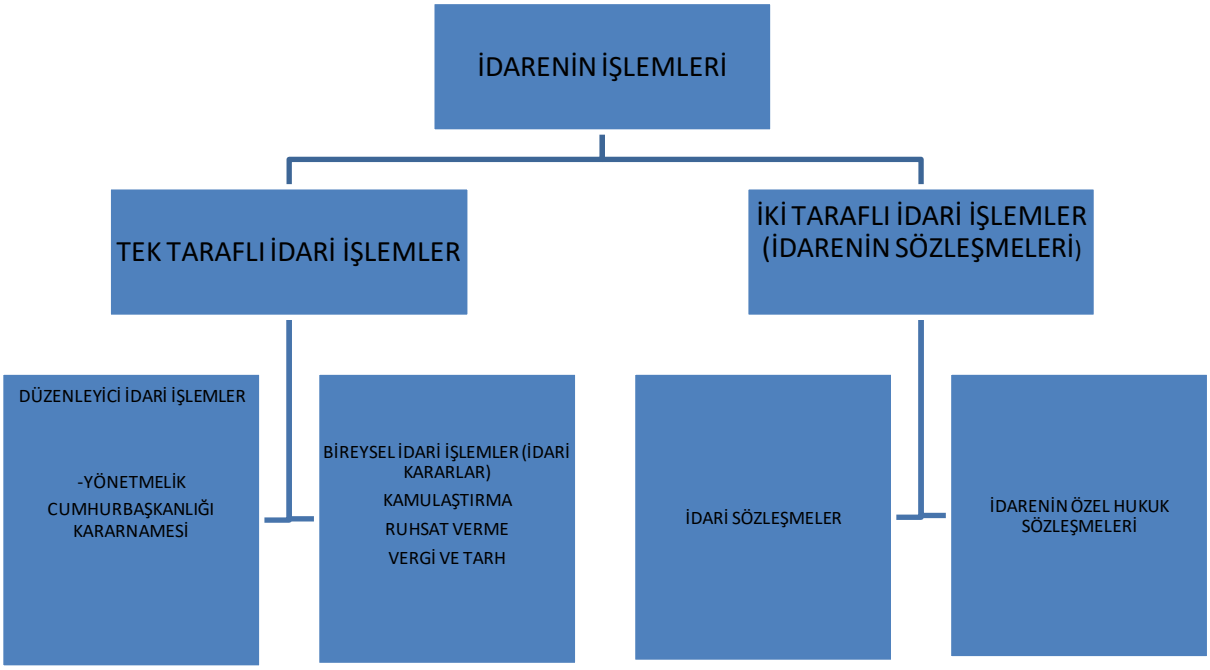

I. TEK TARAFLI İŞLEMLER

İdarenin, kamu gücüne dayanarak ilgililerin rıza ve muvafakatini almaksızın yaptığı işlemler tek taraflıdır. (Atama, kamulaştırma gibi) İdarenin tek taraflı işlemleri **düzenleyici idari işlem** ve **bireysel idari işlem** olmak üzere ikiye ayrılır.

A. DÜZENLEYİCİ İDARİ İŞLEMLER

Belirli kişilere ve durumlara ilişkin olmayıp **genel ve soyut ve kişilik dışı, objektif** kurallar koyan idari işlemlere düzenleyici idari işlem denir. İdarenin düzenleyici işlemlerinden bir kısmı Anayasada yer alırken bir kısmı Anayasa da yer almaz ve bunlara **adsız düzenleyici işlemler** denir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, ve yönetmelik Anayasada yer alan düzenleyici idari işlemlerdendir. Genelge, genel emir, tebliğ, sirküler, tamim vs. ise adsız düzenleyici işlemlerdendir. Burada sadece tüzük ve yönetmelikleri inceleyeceğiz.

2017 Anayasa değişikllikleriyle tüzükler kaldırılmıştır.

YÜRÜTME İŞLEMLERİ	YETKİ	KONU-AMAÇ	USUL-ŞEKİL	YARGISAL DENETİM
YÖNETMELİK	• Cumhurbaşkanı • Bakanlıklar • Kamu Tüzel Kişileri	• Kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını göstermek	➢ Yönetmeliklerin Danıştay incelemesinden geçirilmesi şart değildir ➢ Bütün yönetmelikler resmi gazetede yayımlanmaz	Tüm Türkiye'de uygulanan yönetmeliklerin yargısal denetimi Danıştay'da sadece belirli bir bölgede uygulanan yönetmeliklerin yargısal denetimi ise İdare Mahkemelerinde yapılır.

2017 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle; Cumhurbaşkanı, Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabilirler.

B. BİREYSEL İDARİ İŞLEMLER (İDARİ KARARLAR)

Belirli kişilere ve durumlara yönelik, somut**, sübjektif** hukuki durumlar yaratan idari işlemlerdir. Örneğin, atama, kamulaştırma ruhsat verme, vergi tarh ve tahakkuk işlemleri gibi.

1. İdari Kararların Özellikleri

a. Tek Yanlılık ve İcrailik

İdari kararlar, idarenin tek yanlı olarak iradesini açıklamasıyla alınırlar. İdari kararlar, kural olarak ilgililerin rıza ve muvafakatına bağlı değildirler. Bu durum idari kararların **tek yanlı** olmasının bir sonucudur.

İdari kararlar, ilgililerin rıza ve muvafakatı olmasa dahi, idarenin tek yanlı irade açıklaması ile ilgililerin **hukuki durumları üzerinde etki yaparlar**; ilgililer için yeni hukuki durumlar yaratırlar, ilgililerin mevcut hukuki durumlarını değiştirir ya da ortadan kaldırır. Bu durum da idari kararların **icrai** olmasının bir sonucudur.

Bununla beraber, idarenin her türlü tek yanlı işlemi icrai nitelikte, yani bir hukuki durum yaratıcı ya da değiştirici nitelikte değildir. Örneğin **idarenin hazırlık işlemleri, teyit edici işlemler, bilgilendirici, açıklayıcı işlemler, iç düzen işlemleri**.

b. Re'sen İcra Edilebilirlik

İdari kararların alındığı andan itibaren karşı tarafın rızası olmaksızın **hukuk dünyasında sonuçlar doğurması** İcrailik özelliğinin bir **sonucudur** ancak re'sen icra özelliği icrailikten daha farklıdır. İşte bir idari kararın **hukuk âleminde ortaya çıkan sonuçlarının maddi âleme doğrudan doğruya idare tarafından aktarılmasına**, o kararın re'sen icrası adı verilir. Yani re'sen icra idarenin aldığı bir kararı **kendiliğinden** uygulayabilmesi demektir.

Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan **kanuni idare ilkesi** uyarınca, idarenin almış olduğu bir kararı re'sen icra edebilmesi için **yasal bir izne** gerek vardır. İdarenin almış olduğu bir kararı re'sen icra edebilme yetkisi yok ise yapmış olduğu işlemlerini yürütebilmek için adli yargıya veya adli icraya başvurmak zorundadır

KISACA ➡ **Re'sen İcra Edilebilirlik:** İdarenin, işlemlerini başka bir aracıya gerek kalmaksızın **kendisinin uygulayabilmesi** anlamına gelir.

c. Hukuka Uygunluk Karinesinden Yararlanma

İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanır. Yani idari işlemler, yapıldıkları anda hukuka uygun varsayılırlar. Çünkü idare, Anayasa ve kanunlara uygun davranmak zorundadır ve bu yüzden yapmış olduğu işlemler, yapıldıkları **anda hukuka uygun kabul edilirler**. İlgililer, idari işlemlerdeki hukuka aykırılık durumlarını belirli sürelerde ileri sürebilirler. İdari işlemlerin hukuka aykırılıklarının yargı mercilerinde ileri sürülmesi dahi, yargı yerince işlemin **yürütülmesi durdurulmadıkça**, işlemin icrailiğini engellemez.

d. Yargısal Denetime Tabi Olma

Anayasaya göre, idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır. Ancak bu kuralın istisnaları vardır. Bu istisnaları Anayasa Hukuku dersimizde incelediğimiz için bu bölümde tekrar üzerinde durmayacağız.

2. İdari Kararların Türler

a. MADDİ AÇIDAN AYRIM

ŞART İŞLEM - SÜBJEJTİF (ÖZNEL) İŞLEM

Şart (Durum/Objektif/Nesnel) İşlemler

Şart işlemler, belli bir kişiyi veya nesneyi, **hukuk kurallarınca önceden düzenlenmiş bulunan** nesnel ve kişilik dışı bir duruma sokan veya böyle bir hukuki durumdan çıkaran işlemlerdir. Şart işlemlerin en iyi örneklerinden biri **memur atama işlemidir.** Ayrıca **tahsis işlemi, emekliye sevk işlemi, okul veya fakülteye kayıt işlemleri, kamulaştırma, kayıt silme, kurul üyeliğine seçme veya kurul üyeliğine son verme, bir kişiyi vergi mükellefiyetine sokma** gibi işlemlerde şart işlemlere örnektir.

Sübjektif (Öznel) İşlemler

Kapsamının ve içeriğinin **kişiden kişiye veya olaydan olaya değiştiği**, bireysel hukuki durumlar (statüler) yaratan, değiştiren veya kaldıran işlemlerdir. Sübjektif işlemler çoğu zaman özel hukukta görülmelerine rağmen idare hukukundaki **idari sözleşmeler** bu türe örnek gösterilebilir. Ayrıca **sınavlarda not verme işlemi, vergi tarhı, disiplin cezaları , vergi cezaları, vergi işlemleri, kamu görevlilerinin sosyal haklardan yararlandırılmasına ilişkin işlem** gibi işlemler de sübjektif işlemlerdendir..

KISACA → **Herkes için aynı olan idari işlemler** *şart işlemler,* **kişiden kişiye değişen idari işlemler** ise *sübjektif idari işlemler* olarak nitelendirilir.

Örneğin, üniversite sınavına girip gerekli puanı alan her öğrencinin ilgili fakülteye kayıt yaptırabilmesi **şart işleme** örnek teşkil ederken; fakülteye kayıt yaptırdıktan sonra her öğrencinin sınavlarda farklı notlar alması da **sübjektif işleme** örnektir.

b. DOĞURACAKLARI HUKUKİ SONUÇ AÇISINDAN AYRIM

YAPICI (İNŞAİ)-BELİRLEYİCİ İŞLEMLER

Yapıcı (İnşai) İşlemler

Belli bir kişi hakkında yeni bir hukuki durum doğuran veya mevcut bir hukuki durumu değiştiren veya kaldıran işlemelerdir. **Kamulaştırma , öğrencinin okula kaydedilmesi, disiplin cezası verme, ruhsat verme ve ruhsat iptali, atama ve azil** yapıcı idari işlemlere örnek gösterilebilir.

Belirleyici İşlemler

Yeni bir hukuki durum yaratmayan sadece mevcut bir durumu tespit eden, belirleyen, gösteren işlemlere belirleyici işlemler denir.Örneğin, **mezun olan bir öğrenciye diploma düzenlenmesi, verginin tarhı ya da kamu görevlilerinin yaş haddi nedeniyle emekliye sevk edillmeleri** belirleyici işlemlerdendir

c. AÇIKLANAN İRADE SAYISI ve İRADENİN AÇIKLAMA YÖNTEMİNE GÖRE AYRIM

BASİT-KOLLEKTİF-KARMA İŞLEMLER

Basit İşlemler

Basit işlemler**, bir tek idari merciin iradesinin açıklanması ile** meydana gelen işlemlerdir. Örneğin **amirin memuruna uyarma cezası ve kınama cezası vermesi.**

Kollektif İşlemler

Birden fazla iradenin aynı anda ve aynı yönde açıklanması ile meydana gelen işlemlerdir. Burada işlemi meydana getiren iradelerin belirli bir sıra takip etmesine gerek yoktur. **Meclislerin ve kurulların kararları (disiplin kurulu)** buna örnek gösterilebilir.

Karma İşlemler

Birden fazla iradenin aynı yöndeve aynı konu ve amaca yönelik **bir sıra izlenerek** açıklanması sonucu meydana gelen işlemlerdir.

d. MUHATAPLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERE GÖRE AYRIM

YARARLANDIRICI İŞMLER - YÜKÜMLENDİRİCİ İŞLEMLER

Yararlandırıcı İşlemler

İlgiliye bir yarar sağlayan veya ilgilinin üzerindeki bir yükü ortadan kaldıran işlemlerdir**.İdarenin karşılıksız yardım ve bursları, izin veruhsat işlemleri** bu gruba dahildir.

Yükümlendirici İşlemler

İlgiliden belli bir davranışta bulunmayı, bulunmamayı veya belli bir davranışa göz yummayı isteyen işlemlerdir. **Kolluk, vergi işlemleri, askerlik işlemleri, disiplin cezaları** bunlara örnek gösterilebilir

e. İSTEĞE BAĞLI OLUP OLMAMALARINA GÖRE AYRIM

İSTEĞE BAĞLI OLMAYAN İŞLEMLER - İSTEĞE BAĞLI İŞLEMLER

İsteğe Bağlı Olmayan İşlemler

İdari işlemler , kamu gücüne dayanan tek yanlı kararlardır. Bu nedenle idari kararlar ilgilisinin isteğine veya rızasına bağlı değildir. İdari kararların çok büyük bir kısmı bu gruba girer. **Kamulaştırma, disiplin cezası, vergi tarh ve tahakkuk işlemlerini** isteğe bağlı olmayan işlemlere örnek gösterebiliriz.

İsteğe Bağlı İşlemler

Bazı idari işlemler ancak, ilgilisinin talepte bulunması halinde yapılabilir. Bu tür işlemlere "isteğe bağlı işlemler" denir. Örneğin **izin** ve **ruhsat** işlemi böyledir.

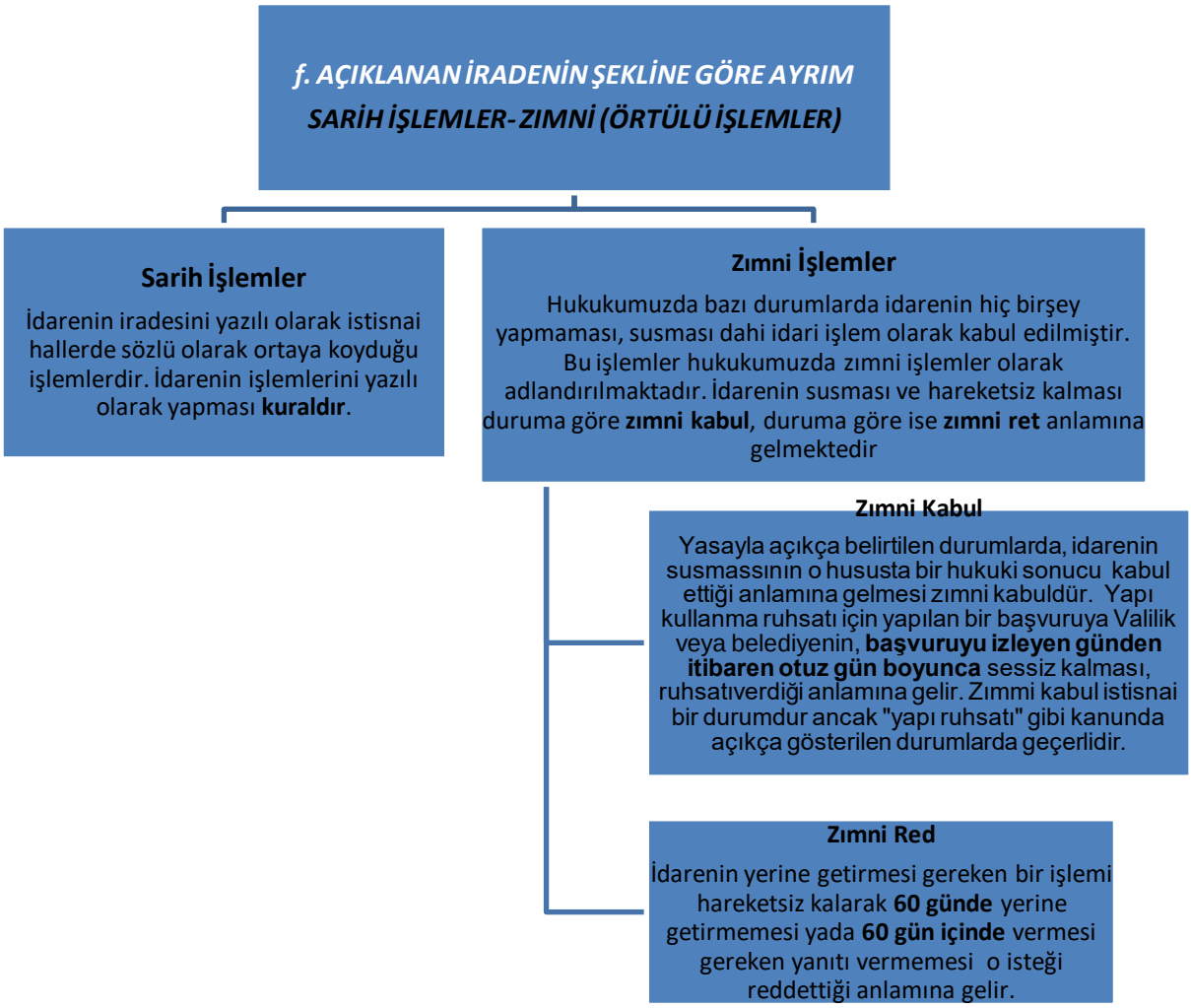

3. İdari Kararların Unsurları

İdari Yargılama Usulü Kanununa göre idari işlemlerin **yetki, şekil, sebep, konu ve maksat** olmak üzere beş unsuru vardır. Bu bölümde bu unsurları tek tek inceleyeceğiz.

a. Yetki

İdari işlemlerin, herhangi bir organ, makam veya kamu görevlisi tarafından değil, Anayasa ve kanunların yetkili kıldığı organ, makam ve kamu görevlileri tarafından alınırlar. Yetki unsuru ile ilgili kurallar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Öncellikle idare görevli olduğu bir konuda ya da alanda karar almalıdır. İdarenin (yürütmenin) görevli olmadığı bir alanda karar alma yetkisi genel olarak düşünürsek yasama ya da yargı organına aittir.

İşte **idarenin genel olarak kendi görev alanına girmeyen bir konuda** yani yasama ve yargı organının görev alanına giren bir konuda karar almasıyla ortaya çıkan yetki sakatlığına **fonksiyon (görev) gaspı** adı verilir. Fonksiyon gaspıyla sakat **işlem yok hükmündedir**.

- İdarenin (yürütme) başka bir devlet organının görev alanı içine giren bir konuda karar alması da aynı şekilde **fonksiyon gaspıdır**.
- **Örneğin** İçişleri Bakanının bir belediye başkanının görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle Danıştayın (yargının) görevini gasp ederek belediye başkanının görevine son vermesi fonksiyon gaspına (görev gaspı) örnektir

- İdarenin görevli olduğu bir konuda işlem tesis edebilmesi için kararın idare adına irade açıklamaya yetkili merciler tarafından alınmış olması gerekir. Bu kavrama idare hukukunda **kişi yönünden yetki** diyoruz.

    - Bu nedenle idareye tamamen yabancı olan bir kimsenin alacağı bir karar, idari karar sayılamayacağı gibi idare adına **irade açıklamaya yetkili olmayan** mercilerinde alacağı kararlar idari karar sayılamazlar.
    - İdare adına **irade açıklayabilecek** olan idari mercilerin sayısı belirli ve sınırlıdır. İdare adına irade açıklamaya yetkili merciler **idari makam** olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, merkezi idaredeki makamlar, başta **Cumhurbaşkanı** olmak üzere, **Başbakan** ve **bakanlar** ve taşra teşkilatında ise, yetki genişliği ilkesi nedeniyle **valilerdir**. Mahalli idareler ve hizmet yerinden yönetim kuruluşları adına ise bu kuruluşların karar organları idari karar alma yetkisine sahiptir. İşte bu saydığımız makamlar dışında idare içinde kimsenin idari karar alma yetkisi yoktur.
    - Son olarak idari kararın geçerli olabilmesi için idari kararı alan kamu görevlilerinin temyiz kudretine sahip olması gerekir. Temyiz kudretine sahip olmayan kamu görevlilerinin aldığı idari kararların da geçerliliği yoktur.

İşte **idarenin görev alanına giren bir konuda** *idare adına irade açıklamaya yetkili olmayan bir merciin ya da kamu görevlisinin* karar alması **kişi yönünden yetkisizlik** olarak adlandırılır ve bu sakatlığa **yetki gaspı** adı verilir. Yetki gaspıyla sakat idari işlemler **yok hükmündedir**.

- İdarenin görevli olduğu bir konuda irade açıklamaya yetkili makamların sadece kendi görev alanlarına giren konularda karar alması gerekir. Örneğin Sağlık Bakanı, Sağlık Bakanlığı adına irade açıklamaya yetkilidir ancak Sağlık Bakanı, Milli Eğitim Bakanlığının görev alanına giren bir konuda karar verirse **konu yönünden yetkisizlik** sorunu ortaya çıkar.

İşte idarenin görev alanına giren bir konuda irade açıklamaya yetkili bir makamın (karar almaya yetkili makamın) *kendi görev alanı dışında bir konuda karar alması* **konu yönünden yetkisizlik** olarak adlandırılır ve ortaya çıkan sakatlığa **da yetki tecavüzü adı verilir.**

Yetki tecavüzü kendi içinde **açık ve bariz yetki tecavüzü** ve **hafif yetki tecavüzü** olmak üzere ikiye ayrılır.

- Astın üst yerine, üstün ast yerine karar alması durumlarında çoğu zaman **hafif yetki tecavüzü** görülür. **Örneğin**, Valinin kaymakam yerine karar alması ya da kaymakamın vali yerine karar alması. Bu gibi durumlarda **işlem yok hükmünde değildir**, işlemin ya idarece geri alınması ya da idari yargı yerlerince iptali gerekir
- İdari iş bölümü ve yetki esaslarına tamamen aykırı bir biçimde yapılan idari işlemlerde **açık ve bariz yetki tecavüzü** söz konusu olur ve bu işlemler **yok hükmündedir**. **Örneğin,** bir bakanlığın başka bir bakanlığın görev alanına giren **konuda** idari karar alması durumunda ortada açık ve bariz yetki tecavüzü vardır.

- İdari makamlar, **sadece kendi coğrafi sınırları içinde** yetkilerini kullanabilirler. **Örneğin,** mahalli idare organları sadece kendi coğrafi alanlarıyla sınırlı olarak idari kararlar alabilirler.

İşte Ankara Valiliğinin, Kırıkkale ili sınırı içinde yetkisini kullanması **yer yönünden yetkisizlik** oluşturur.

- İdari makamların sahip oldukları yetkiyi kullanabilecekleri süreyi ifade eden kavram ise **zaman yönünden** yetki olarak adlandırılır. Anayasa ve kanunlar idari makamların karar alma yetkisini bazen zaman bakımından sınırlamışlardır.

Buna göre;

- Bir kere, bir kamu görevlisinin sahip olduğu yetkileri kullanabilmesi için atanması ve göreve başlaması gerekir. Ataması tam olarak tamamlanmayan bir kamu görevlisinin aldığı kararlar zaman **yönünden yetkisizlik** nedeniyle sakattır.
- İkinci olarak kamu görevlileri izinli bulundukları süre içinde yetkilerini kullanamazlar.

Yukarıda belirtilen yetki ve kuraları çok katı bir şekilde uygulandığı taktirde, uygulamada ciddi zorluklarla karşılaşılabilir. Bu nedenle bu kuralara uygulamada zamanla birtakım istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalar, **yetki ve imza devri, yetki ve usulde paralellik ilkesi ve fiili (görünüşte) memur** olmak üzere üç tanedir. Şimdi bu istisnaları inceleyeceğiz.

aa. Yetki ve İmza Devri

- **Yetki Devri**
  Yetki devri, karar alma yetkisinin **bir makamdan diğer bir makama** geçmesidir.
- **İmza Devri**
  İmza devri, bir işlemi imzayla belgelendirme yetkisinin **bir kişiden diğer bir kişiye** geçmesidir.
  Şimdi yetki devrini ve imza devrini karşılaştıracağız:

YETKİ DEVRİ	İMZA DEVRİ
Kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak yazılı olarak yapılır, istisnai bir yetkidir.	Kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak yazılı olarak yapılır, istisnai bir yetkidir.
Kısmidir, bütün yetkiler devredilemez.	Kısmidir, bütün imza yetkileri devredilemez.
Yetki devri **soyut** bir biçimde **bir makamdan diğer makama** yapılır	İmza devri **somut** bir biçimde **bir kişiden diğer bir kişiye yapılır.**
Devreden ya da devralan değişse de yetki devri kaldırılmadıkça geçerliliğini korur.	Devreden ya da devralan kişi değiştiğinde sona erer.
Yetki devrinde **karar alma yetkisi** yetkiyi devreden makamdan ayrılmakta ve kendisine yetki devredilen makama geçmektedir. Yani kendisine yetki devredilen makam, **kendi adına ve kendi hesabına** işlem yapmaktadır.	İmza devrinde ise karar alma yetkisi imza yetkisini devreden makamda kalmakta, sadece **kararın imza ile belgelendirilmesi** yetkisi devredilmektedir. Yani kendisine imza devredilen kişi, **imzayı devreden kişi adına ve hesabına** işlem yapmaktadır.
İşlem yetkiyi devralanın işlemi sayılır. Sorumluluk yetkiyi devralana geçer	İşlem imzayı devredenin işlemi sayılır. Sorumluluk imzayı devredendedir
Yetkiyi devreden makam yetkisini geri almadıkça yetkiyi kullanamaz, kullanırsa yetki tecavüzü olur.	İmzayı devreden makam her zaman imza yetkisini kullanabilir.
Yetkiyi devralan makam, yetkiyi bir başka makama devredemez (alt-devir yasağı)	İmzayı devralan imza yetkisini, kanunen yasaklanmamışsa başkasına devredebilir.
Geçicidir, sürekli yapılamaz.	Geçicidir, sürekli yapılamaz.

ÖRNEK

15 Aralık 1981 tarihli bir işlemle Sağlık Bakanı, Sağlık Bakanlığında çalışan belirli görevlilerin naklen atanması yetkisini müsteşara devretmiştir. Gerek Bakan, gerek müsteşar değiştikten ve aradan yıllar geçtikten sonra 1989 yılında Sağlık Bakanlığı müsteşarı, bir il sağlık müdürlüğünde çalışan bir memurun başka il sağlık müdürlüğüne naklen atanmasına karar vermiştir. Bu naklen atama işlemine karşı açılan iptal davasının karar düzeltme incelemesinde Danıştay, "yetki devrinde bulunan Bakanın işlemin tesisi sırasında görevden ayrılmış olması… yetki devrinin kendiliğinden sona ermesini gerektiren bir hal olarak kabul edilmeyeceğine karar vermiştir.

bb. Yetkide Paralellik İlkesi

Bu ilkeye göre, bir idari işlemi yapmaya yetkili makam kanunda aksi belirtilmedikçe o idari işlemi geri almaya, kaldırmaya, değiştirmeye ve düzeltmeye de yetkilidir. Bu ilke **Danıştay içtihatlarıyla** ortaya çıkmış bir ilkedir. Anayasada ya da herhangi bir kanunda yer almaz.

cc. Fiili Memur

Fiili memur kuramı, yetki unsuru ile ilgili bir sorundur, yani yetkisizlikten doğacak sakıncaları giderme amacına yöneliktir.

Fiili memur, kamu görevlisi sıfatı taşımayan bir kamu görevlisinin yaptığı işlemlerin üçüncü kişilerin mağdur olmaması için, belli durum ve koşullarda, yetkili kamu görevlisinin yapmış olduğu işlemler gibi geçerli kabul edilmesidir.

Fransa'da yargısal içtihatlarla gelişmiş olan fiili memur teorisi iki alanda ortaya çıkmaktadır

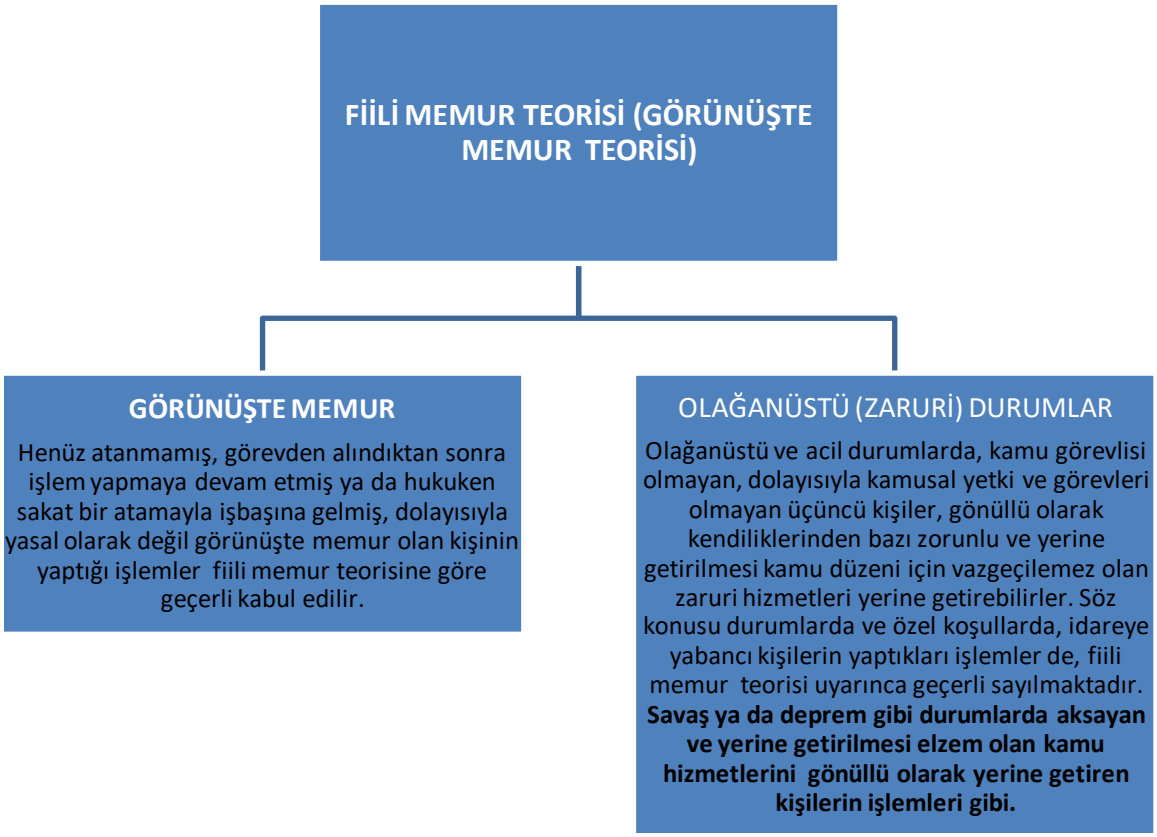

Belirtmek gerekir ki, bu gibi hallerde, fiilen üstlenilen görev onu elinde bulunduran için hiçbir zaman **kazanılmış hak oluşturmaz**.

ÖRNEK

Fransa'da kamu görevlisi olmadığı halde uzun yıllar nikâh kıyan idareye yabancı kişinin gerçekleştirdiği evlendirme işlemleri geçerli idari işlemler olarak kabul edilmiştir.

b. Şekil

İşlemin Yazılı Yapılması	Gerekçe Kuralı	Hazırlık İşlemleri	Kolektif ve Karma İşlemlerde Usul Kuralları	İlgilisinin Savunmasının Alınması	Şekil ve Usulde Paralellik İlkesi
İdari işlem ve kararlar **kural olarak** yazılı şekle tabidir. Bu işlemlerin kamu görevlisince imza edilmiş olması gereklidir. İmzalanmamış bir işlem yok hükmündedir. **İstisnai durumlarda**, idare sözlü olarak işlem tesis edebileceği gibi, susarak da işlem tesis edebilir (Zımni ret)	➢ İdari kararlar **kural olarak** gerekçeli olmak zorundadır ancak idare işlemin gerekçesini açıklamak zorunda değildir. Ancak kanunda açık düzenleme bulunması durumunda idare **istisnai olarak** yaptığı idari işlemin gerekçesini ilgiliye açıklamak zorundadır. ➢ İdari işleme karşı dava açılması durumunda, idare gerektiği zaman işlemin gerekçesini **yargı önünde** açıklamak zorundadır aksi takdirde işlem yargı organı tarafından **iptal** edilir.	Bazı idari işlemler yapılmadan önce birtakım hazırlık işlemleri ve hazırlık safhası gerektirir. İşte yapılması gereken hazırlık işlemlerinin yapılmaması idari işlemin geçersizliği sonucunu doğuracaktır. **Örneğin** tüzük tasarılarının Bakanlar Kurulu tarafından mutlaka Danıştay incelemesinden geçirilmesi zorunludur. Bu hazırlık işlemine uygun davranılmaması durumunda söz konusu tüzük yok hükmünde olacaktır.	Kurul halinde alınacak kararlarda toplantı ve karar yeter sayısına ve görüşme usullerine uyulması zorunludur. Karma işlemlerde ise iradelerin belli bir sıra izlenerek açıklanması gerekir. Aksi taktirde işlem sakat olur.	Kural olarak idari kararın alınmasından önce ilgilinin savunmasının alınması veya ilgilinin dinlenmesi zorunlu değildir. Ancak, **disiplin soruşturmalarında** olduğu gibi, kanunda öngörülen **durumlarda ilgilinin savunmasının alınması zorunludur**. Anayasada da disiplin cezası verilmeden önce memurun savunmasının alınmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.	**Danıştay içtihatlarına göre;** kanunda aksi öngörülmedikçe, bir idari işlemin yapılması sırasında izlenen şekil ve usul kurallarına, o işlemin geri alınmasında, kaldırılmasında, değiştirilmesinde ve düzeltilmesinde de uyulması gerekir. Bu ilke de yetki de paralellik ilkesi gibi Anayasa da ve kanunlarda yer almaz **Danıştay içtihatlarıyla** ortaya çıkmıştır.

UYARI

2003 yılında kabul edilen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanuna göre, ilgililer, idareden yapmış olduğu işlemin gerekçesini sorabilirler. Bu durumda idarenin gerekçeyi bildirme yükümlülüğü vardır. Bilgi edinme yasası kapsamında idareye müracaat edilince, idare tarafından **15 işgünü içinde** gerekli bilgi ve belgelerin verilmesi gerekir.

Şunu belirtmek gerekir ki; tüm şekil eksiklikleri idari işlemin iptaline neden olmaz. Sadece işlemin özünü etkileyen şekil eksiklikleri, **asli şekil noksanlıkları,** iptal nedeni olarak kabul edilmektedir. Ancak, Danıştaya göre, sonradan giderilebilen veya işlemin özünü etkilemeyen şekil eksiklikleri, **tali şekil noksanlıkları, idari** işlemin iptali için yeterli görülmemektedir. Örneğin, doçentlik jürisinde öğretim üyelerinin cüppe giymeleri kanunda düzenlenmiş olmasına rağmen, cüppe giyilmemiş olmasını tali bir şekil noksanlığı olarak kabul etmiş olan Danıştay, tesis edilen işlemi iptal etmemiştir. **Ancak** kolektif işlemlerde ise toplantı yeter sayısına uyulmaması ise asli şekil noksanlığına örnektir.

c. Sebep

Sebep öğesi ile ilgili özellikler şu şekildedir:

- Sebep öğesi, idareyi bir işlemi yapmaya sevk eden hukuki veya fiili etkendir. Bu etkenler işlemden önce gelir ve onun dışında yer alır. Diğer bir ifadeyle "sebep " işlemin gerekçesini ifade eder. İdareyi bir işlem yapmaya sevk edecek neden, **maddi bazı olaylar olabileceği gibi**, **o işlemden önce yapılmış başka bir işlemde** olabilir
- Polis Vazife ve Salahiyet kanununa göre kumar oynanan umumi veya umuma açık yerler idarece kapatılır. Burada sözü edilen idari işlemin (kapatma işleminin) yapılabilmesi **bir maddi olayın gerçekleşmesi koşuluna** (kumar oynanması bağlanmıştır. İdari işlem, böyle bir maddi olay gerçekleşmeden yapılır ise, sebep unsuru yönünden hukuka aykırı olur.
- Bir idari işlemin sebebi, bazen de o işlemden önce yapılmış başka bir işlem de olabilir. **Örneğin**, Türk Vatandaşlığı Kanununa göre vatandaşlıktan çıkarılmasına karar verilen kişilerin Türkiye'de bulunan malları hazinece tasfiye olunur. Görüldüğü gibi **tasfiye kararının sebep unsurunu, daha önce alınan vatandaşlıktan çıkarma kararı teşkil** etmektedir. İşte vatandaşlıktan çıkarma kararı alınmadan yapılacak tasfiye işlemi sebep unsuru yönünden hukuka aykırı olacağı gibi vatandaşlıktan çıkarma kararının hukuka aykırı olarak alınması da işlemi sebep unsuru yönünden sakatlayacaktır.
- Daha öncede belirttiğimiz gibi idari işlem ve kararların **gerekçeli olarak kaleme alınması kural olarak zorunlu değildir**. Ama sebep unsuru yönünden hukuka aykırılığı ileri sürülerek bir idari işlemin iptali için dava açıldığında, idare bu işlemin dayandığı sebebi yargı mercii önünde ortaya koymak ve kanıtlamak zorundadır; aksi takdirde idari işlem ya da karar mahkeme tarafından iptal edilir.

d. Konu

İdari işlemlerin doğuracağı hukuki sonuç, kanunlarla belirlenir. Dolayısıyla idari makamlar, idari işlem tesis ettiklerinde, kanunlarda gösterilen hukuki sonuçları gerçekleştirmek zorundadırlar.

İşte konu, idari işlem sonrasında, kanunun ortaya çıkmasını emrettiği **hukuki sonuçtur**.

İdari işlemin konu öğesinde ortaya çıkabilecek hukuka aykırılık halleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

aa. Sebep ve Konu Unsurları Arasında Bağlantısızlığın Bulunması

Kural olarak, her idari işlemin sebebi veya sebepleri kanunda gösterilir. Aynı şekilde belirli sebeplerin gerçekleşmesi halinde onlara uygulanacak hukuki sonuç da yine kanunda gösterilir**. İşte idare kanunda gösterilen sebebin gerçekleşmesi halinde, tesis etmiş olduğu işlemde kanunda uygulanması gereken hukuki sonuçtan daha farklı bir hukuki sonuç ortaya koyarsa işlem konu yönünden hukuka aykırı olur.** Örneğin, kanuna göre, ticari faaliyette bulunan memura kademe ilerlemenin durdurulması cezası verilir. Burada ticari faaliyette bulunmak, işlemin sebebidir; ancak buna rağmen memura çıkarma işlemi tesis edilirse, işlemden doğan hukuki sonuç ile sebebi arasında bağlantısızlık ortaya çıkar

bb. Belli Statüdekiler İçin Yapılacak İşlemin, Başka Statüdekilere Yapılması

Belli statüye sahip olanlara uygulanacak işlemlerin başka statüdekilere uygulanmasını sağlayan işlemler konu bakımından hukuka aykırılık teşkil ederler.

ÖRNEK

Yüksek lisans öğrencilerine uygulanan yönetmeliğin lisans öğrencilerine de uygulanmasını öngören ya da çalışanlar için geçerli bir düzenleyici işlemi emeklilere uygulayan işlemler gibi.

cc. İdari İşlemin Konusunun İmkânsız veya Gayri Meşru Olması

Öngördüğü hukuki sonucun gerçekleştirilmesi teknik ve maddi olarak imkânsız olan, ya da yasalarla açıkça yasaklanmış gayri meşru işlemler konu yönünden sakattır.

ÖRNEK

- Ölmüş bir kimsenin memuriyete atanması, emekliye sevki ya da maaş alma işlemleri, kamu malının kamulaştırılması **konu bakımından imkânsız** işlemlerdir.
- Bir öğretmene eğitim ve öğretim devam ederken yıllık iznini kullanma hakkı veren işlem de **konusu gayri meşru olduğu için** hukuka ayrıdır. Çünkü yasaya göre öğretmenlerin ancak yaz aylarında yıllık izinlerini kullanabilirler.

dd. İdari İşlemin Geçmişe Etkili Olarak Tesis Edilmesi

Geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğuran idari kararlar da konu öğesi yönünden hukuka aykırı olur. Kural, bir idari kararın tamamlandığı anda yürürlüğe girmesi ve o andan itibaren geleceğe yönelik hüküm ve sonuçlar doğurmasıdır. Bununla beraber **geriye yürümezlik** kuralının da bazı istisnaları vardır:

- Bir defa, **bir idari kararın yargı yerince iptal edilmesi halinde**, idare, yargı kararını uygulayabilmek için, zorunlu olarak geriye yürür bir idari karar alır.
- Ayrıca idare sakat bir kararını geri alınca da, **geri alma kararı** geri alınan kararın alındığı tarihe kadar geriye yürüyecektir.
- Son olarak idari işlemler üzerinde idare tarafından yapılan **düzeltme** işlemleri de geriye yürür

İşte bu istisnalar dışında geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğuran idari kararlar **konu öğesi yönünden** hukuka aykırı olacaklardır.

e. Maksat (Amaç)

İdari işlemlerin yöneldiği yegâne amaç kamu yararının sağlanmasıdır. **Kişisel, felsefi, dini amaçlarla** veya **siyasi nedenlerle** yapılan idari işlemler **maksat yönünden** hukuka aykırı hale gelir. Maksat (amaç) unsurunda meydana gelen hukuka aykırılık, **yetki saptırması** olarak adlandırılır.

4. İdari Kararlardaki Sakatlıklara Uygulanacak Yaptırım Türleri

Hukuki istikrar, düzen ve güvence ilkelerinin bir sonucu olarak, idari işlemlerin hukuka aykırılıklarında özel hukuktaki yokluk, mutlak butlan ve nisbi butlan yaptırımlarından farklı olarak sadece **yokluk** ve **hükümsüz kılma** yaptırımları uygulanmaktadır

Çok ağır ve bariz hukuki sakatlıklarda **yokluk** ve diğer sakatlıklarda ise **hükümsüz kılma** yaptırımları uygulanır

a. Yokluk

- İdarenin, hiçbir biçimde hukukla bağdaşmayan, asla yapamayacağı, yetkilerinin tamamıyla dışında tesis ettiği **açık, bariz ve ağır biçimde hukuka aykırı sakat işlemleri yoklukla maluldür.**
- Bu tür işlemler, maddi olarak bir idari işlem gibi gözükse bile, hukuken sanki hiç doğmamış, hiç yokmuş, hiç oluşmamış sayılırlar.
- Yok hükmünde olan işlemlere karşı her zaman dava açılabilir; dava açma süresi yoktur
- Yargı mercileri, yok hükmündeki işlemin yokluğunu tespit edip, açılan davayı esasa girmeden reddetmelidir
- İdare böyle işlemleri her zaman geri alabilir
- Yok hükmünde olan işlemler kazanılmış hak yaratmazlar
- Yok hükmünde olan işlemlerden dolayı zarar görmüş kişi ya da kişiler, ortada idari nitelikte bir tasarruf olmadığı için, "haksız fiil" (fiili yol) hükümlerine göre zararlarının tazmini için idareye karşı **adli yargıda** tazminat davası açarlar.
- Yok hükmündeki sakatlıklar şunlardır

b. Hükümsüz Kılma

Yukarıda incelenen çok ağır ve bariz hukuka aykırılıklara uygulanan yokluk müeyyidesi sadece istisnai durum ve olaylara özgüdür. Bunun dışındaki hukuka aykırılık halleri taşıyan işlemler, idari yargı tarafından **iptal edilinceye** veya idare tarafından **geri alınıncaya** kadar **askıda geçerliliğe** sahiptirler.

Sakat işlemlerin askıda geçerliliği, işlem iptal edilinceye veya geri alınınca sona erer. Ancak işlemlerin bu şekilde hükümsüz olabilmeleri belirli sürelere tabidir, süre geçtikten sonra sakat işlemlerin askıda geçerliliği süreklilik kazanır.

Şimdi yok hükmünde olmayan ancak hukuken sakat idari işlemlere uygulanan **iptal** ve **geri alma** yaptırımlarını inceleyeceğiz

aa. İptal

- İdari işlemler tesis edildikleri anda hukuka uygunluk karinesinin bir sonucu olarak hukuka uygun varsayılırlar. Ancak, hukuken sakat olduğu iddia edilen idari işlemler, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için **menfaatleri ihlal edilenler tarafından** açılan iptal davaları ile ortadan kaldırılabilirler.
- İdari işlemi iptal etme görevi idari yargı mercilerine verilmiştir.
- İdari yargı yerleri, sakat idari işlemleri kendiliklerinden iptal etme yetkisine sahip değildirler. İdari işlem, ancak o işlemden dolayı menfaati etkilenenler tarafından açılacak iptal davası yoluyla iptal edilebilir.
- İdari Yargılama Usulü Kanununa göre dava açma süresi, kanunda aksi öngörülmeyen hallerde, idari işlemin yazılı olarak bildirildiği tarihten itibaren **altmış gündür**.
- Süresi içinde iptal davası açılıp da iptal edilen idari işlemler, yapıldıkları tarihten itibaren doğurdukları tüm sonuçlarıyla ortadan kalkar ve hiç doğmamış gibi olurlar. Yani, **iptal kararı geçmişe yönelik ve etkilidir**.

bb. Geri Alma

Geri alma, **sakat ve hukuka aykırı** bir idari işlemin **geçmişe etkili bir biçimde**, idarenin tesis edeceği başka bir işlemle hukuk düzeninden silinmesidir.

Geri alma işlemi geçmişe etkili bir şekilde yapılır ve böylece yapıldığı andan itibaren doğurduğu bütün sonuçlar hukuk düzeninden silinir.

5. İdari Kararların Sona Ermesi

İdari işlemler **fiili nedenlerle, hukuki nedenlerle** ya da **kendiliğinden** sona erebilir. **Örneğin**, ilgilinin ölmesi veya otel olarak işletilmesine izin verilen binanın yıkılması **fiili bir neden**; işlemin mahkemece iptali veya ilgilinin hakkından feragat etmesi **hukuki nedendir**. Belli durumlarda, özellikle süreye bağlı işlemlerde, işlem, sürenin dolmasıyla **kendiliğinden** ortadan kalkar

İDARİ İŞLEMLERİN İDARENİN İRADESİYLE SONA ERMESİ
GERİ ALMA
- İdarenin daha önce **hukuka aykırı** olarak tesis etmiş olduğu bir işlemi yapacağı yeni bir işlemle **geçmişe etkili olarak** hükümsüz kılması, hukuk aleminden bütün etki ve sonuçlarıyla silmesi demektir
- Geri alma işlemini yapmaya yetkili makam, **yetkide paralellik ilkesi** gereği daha önce hukuka aykırı işlemi yapmış olan makamdır. Ayrıca **hiyerarşik üst de** astın hukuka aykırı işlemlerini geri alabilir. Ancak vesayet makamının denetlediği kurumun işlemlerini geri alma yetkisi yoktur.
- Geri alma işlemi **şekil ve usulde paralellik ilkesi** gereği hukuka aykırı olarak yapılmış olan önceki işlemin yapıldığı şekil ve usul kurallarına uygun olarak yapılmalıdır.
- İdare Anayasa ve kanunlara uygun hareket etmek zorunda olduğu için, kendi yaptığı sakat idari işlemi bizzat geri almakla yükümlüdür. Geri alma işlemi **için ilgililerin başvurusu zorunlu değildir**.
-Hukuka uygun idari işlemler geri alınamaz, **sadece hukuka aykırı idari işlemler** geri alınabilir.
-Geri alma idari yargı tarafından verilen iptal kararlarının etki ve sonuçlarını doğurur. Yani hem geri alma hem de işlemin mahkemece iptali**, işlemin yapıldığı ilk ana kadar geri yürür**.
-Kanuni bir düzenleme olmamakla birlikte, yargısal içtihatlar ve doktrindeki görüşlere göre sakat idari işlemler iptal davası açma süresi olan **60 günde** geri alınabilir. Ancak bu süre şartı hak yaratıcı **(yararlandırıcı)** hukuka aykırı işlemler için geçerlidir. (Örneğin ilgilinin talebi üzerine ruhsat verme). **Ancak yükümlendirici idari işlemler** ve **yok hükmünde olan idari işlemlerin** geri alınmasında bir süre şartı yoktur, **herzaman geri alınabilir**.
KALDIRMA
- İdarenin **hukuka uygun veya aykırı** bir işlemini, tesis edeceği başka bir işlemle **geleceğe yönelik** olarak yürürlükten kaldırmasıdır.
- **Yetki ve şekilde paralellik ilkesi** uyarınca işlemi hangi makam hangi şekil ve usul şartlarıyla tesis etmişse, aynı makam aynı şekil ve usul şartlarına uygun olarak kaldırır. Ayrıca **hiyerarşik amir de** astının işlemini kaldırabilir.
- Geri almadan farklı olarak idare, yalnız **hukuka aykırı işlemlerini değil hukuka uygun işlemlerini de** kaldırabilir.
-Ancak hukuki güvenlik ilkesi gereğince idare **hukuka uygun hak yaratıcı bireysel işlemleri** kaldıramaz. **Hukuka aykırı hak yaratıcı bireysel işlemleri** ise ancak dava açma süresinde kaldırır
DEĞİŞTİRME
Bir idari işlemin geleceğeyönelik olarak kaldırılması **yerine başka bir idari işlemin tesis edilmesidir**.
DÜZELTME
Bir idari işlemin içeriğine ve sonuçlarına dokunulmaksızın , **hatalı hükümlerinin yerine, doğrularının geçmişe** ve **geleceğe** yönelik olarak konulmasıdır.

UYARI

İdari işlemlerin idari yargı mercileri tarafından **iptal kararları**, ayrıca idari işlemlerin idarece **geri alınması** ve **düzeltilmesi** kararları yapıldığı ana kadar geriye yürür ve geriye yürümezlik kuralının istisnasını teşkil eder.

II. İDARENİN İKİ TARAFLI İŞLEMLERİ (İDARENİN SÖZLEŞMELERİ)

Bu bölümde idarenin iki yanlı işlemlerinden sözleşmeler konusu ele alınacaktır. İdarenin sözleşmelerini "İdari Sözleşme" ve "Özel Hukuk Sözleşmesi" olarak ayırmak doğru olacaktır.

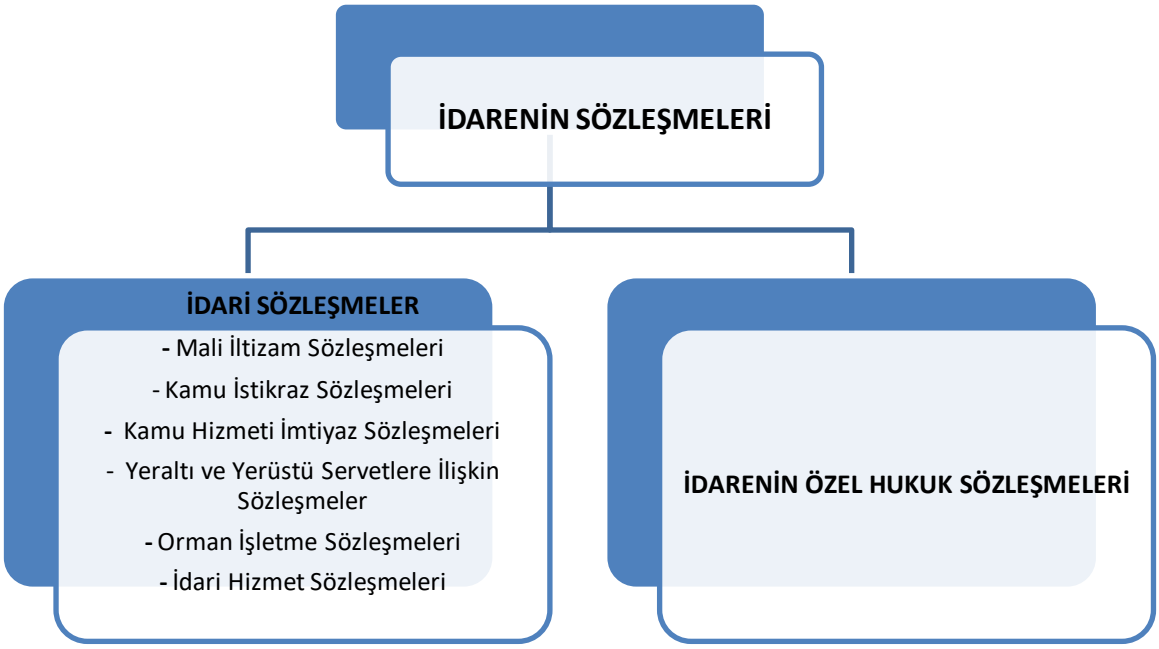

Şimdi idari sözleşmeler ile idarenin özel hukuk sözleşmelerini bir tablo vasıtasıyla karşılaştırarak inceleyeceğiz

İDARENİN ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİ	İDARİ SÖZLEŞMELER
İdarenin özel hukuk sözleşmeleri, özel hukuk hükümlerine tabidir	İdari sözleşmeler, genel olarak kamu hukuku hükümlerine tabidir.
Bu sözleşmelerle, idare ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri temin eder	İdari sözleşmelerin konusu, genel olarak bir kamu hizmetine katılmayı içerir
İdarenin özel hukuk sözleşmelerinde taraflar arasında eşitlik vardır	Bu sözleşmelerde, idare kamu yararını temsil ettiği için üstün ve ayrıcalıklı yetkilere sahiptir
İdarenin özel hukuk sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargıda çözümlenir.	İdari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar genel olarak idari yargıda görülür.

A. İDARİ SÖZLEŞMELER

İdari sözleşmeler, idarenin üstün ve ayrıcalıklı yetkilerini kullanarak yaptığı, konusu bir kamu hizmetinin yürütülmesi veya yürütülmesine katkı olan, kamu hukuku kurallarına tabi kılınan sözleşmelerdir.

Bir sözleşmenin idari sözleşme olabilmesi için bir takım ölçütleri karşılaması gerekmektedir. Bu ölçütleri aşağıdaki şema yardımıyla inceleyeceğiz. Bir sözleşmenin idari sözleşme sayılabilmesi için üç ölçütün tamamını da karşılaması gerekir

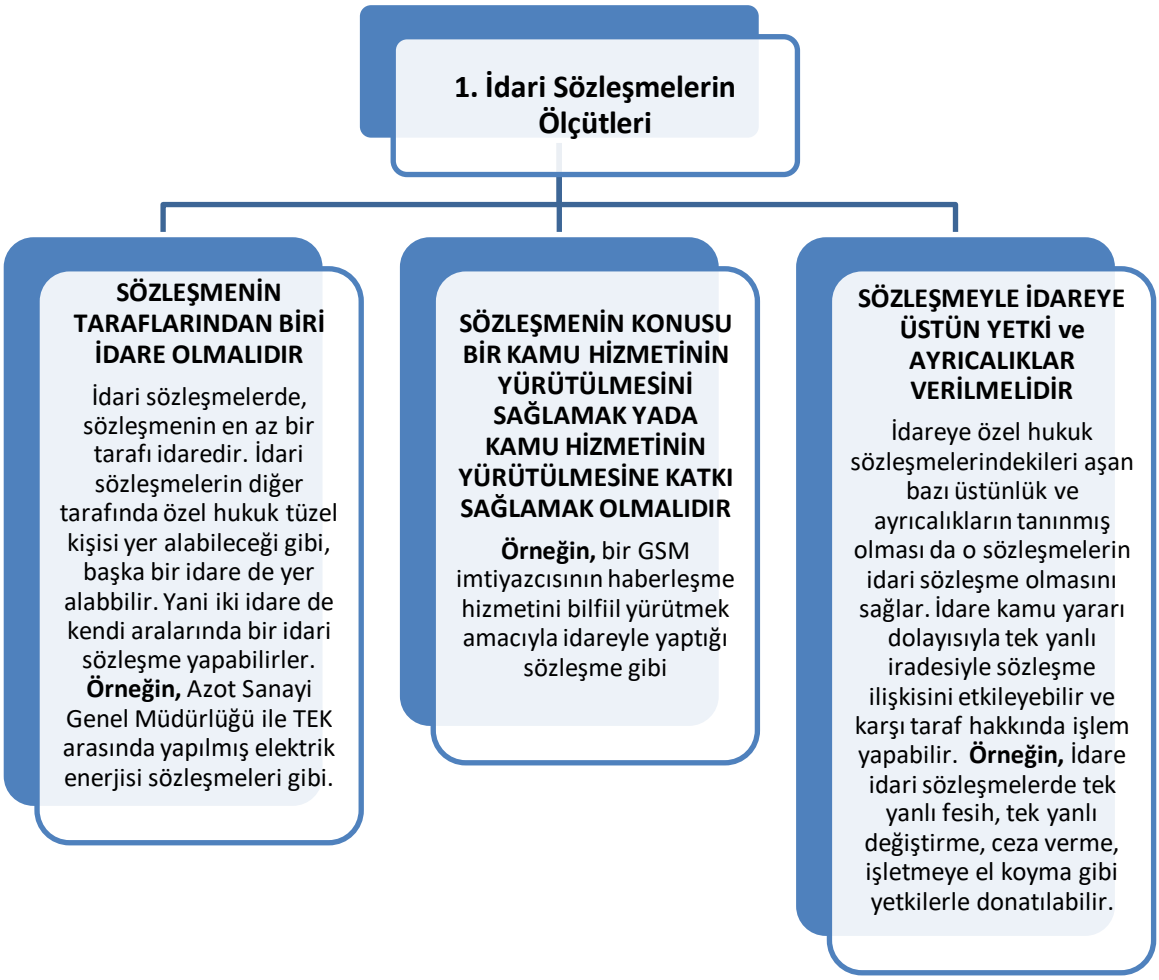

.

2. İdari Sözleşmelerin Türleri

MALİ İLTİZAM SÖZLEŞMELERİ	KAMU BORÇLANMA (İSTİKRAZ) SÖZLEŞMELERİ	KAMU HİZMETİ İMTİYAZ SÖZLEŞMELERİ	YER ALTI ve YERÜSTÜ SERVETLERE İLİŞKİN SÖZLEŞMELER	ORMAN İŞLETME SÖZLEŞMELERİ	İDARİ HİZMET SÖZLEŞMESİ
Mültezim adı verilen karşı tarafa, **götürü veya orantılı bir kazanç ya da ücret karşılığında,** belli bir idari hizmetin gördürülmesini öngören sözleşmelerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde aşar vergilerinin tahsili bu yöntemle yapılmıştır. Bugün bu yöntem hazineye ait dalyanlardan yararlanmak için yapılmaktadır.	Devletin **tahvil, bono** gibi adlarla kişilerde **borç para** alınmasını sağlayan sözleşmelerdir.	Bir kamu hizmetinin **kar ve zararı işletene ait olmak üzere**, özel kişi tarafından kurulmasını ve belli bir süre işletilmesini veya kurulmuş bulunan bir kamu hizmetinin belli bir süre işletilmesini öngören idari sözleşmelerdir.	Anayasamızın 168. Maddesine göre, tabi servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Günümüzde maden, petrol ve benzeri servetlerin işletilmesi sözleşme usulü ile değil, **ruhsat usulü** ile verilmektedir. Ancak bu servetlerden **kaplıcalar gibi kamu hizmeti biçiminde işletilen servetlerin** işletilmesinde hala sözleşme yöntemi devam etmektedir.	Anayasamızın 169. Maddesinin 2. fıkrası, Devlet ormanlarının devletçe yönetilip, işletileceğini öngördüğü için, bugün artık devlet ormanlarının işletilmesine ilişkin sözleşme yapılma olanağı kalmamıştır.	Özel bir meslek bilgisi ve ihtisasına ihtiyaç gösteren işlerde **İşçi niteliği taşımayan kamu görevlileri** ile idare arasında akdedilen sözleşmeler de mahkeme içtihatlarına göre idari sözleşme sayılmaktadır. Bu personele de **sözleşmeli personel** adı verilmektedir.

B. İDARENİN ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİ (KAMU İHALELERİ)

İdarenin özel hukuk sözleşmelerinin konusu, idarenin gereksinim duymuş olduğu mal ve hizmetleri temin etmek için yapılan alım-satım, trampa, kiralama, yapım, onarım, taşıma, bayındırlık gibi işlerdir. Dikkat edilecek olursa, idari sözleşmelerde sözleşmeci özel kişi **bir kamu hizmetine katılmakta**; ancak bu sözleşmelerde bir kamu hizmetini bilfiil yürütme söz konusu olmamaktadır. Bu sözleşmelerde idare gereksinim duyduğu mal ve hizmetleri temin etmektedir.

İdarenin bu sözleşmelerinin özel hukuka tabi olduğu kabul edilmekle beraber, bu sözleşmelere de belirli ölçüde kamu hukuku uygulanır. Bunun nedeni, idarenin özel hukuk sözleşmelerinde de **kamu parasının ve kamu yararının söz konusu olmasıdır**. İşte bu yüzden özel hukuk sözleşmelerine **yapım aşamasında kamu hukuku uygulanmakta ve uyuşmazlıkları da idari yargıda görülmektedir**. Ancak bu sözleşmelerin **uygulanma aşamasında özel hukuk kuralları ve adli yargı görevlidir**.

Özel hukuk sözleşmelerinin yapım aşamasında yani ihale aşamasında iki farklı kanun uygulanmaktadır. Bu kanunlar **1983 tarihli 2886 sayılı "Devlet İhale Kanunu" (DİK)** ve **2002 tarihli 4734 sayılı "Kamu İhale Kanunu" (KİK)**dur.

Şimdi bu kanunları ve kapsamlarını bir şema aracılığıyla inceleyeceğiz.

İDARENİN ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİ (KAMU İHALELERİ)

DEVLET İHALE KANUNU

KAPSAM

- Satma
- Kiraya verme
- Trampa
- Taşıma

Yani DİK Devletin veya kamu tüzel kişilerinin gelir elde ettiği işlere uygulanır.

KİMLER

- Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler
- İl Özel İdareleri

Belediyeler

DİK'E TABİ OLMAYANLAR

- KİT'ler
- Sosyal Kamu Kurumları (Sosyal Güvenlik Kurumu vb)
- Köy'ler

DİK USULLERİ

- Kapalı teklif
- Belli istekliler arasında kapalı teklif
- Açık teklif
- Pazarlık
- Yarışma

KAMU İHALE KANUNU

KAPSAM

- Mal alımı
- Hizmet alımı
- Kiralama
- Taşıtma
- Yaptırma

Yani KİK Devletin veya kamu tüzel kişilerinin para harcadığı işlere uygulanır.

KİMLER

- DİK'e tabi olanlar
- SGK'ları
- KİT'ler
- Fonlar
- Yalnız yapım işlerinde (inşaat) kamu bankaları

KİK USULLERİ

- Açık ihale
- Belli istekliler arasında ihale
- Pazarlık

KİK İLE GELEN YENİ İLKELER

- Eşitlik
- Gizlilik
- Ayrı ihale
- Kamuoyu denetimi
- Ödeneksiz ihaleye çıkılmaması
- Bölünerek ihaleye çıkılmaması
- ÇED Raporu alınması

HER İKİ KANUNA DA TABİ OLMAYANLAR

- TMSF ve bankaları
- Yapım ve inşaat işleri hariç kamu bankaları
- Vakıf üniversiteleri
- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları
- Banknot basımında Merkez Bankası
- Savunma, istihbarat ve güvenlikle ilgili ihaleler
- Enerji, su, ulaştırma ve telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren teşebbüs ve işletmeler

DİK + KİK ORTAK İLKELER

- Aleniyet (Saydamlık)
- Rekabet
- İsteklide belli yeterliliğin aranması

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDARENİN YETKİLERİ

İdare, kanunları uygulamak, üstlenmiş olduğu kamu hizmetlerini yürütebilmek, toplumun gereksinmelerini bu yolla karşılayabilmek için belirli kamusal üstünlükler ve yetkilerle donatılmıştır. Bu bölümde idarenin:

- Örgütlenme yetkisini
- Re'sen icra yetkisini (İdari cezalar, tahsil yetkisi gibi)
- Mal edinme yetkisini (Kamulaştırma, istimval, devletleştirme, özelleştirme gibi)

İnceleyeceğiz

I. ÖRGÜTLENME YETKİSİ

İdare idari fonksiyonunu yerine getirmek için örgütlenme yetkisine sahiptir. İdarenin örgütlenmesinde temel kural **kanuni idare** ilkesidir. Gerçekten de Anayasaya göre, idari örgütler kanunla kurulur, görev ve yetkileri kanunla belirlenir. Ancak idari örgütler aynı zamanda, kanunun verdiği izne dayalı olarak bir idari işlemle de kurulabilir.

Şimdi aşağıdaki şema yardımıyla kanunla kurulmak zorunda olan kuruluşlar ile idari işlemle kurulabilecek kuruluşları inceleyeceğiz.

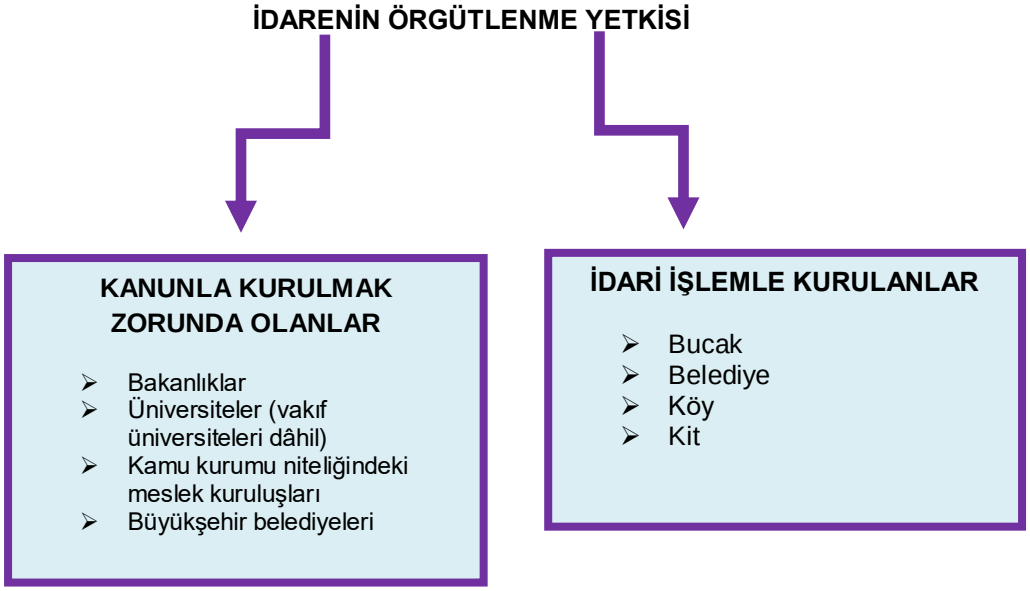

II. RE'SEN İCRA YETKİSİ

İdare, daha önce değindiğimiz gibi tek taraflı ve icrai karar almak yetkisine sahiptir. Bunun yanında idare, **yasanın izin verdiği durumlarda** re'sen icra yetkisine de sahiptir. Yani işlemlerini **başka bir aracıya gerek kalmaksızın kendi uygulayabilmektedir.** Daha önce de belirttiğimiz gibi idare, re'sen icra yetkisinin olmadığı durumlarda aldığı kararları uygulayabilmek için **adli yargı** veya **adli icraya** gitmek zorundadır.

ÖRNEK:

- Kamulaştırma Kanunu idareye **re'sen icra yetkisi tanımadığı için** idare kamulaştırdığı taşınmazın tapuda idare adına tescili için **Asliye Hukuk Mahkemesine** başvurur.
- İmar Kanunu'na göre belediye encümeni ruhsat almaksızın yapılan yapılar hakkında yıkım kararı verir. Malik bu kararın gereğini yerine getirmese belediye ruhsatsız yapıyı bizzat yıkar. İşte belediyenin gerçekleştirdiği yıkım, yıkım kararının **re'sen icrasıdır**.

Burada idarenin re'sen icra yetkisinin en belirgin olduğu alacaklarını **tahsil etme yetkisine** değineceğiz.

III. TAHSİL YETKİSİ

İdari icra (re'sen icra) yetkisinin en önemli görünümlerinden birisi, idarenin **kendi alacaklarını kendisinin tahsil etmesidir**. İdarenin iki tür alacağı vardır.

- Kamu alacakları
- Adi alacaklar

İdare, **kamu alacaklarının** tahsilini, kendi örgütü ve personeliyle ve 6183 sayılı **Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanuna** göre yapar. Oysa adi alacaklarını herkes gibi **icra ve iflas daireleri** vasıtasıyla ve **İcra ve İflas Kanunu** hükümlerine göre tahsil eder.

Öncelikle, idarenin kamu alacakları ile adi alacaklarının hangileri olduğunu tespit etmek gereklidir. Buna göre:

Devlet, il özel idareleri ve belediyelerin:

- Vergi
- Resim
- Harç
- Ceza tahkik ve takibine ilişkin masraflar
- Vergi ve para cezaları
- Bu alacakların gecikme zam ve faizleri
- Kamu hizmetlerinin uygulanmasından doğan alacaklar
- İdari sözleşmelerden doğan alacaklar
- Kamu mallarına verilen haksız fiillerden doğan alacaklar

KAMU ALACAKLARIDIR.

UYARI

- İdarenin, **haksız fiilden**(Kamu kuruluşlarının özel mallarına verilen zararlar), **sebepsiz zenginleşmeden** ve **özel hukuk sözleşmelerinden doğan alacakları** adi alacaklardır.
- Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun, Devlet, il özel idareleri ve belediyelerin, yukarıda belirtilen alacaklarını kamu alacağı saymış; fakat **köyleri**, **kitleri** ve **sosyal kamu kurumlarını** kendi kapsamına dahil etmemiştir.

IV. İDARENİN MAL EDİNME YETKİSİ

İdare kamu hizmetlerini yerine getirmek için taşınır ve taşınmaz mallara ihtiyaç duyar. İdarenin bu malları edinmesinin en doğal yolu satın almadır. Ancak satın alma yolunda ilgililerin rızası gerekir ve bazı durumlarda ilgililer mallarını satmaya yanaşmayabilirler. İşte kamu yararının gerektirdiği durumlarda idare özel kişilerin mallarına rızaları olmaksızın zorla el atabilir. Bu bölümde idarenin **zorla mal edinme yetkilerini** inceleyeceğiz.

A. KAMULAŞTIRMA

Anayasanın 46. Maddesine göre, Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.

KISACA Bu Anayasa hükmü üzerinden hareket edecek olursak, "kamulaştırma" ile ilgili şu temel özellikleri çıkarma imkânımız olur.

- Kamulaştırma, **kamu yararının gerektirdiği hallerde** olur. Kamu yararının bulunmadığı hallerde kamulaştırmadan söz edilemez.
- Bedellerini **nakden** ve **peşin** olarak veya bazı hallerde **eşit taksitlerle** ödemek suretiyle kamulaştırma yapılabilir.
- Kamulaştırmayı **kural olarak** Devlet ve kamu tüzel kişileri yapabilir. **İstisnai hallerde** özel kişiler lehine kamulaştırma yapılabilir.
- Gayrimenkulün (taşınmazın) **bir kısmı veya tamamı** kamulaştırılabilir.

1. Kamulaştırma Türleri

KISMEN KAMULAŞTIRMA

Devlet ve kamu tüzel kişileri kamulaştırma yaparken taşınmaz malın tamamını değil, yalnızca kendi işine yarayacak kısmını kamulaştırabilir. Ancak bir kısmı kamulaştırılan taşınmaz maldan geri kalan kısım yararlanmaya elverişli bir durumda değilse, kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda dava açılmayan hallerde, mal sahibinin kamulaştırma kararının tebliğinden itibaren en geç **"otuz gün"** içinde yazılı başvurusu üzerine geri kalan bu kısmın da kamulaştırılması **zorunludur**.

TRAMPA YOLUYLA KAMULAŞTIRMA

İdare, mal sahibinin **kabul etmesi halinde**, kamulaştırma bedeli yerine, idarenin kamu hizmetine tahsis edilmemiş olan özel taşınmaz mallarından, bu bedeli kısmen veya tamamen karşılayacak miktarı verebilir. Ancak idarenin vereceği taşınmaz malın değeri, kamulaştırma bedelinin **yüzde yüzyirmisini (%120)** aşamaz

ÖZEL KİŞİLER LEHİNE KAMULAŞTIRMA

İstisnai hallerde özel kişiler lehine kamulaştırma yapılabilir. Özel kişiler lehine kamulaştırmada, kanunda açıkça belirtilmiş yasal dayanağın olması koşuluyla, kamulaştırma devlet tarafından yapılır, kamulaştırma bedeli özel kişi tarafından ödenir, kamulaştırılan taşınmazın mülkiyeti özel kişiye geçer. Yani ancak özel kanunlarda açık bir hüküm olması halinde özel kişiler lehine kamulaştırma yapabilmenin olanağı vardır. Aşağıdaki özel hukuk tüzel kişileri adına kamulaştırma yapabilmek mümkündür.

- Maden arama ruhsatına sahip olanlar
- Kamu hizmeti imtiyazcıları
- Petrol arama ruhsatı sahipleri
- Karayolu yapım işi üstlenenler
- Yap-İşlet-devretçiler
- Enerji ruhsatına sahip olanlar
- Telekomünikasyon lisans ve ruhsatı olanlar
- Organize sanayi bölgeleri

UYARI

Kamu yararına çalışan derneklerin lehine kamulaştırma yapılamaz

2. Kamulaştırma İşleminin Unsurları

YETKİ	SEBEP ve AMAÇ	KONU	ŞEKİL
Kamulaştırma yapma yetkisi kural olarak Devlet ve kamu tüzel kişilerine aittir. Yukarıda belirttiğimiz gibi istisnai hallerde ve yasayla açıkça düzenlenen durumlarda özel kişiler lehine de kamulaştırma yapılabilir.	Kamulaştırma işleminin sebebi ve amacı **kamu yararıdır**.	➢ Kamulaştırma işleminin konusu, özel mülkiyette bulunan gayrimenkullerin, tamamının veya bir kısmının idarenin mülkiyetine geçmesidir. ➢ Bir kamu tüzel kişisinin veya kamu kuruluşunun elindeki bir taşınmazın diğer bir kamu tüzel kişisi veya kamu kuruluşu tarafından kamulaştırılması **konu yönünden mümkün değildir**. Ancak bir kamu kuruluşu başka bir kamu kuruluşunun taşınmazına ihtiyaç duyarsa "satın alma usulü" hükümleri uyarınca bedeli tespit eder. Bu bedel esas alınarak ödeyeceği bedeli de belirterek mal sahibi idareye yazılı olarak başvurur. Mal sahibi idare devire muvafakat etmez veya altmış gün içinde cevap vermez ise anlaşmazlık, alıcı idarenin başvurusu üzerine **Danıştayın birinci idari dairesince** incelenerek **iki ay içinde kesin karara bağlanır**.	Kamulaştırmada izlenmesi gereken çok sıkı şekil şartları ve aşamaları vardır. Şimdi bu aşamaları inceleyeceğiz: • Kamulaştırma bedeli için yeterli ödeneğin temin edilmesi (Kamulaştırma kanunu 2001 değişikliği) • Kamu yararı kararının alınması • Kamu yararı kararının onaylanması • Kamulaştırılacak taşınmazın belirlenmesi • Kamulaştırma kararının alınması • Satın alma usulünün uygulanması (Kamulaştırma kanunu 2001 değişikliği) • Malikin malını satmaması durumunda, kamulaştırma bedelinin tespiti için idare tarafından yerel asliye hukuk mahkemesine "bedel tespit" davası açılması (2001 değişikliği) • Taşınmaz malın mahkeme kararıyla idare adına tescili (2001 değişikliği)

Şimdi tabloda gördüğümüz kamulaştırmanın aşamalarından bazılarını inceleyeceğiz:

a. Kamu Yararı Kararının Alınması

Kamulaştırma işleminde yeterli ödeneğin temin edilmesinden sonra soyut bir işlem olan "kamu yararı kararı" alınması zorunludur.

KAMU YARARI KARARI VEREN MERCİLER	ONAY MERCİLERİ
Bakanlar Kurulunca kabul olunan büyük enerji ve sulama projeleri, iskân projelerinin gerçekleşmesi vb. gibi **taksitle yapılacak kamulaştırmalarda** *ilgili bakanlık*	Onaylanmaz
Köy yararına yapılacak kamulaştırmalarda *köy ihtiyar kurulu*	İlçelerde kaymakam, il merkezlerinde vali
Belediye yararına kamulaştırmalarda *belediye encümeni*	İlçelerde kaymakam, il merkezlerinde vali
İl özel idaresi yararına kamulaştırmalarda *il encümeni*	Vali
Devlet yararına kamulaştırmalarda *il idare kurulu*	Vali
Birden çok il sınırları içindeki devlet yararına kamulaştırmalarda Cumhurbaşkanı	Onaylanmaz

b. Satın Alma Usulü

Kamulaştırma kanununda 2001 yılında yapılan değişiklikle idare **kamulaştırma kararının alınmasından sonra** satın alma usulünü deneme **zorundadır**.

Satın alma usulünde idare kendi içinden **kıymet takdir komisyonu** ve **uzlaşma komisyonu** olmak üzere iki komisyon oluşturur.

c. Kamulaştırma Bedelinin Mahkemece Tespiti ve Taşınmaz Malın İdare Adına Tescili

Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması halinde idare, topladığı bilgi be belgelerle, yaptırmış olduğu bedel tespiti ve bu hususta ki diğer belgeleri bir dilekçeye ekleyerek **taşınmazın bulunduğu yer Asliye Hukuk Mahkemesine** müracaat eder.

Asliye hukuk mahkemesi, **en geç otuz gün** sonrası için belirleyeceği duruşma gününü tüm belgelerle beraber malike tebliğ eder. Ayrıca Asliye Hukuk Mahkemesi, kamulaştırma ve bunun belgelerini mahalli veya genel bir gazete de en az bir kere yayınlatır.

Asliye Hukuk Mahkemesinin bu bildirimi önemli sonuçlar doğurur. Buna göre bu bildirimle **malikin idari yargıda dava açma süresi başlar**. Ayrıca bildirimle birlikte malikin artık taşınmaz üzerinde devir veya ferağ gibi hukuki tasarruflarda bulunma imkânı kalmaz.

Mahkemenin tescil kararı ile birlikte **mülkiyet idareye geçmiş olur**.

UYARI

Kamulaştırmaya konu taşınmaz malın maliki tarafından, Asliye Hukuk Mahkemesince yapılan tebligat gününden itibaren **30 gün içinde, kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda iptal** ve **maddi hatalara karşı da adli yargıda düzeltim davası** açılabilir.

3. Kamulaştırma Bedelinin Ödenmesi

a. Nakden Ödemenin İstisnası: Trampa

Kamulaştırmada kural nakden ödemedir ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi mal sahibinin **kabul etmesi halinde** kamulaştırma trampa yoluyla yapılabilir.

b. Peşin Ödemenin İstisnası: Taksitlendirme

Peşin ödeme kuralının istisnası taksitlendirmedir. Anayasaya göre şu durumlarda taksitlendirmeye gitmek mümkündür:

- Tarım reformunun uygulanması
- Büyük enerji, sulama ve iskân projeleri
- Yeni orman yetiştirilmesi
- Kıyıların korunması
- Turizm amaçlı kamulaştırmalar

UYARI

- Küçük çiftçinin doğrudan işlediği toprağın bedeli her halde peşin ödenir
- Taksitlendirme süresi **beş yılı** aşamaz.
- Taksitlere, **devlet alacaklarına (2001 yılı Anayasa değişikliği) uygulanacak en yüksek faiz haddi** uygulanır ve taksitler **eşit miktarlarda** ödenir.

4. Kamulaştırmadan Vazgeçme

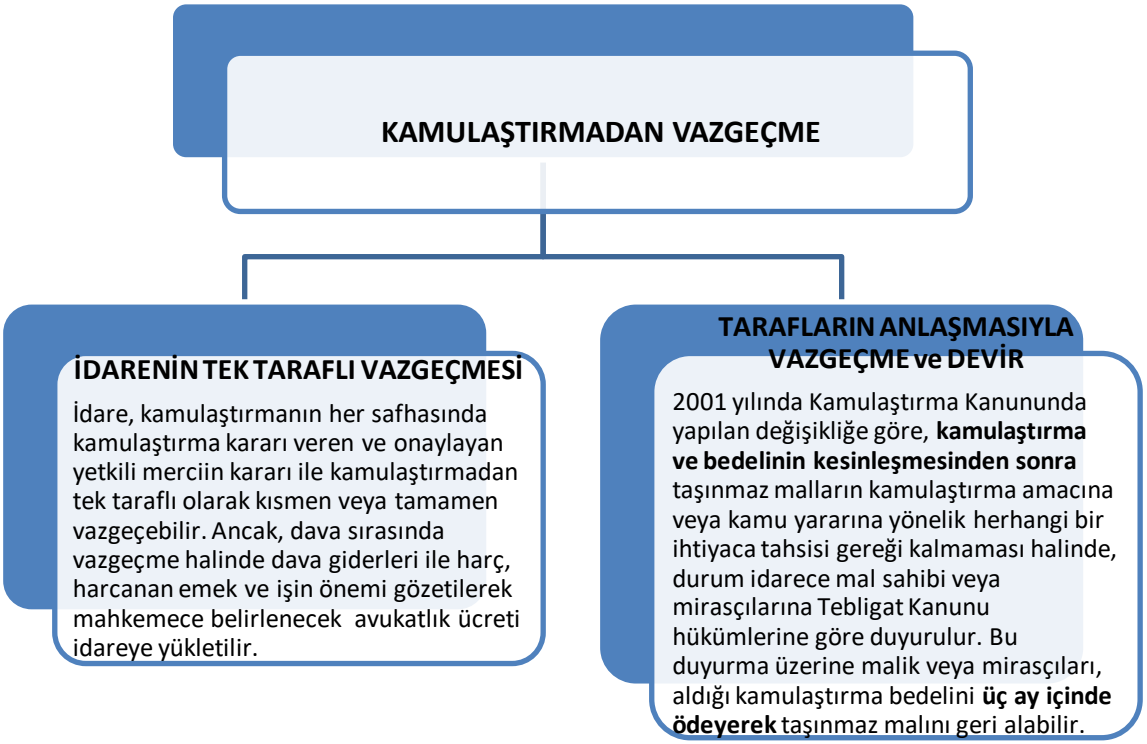

5. Malikin Geri Alma Hakkı

Malik, belirli koşullar oluştuğunda taşınmazı geri alma hakkına sahiptir. Bu durumda malik önce idareye başvurur. Olumsuz bir cevap alırsa bu kez adli yargıya başvurarak geri alma hakkını kullanabilir. Geri almanın koşulları şunlardır:

- İdarenin, **bedelin kesinleşmesinden itibaren beş yıl boyunca**, kamulaştırma amacına veya bir başka kamu hizmeti için taşınmaz üzerinde hiçbir işlem veya eylemde bulunmaması
- Bu koşullar oluştuktan sonra malikin hakkını **bir yıl içinde** kullanması
- Malikin almış olduğu kamulaştırma bedelini yasal faiziyle iade etmesi

➢ **Arsa Ofisi Kanununa göre yapılan kamulaştırmalar** ile **taksitlendirmeye gidilebilen hallerde** geri alma hakkının kullanılabilmesi mümkün değildir.

B. KAMULAŞTIRMA YOLUYLA İRTİFAK KURMA HAKKI

Anayasaya göre, Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri **mülkiyetine el atmaksızın** bir taşınmazın kullanma ve yararlanma hakkını elde edebilirler. Medeni irtifaktan farklı olarak idari irtifak **zorla** kurulur. İdari irtifakta bir kısım bedel mutlaka peşin ödenir. İdari irtifakta bedel taşınmazın değerindeki azalmadan kaynaklanır ve bu bedel **Asliye Hukuk Mahkemesince** belirlenir.

C. İSTİMVAL

İstimval işlemiyle ilgili özellikler şu şekildedir:

- İdare, kural olarak taşınırları satın alma yolu ile elde eder. Fakat olağanüstü durumlarda (Olağanüstü hal, sıkıyönetim, seferberlik, savaş) taşınırları dahi kolaylıkla elde etmek mümkün olmayabilir. Buna göre istimval, yasaya dayanılarak, **olağanüstü durumlarda**, karşılığı ödenmek suretiyle **taşınırlara** idarece **zorla** el atılmasıdır.
- İstimvalin konusu **taşınırlardır**.
- Kamulaştırma olağan istimval ise **olağanüstü** bir yetkidir.
- **İstimval işleminden çıkabilecek uyuşmazlıklara** idari yargıda **idare mahkemeleri** bakarken; **bedele ait uyuşmazlıklarda** görevli yargı kolu adli yargı, görevli yargı yeri ise **Asliye Hukuk Mahkemesidir**.

D. KAMULAŞTIRMASIZ EL ATMA

Kamulaştırmasız el atma iki şekilde olur:

E. GEÇİCİ İŞGAL

Geçici işgal işleminin özellikleri de şu şekildedir:

- İdare özellikle birtakım **bayındırlık faaliyetlerini yürütürken** gereksinim duyduğu taş, kum vs. malzemeleri muhafaza etmek için **özel mülkiyetteki bir taşınmazın kullanımına** ihtiyaç duyar ki buna **geçici işgal** denir.
- Geçici işgal Anayasada düzenlenmemiştir, kanunlarla düzenlenmiştir.
- Geçici işgal ancak **boş arsa** ve **arazilerde** söz konusu olabilir.
- Geçici işgal işlemini **il idare kurulu** tesis eder.
- Malik geçici işgal işleminin hukuka aykırı olduğunu düşünüyorsa idari yargıda **60 gün içinde** iptal davası açabilir; sadece bedele itirazı varsa dava **adli yargıda** açılır.

F. DEVLETLEŞTİRME ve ÖZELLEŞTİRME

1. Devletleştirme

Kamu hizmeti niteliği taşıyan **özel teşebbüsler**, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde **kanunla** cebren devletleştirilebilir.

Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma usulleri kanunla düzenlenir

Özel teşebbüslerin devletleştirilebilmeleri için gerekli koşullar şunlardır:

- Devletleştirilecek özel teşebbüsün yaptığı hizmet veya üretimin ülke çapında kamu ihtiyacına hitap etmesi,
- Bu hizmet veya üretimin, kontrol, rekabet, ikame veya başka yollardan sağlanma imkânının bulunmaması,
- Hizmet veya üretimin yavaşlatılması veya durdurulması halinde, kamunun büyük zarar görecek olması.

DİKKAT

Devletleştirme ile kamulaştırma arasındaki temel farklar şöyle sıralanabilir:

- Kamulaştırma **idari işlem** ile yapılırken, devletleştirme **kanun** ile yapılır
- Kamulaştırmanın konusu **özel mülkiyetteki gayrimenkuller**, devletleştirmenin konusu **özel mülkiyetteki şirket ya da teşebbüslerdir**.
- Kamulaştırmanın yargısal deneyimi **idari yargıda**, devletleştirmenin yargısal denetimi **Anayasa Mahkemesi'nde** yapılır.

2. Özelleştirme

Anayasaya göre, Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir. Özelleştirme, 1982 Anayasasına **1999'da** girmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İDARİ TEŞKİLAT

Türkiye Cumhuriyeti İdaresi, Anayasaya göre, merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine dayanır.

I. MERKEZİ İDARE

Merkezi idarede tek bir tüzel kişilik vardır o da devlet tüzel kişiliğidir. Merkezi idare **başkent teşkilatı** ile başkent teşkilatına bağlı **taşra teşkilatından** oluşmaktadır.

A. BAŞKENT TEŞKİLATI

Merkezi idarenin başkent örgütü, ***Cumhurbaşkanlığı teşkilatı*** ve ***başkente yardımcı kuruluşlardan*** oluşur.

1. Cumhurbaşkanlığı

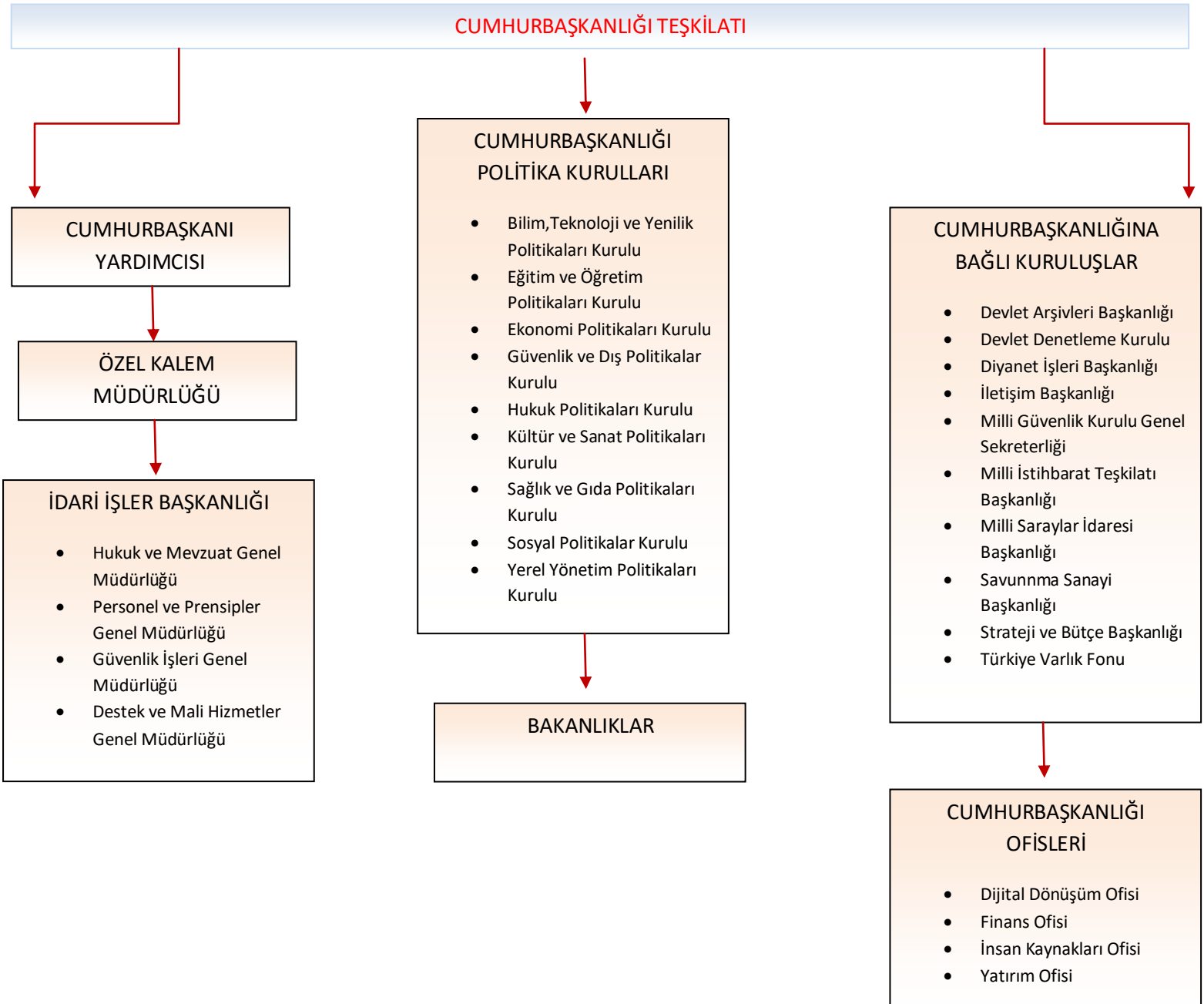

CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI

- **a.** Cumhurbaşkanlığı Makamı
- **b.** Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü
- **c.** Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı
- **d.** Cumhurbaşkanı Yardımcıları
- **e.** Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları
- **f.** Cumhurbaşkanlıpına Bağlı Kurum ve Kuruluşlar
- **g.** Bakanlıklar
- **h.** İdari Kurul ve Konseyler
- **i.** Cumhurbaşkanlığı Ofisleri

a. Cumhurbaşkanlığı Makamı

Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder. 2018 yılında çıkarılan 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı kararnamesine göre; Cumhurbaşkanı, ***yetkilerinden bir kısmını gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak belirterek astlarına*** devredebilir. Ancak devrettiği yetkiyi, gerek gördüğünde kendisi de ***doğrudan*** kullanabilir.

b. Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü

Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürlüğünün görevleri şunlardır:
a) Cumhurbaşkanı makamına ilişkin hizmetleri yürütmek,
b) Cumhurbaşkanının resmi ve özel yazışmalarını yürütmek,
c) Cumhurbaşkanının tören, yurtiçi ve yurtdışı gezi işlerini düzenlemek ve yürütmek,
ç) Cumhurbaşkanlığı makamının protokol, halkla ilişkiler ve kurumsal iletişim hizmetlerini bünyesindeki birimler aracılığıyla yürütmek,
d) Cumhurbaşkanının Milli Saraylar ve Devlet Arşivlerine ilişkin talimat, iş ve işlemlerini yürütmek,
e) Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

ba. Özel Kalem Müdür Yardımcıları

- Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürüne yardımcı olmak üzere ***Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdür Yardımcıları*** görevlendirilebilir. Bunlar Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürü tarafından verilen görevleri yaparlar.
- İhtiyaç duyulan yerlerde ***Cumhurbaşkanlığı çalışma büroları*** açılabilir. Bu büroların faaliyetleri ***Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürünün sorumluluğu altında*** yürütülür.
- Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürüne büyükelçi unvanı verilir.

bb. Cumhurbaşkanı Başdanışmanı ve Danışmanı

Cumhurbaşkanı, kendisine danışmanlık ve verdiği diğer görevleri yapmak üzere ***Cumhurbaşkanı Başdanışmanı*** ve ***Cumhurbaşkanı Danışmanı atayabilir.***

bc. Özel Temsilci

Cumhurbaşkanı, özel bilgi ve uzmanlık gerektiren konularda, dış ülkelerde veya uluslararası kuruluşlar nezdinde özel bir görevi ifa etmek üzere ***özel temsilci*** görevlendirebilir. Bu şekilde görevlendirileceklere Büyükelçi unvanı verilebilir. Büyükelçilik unvanı özel temsilcilik görevi müddetince devam eder.

c. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı

En yüksek Devlet memuru olan İdari İşler Başkanı, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığının en üst amiridir.

ca. İdari İşler Başkanlığının Görevleri

a) Mevzuatla verilen görevleri yapmak,
b) Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

İdari İşler Başkanı bütün birimlerin faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkili olup yukarıda belirtilen hizmetlerin mevzuata, Cumhurbaşkanının politi-kave talimatlarına uygun olarak yürütülmesinde ***Cumhurbaşkanına karşı*** sorumludur.

cb. İdari İşler Başkanının Görevleri

İdari İşler Başkanı Cumhurbaşkanı adına aşağıdaki görevleri yapar.
a) Anayasada belirtilen görevlerinin yerine getirilmesinde ve yetkilerinin kullanılmasında Cumhurbaşkanına gerekli olan hizmetleri sunmak.
b) Türkiye Büyük Millet Meclisi ile olan münasebetlerin yürütülmesi ve kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak.
c) Devlet Teşkilatının düzenli ve etkin bir şekilde işlemesini temin edecek prensiplerin tespiti için gerekli çalışmaları yapmak.
ç) İç güvenlik, dış güvenlik ve terörle mücadele konusunda koordinasyonun sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak.
d) Yapılan çalışmaların kamuoyundaki tesirlerini izleme ve değerlendirme çalışmalarını yapmak.

cc. İdari İşler Başkanlığının Birimleri

- Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü
- Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü
- Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü
- Destek ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğü

cca. Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü

Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

- TBMM tarafından kabul edilen kanunların şekil ve esas bakımından Anayasa ve hukukun genel ilkelerine uygunluğunu incelemek, verilecek talimata göre onaya hazırlanması veya bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderilmesi için gerekli çalışmaları yapmak,
- Kanunların, TBMM İçtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil ve esas bakımından aykırı olmaları durumunda, bunlarla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi nezdinde açılacak iptal davası hazırlıklarını yapmak,
- Anayasa değişikliğine ilişkin kanunların, Cumhurbaşkanınca halkoyuna sunulmasına ilişkin işlemlerin yapılmasını sağlamak,
- Kanun ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yayımlanmasına ilişkin işlemleri yapmak,
- Milletlerarası anlaşmaların kanunla uygun bulunması için TBMM Başkanlığına gönderilmesine ilişkin işlemleri yapmak,
- Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanan mevzuat taslaklarını; Anayasaya, kanunlara, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine, genel hukuk kurallarına, Cumhurbaşkanı Programına uygunluğu açısından incelemek,
- Mevzuat hazırlama usul ve esaslarının belirlenmesi için gerekli çalışmaları yapmak,
- Mevzuatı bilgi işlem sistemi içinde takip etmek,
- Resmi Gazete'nin yayımlanmasını sağlamak,
- Türk Ceza Kanununun 299 uncu maddesi kapsamına girmeyen ancak yargı mercilerince Cumhurbaşkanlığına gönderilen ve Cumhurbaşkanının taraf olarak gösterildiği evraka ilişkin işlemleri takip etmek,
- Hükümlülerin sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle cezalarının Cumhurbaşkanınca hafifletilmesi veya kaldırılmasına ilişkin işlemleri yürütmek ve alınan kararları Adalet Bakanlığına bildirmek,

- 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen diğer görevleri yapmak,
- Cumhurbaşkanınca çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, kararları ile yönetmelik taslaklarını hazırlamak.
- Makam tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

ccb. Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü

Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

- Devlet Teşkilatının düzenli ve etkin bir şekilde işlemesini sağlayıcı prensiplerin tespit edilmesi, direktiflerin verilmesi, önlemler alınması ve koordinasyonun sağlanması için gerekli işlemleri yapmak,
- Cumhurbaşkanına vekâlet işlemlerini yapmak,
- Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakan atanmaları ve görevden alınma işlemleri ile vekâlet işlemlerini yapmak,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ait işlemleri yapmak,
- TBMM seçimlerinin yenilenmesine ilişkin işlemleri yürütmek,
- Üst kademe kamu yöneticilerinin atamaları ile Cumhurbaşkanınca yapılacak diğer atama ve seçme işlemlerini Anayasa, kanunlar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve hukukun genel ilkeleri açısından inceleyerek gerekli işlemleri yapmak,
- Devletin sevk ve idaresinde görevli üst kademe yöneticileri hakkında bilgi toplamak, sicil özetlerini ve biyografilerini tutmak,
- Üst kademe yöneticilerinin hizmet içi eğitimiyle ilgili işlemleri yapmak,
- Kamu yönetiminin geliştirilmesi ile ilgili hedeflerin, politikaların ve tedbirlerin tespiti için inceleme ve araştırmalar yapmak, yaptırmak ve bunları değerlendirme amacıyla gerekli çalışmaları yapmak,
- Bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların Cumhurbaşkanlığı veya bakanlıklarla ilgilendirilmelerine dair işlemleri yapmak,
- Kamu personeli ile ilgili mevzuat çalışmalarının koordinasyonunu sağlamak,
- Cumhurbaşkanının özlük işlerini yürütmek, Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatının personel politikasına yönelik önerilerde bulunmak ve tespit edilen politikaları uygulamak, personelin tayin, nakil, özlük ve emeklilikleriyle ilgili işleri yapmak ve personelin yetiştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak,
- Devlet protokolünün belirlenmesi için gerekli iş ve işlemleri yapmak,
- Makamca verilen benzeri görevleri yapmak.

ccc. Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü

Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

- Devletin güvenlik politika ve stratejileri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyonu sağlamak, belirlenen politikaların uygulamasını izlemek, değerlendirmek ve raporlamak,
- Olağanüstü hâl ilan edilen bölgelerde, olağanüstü hâl ilanına esas olan konularda bilgi-leri derlemek, değerlendirmek ve bu hususlarda koordinasyonu sağlamak,
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 20 nci maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde Cumhurbaşkanlığınca tahsis edilecek kamu kurum ve kuruluşlarına ait konutları belirlemek, gerektiğinde bu amaçla taşınmaz kiralanması ve edinimine ilişkin işlemleri yürütmek ve bu işlemlere ilişkin usul ve esasları belirlemek,
- Görevleri ile ilgili konularda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak,
- Makamca verilen benzeri görevleri yapmak.

ccd. Destek ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğü

Destek ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

- 5018 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde, Cumhurbaşkanlığının kiralama ve satın alma işlerini yürütmek, temizlik, aydınlatma, ısıtma, onarım, taşıma ve benzeri hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve malî hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak,
- Cumhurbaşkanlığı Merkez Teşkilatı taşınır ve taşınmazlarına ilişkin işlemleri ilgili mevzuat çerçevesinde yürütmek,

- Cumhurbaşkanlığı Merkez Teşkilatına ait her türlü kara, deniz ve hava taşıtlarına ilişkin kiralama, satın alma, bakım, onarım ve yenileme hizmetlerini yürütmek,
- dCumhurbaşkanlığı yerleşkelerinin bilişim altyapısının kurulumu, bakımı, ikmali, geliştirilmesi ve güncellenmesi ile ilgili işleri yapmak ve haberleşme güvenliğini sağlamak,
- Cumhurbaşkanlığı tarafından sunulan hizmetlerin e-Devlet kapsamında verilmesine yönelik altyapı çalışmaları yapmak, kamu ve sivil toplum kuruluşlarına ait projelerde koordinas-yon sağlamak,
- Bilişim hizmetleriyle ilgili bilgileri toplamak ve veri tabanları oluşturmak,
- Genel evrak ve arşiv faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek,
- Makamca verilen benzeri görevleri yapmak.

DİKKAT

- Cumhurbaşkanlığı Merkez Teşkilatının kadroları, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenir.
- İdari İşler Başkanı, dolu kadrolarda derece değişikliğine, boş kadrolarda ise sınıf, unvan ve derece değişikliğine yetkilidir.
- İdari İşler Başkanı, Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü, Başdanışmanlar, Danışmanlar ve Genel Müdürler ***Cumhurbaşkanı*** tarafından; diğer personel ise üniversite öğretim elemanları gibi istisnalar saklı kalmak kaydıyla ***İdari İşler Başkanı*** tarafından atanır veya görevlendirilir.
- İdari İşler Başkanlığının her kademedeki yöneticileri, gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirtmek şartıyla yetkilerinden bir kısmını astlarına devredebilirler. Yetki devri, yetki devreden amirin ***sorumluluğunu*** kaldırmaz.

d. Cumhurbaşkanı Yardımcıları

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, ***milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından*** atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Anayasanın 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde andiçerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri ***sona*** erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanı tarafından verilen görevleri yaparlar. Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur.

Cumhurbaşkanlığı makamının ***herhangi bir nedenle boşalması halinde***, yenisi seçilene kadar ***en yaşlı Cumhurbaşkanı yardımcısı*** Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanının ***hastalık ve yurtdışına çıkma gibi sebeplerle*** geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, ***Cumhurbaşkanının görevlendirdiği yardımcısı*** Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

e. Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları

Cumhurbaşkanlığı bünyesinde aşağıda yer alan kurullar kurulmuştur.

- Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu.
- Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu.
- Ekonomi Politikaları Kurulu.
- Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu.
- Hukuk Politikaları Kurulu.
- Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu.
- Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu.
- Sosyal Politikalar Kurulu.
- Yerel Yönetim Politikaları Kurulu.

ea. Kurul Başkanı, Başkanvekilleri ve Üyeleri

Cumhurbaşkanı, kurulların başkanıdır. Kurullar en ***az üç üyeden*** oluşur. Kurul üyeleri ***Cumhurbaşkanınca*** atanır. Cumhurbaşkanı kurul üyelerinden birini başkanvekili olarak görevlendirir.

eb. Kurulların genel görev ve yetkileri

Kurulların genel görev ve yetkileri şunlardır:

a) Cumhurbaşkanınca alınacak kararlar ve oluşturulacak politikalarla ilgili öneriler geliştirmek.
b) Geliştirilen politika ve strateji önerilerinden Cumhurbaşkanınca uygun görülenler hak-kında gerekli çalışmaları yapmak.
c) Küresel rekabetin getirdiği ani değişimlere karşı strateji ve politika önerileri geliştir-mek,
ç) Görev alanlarına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarına görüş vermek.
d) Görev alanlarına giren konularda Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin görüşünü alarak uygulanan politikaları ve gelişmeleri izlemek, yapılan çalışmalarla ilgili Cumhurbaşkanına rapor sunmak.
e) Cumhurbaşkanı programına uygunluk açısından, bakanlıklar ile kurum ve kuruluşların uygulamalarını izlemek ve Cumhurbaşkanına rapor sunmak.
f) Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin davet edilmesi suretiyle genişletilmiş kurul toplantıları yapmak.
g) Görev alanlarına giren konularda talep, ihtiyaç ve etki analizi yapmak ve/veya yaptırt-mak.
ğ) Cumhurbaşkanınca verilen diğer görevleri yapmak.

f. Cumhurbaşkanlığına Bağlı Kurum ve Kuruluşlar

Aşağıda yer alan kurum ve kuruluşlar Cumhurbaşkanlığına bağlı olup, kanunları ve/veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerindeki hükümlere tabidir.

- Devlet Arşivleri Başkanlığı
- Devlet Denetleme Kurulu
- Diyanet İşleri Başkanlığı
- İletişim Başkanlığı
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
- Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı
- Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı
- Savunma Sanayi Başkanlığı
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- Türkiye Varlık Fonu

g. Bakanlıklar

ga. Bakanlıkların Kurulması

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması ***Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle*** düzenlenir.

gb. Bakanların Atanması

Bakanlar, ***milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından*** atanır ve görevden alınır. Bakanlar, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde andiçerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, ***bakan olarak atanırlarsa*** üyelikleri sona erer.

gc. Bakanların Görevleri

Bakan, bakanlık kuruluşunun ***en üst amiri*** olup, bakanlık icraatından ve emri altındakilerin faaliyet ve işlemlerinden sorumlu, bakanlık merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını ***denetlemekle*** görevli ve yetkilidir.

Bakanlar, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanımı amacıyla, bakanlık hizmetlerini mevzuata, Cumhurbaşkanının genel siyasetine, Cumhurbaşkanı karar ve talimatlarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle, bakanlığın faaliyet alanına giren konularda diğer bakanlıklarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevli ve ***Cumhurbaşkanına karşı*** sorumludur.

gd. Bakan Yardımcıları

Bakan Yardımcıları, ***bakanın emrinde ve onun yardımcısı olup*** bakanlık hizmetlerini bakan adına ve bakanın direktif ve emirleri yönünde, bakanlığın amaç ve politikalarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara, stratejik plan ve performans hedefleri ile hizmet gereklerine, mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenler ve yürütür. Bu amaçla ***bakanlık teftiş kurulu hariç*** bakanlık kuruluşlarına gereken emirleri verir ve bunların uygulanmasını gözetir ve sağlar.

Bakan Yardımcıları yukarıda belirtilen hizmetlerin yürütülmesinden ***Bakana karşı*** sorumludur.

ge. Bakan Müşavirleri

Bakanlıklarda sayısı ***onbeşi geçmemek üzere*** Bakan Müşaviri istihdam edilebilir.

UYARI

Bakan ve her kademedeki Bakanlık yöneticileri sınırlarını açıkça belirtmek ve yazılı olmak kaydıyla, yetkilerinden bir kısmını ***alt kademelere*** devredebilir. Yetki devri, uygun araçlarla ilgililere duyurulur.

gf. Bakanlıkların Temel Kuruluşları ve Hiyerarşik Kademeler

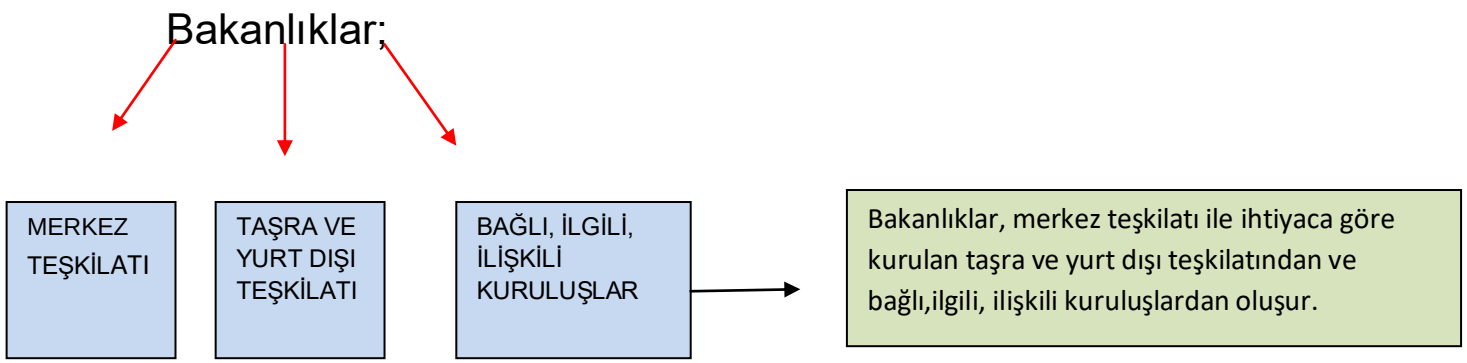

gfa. Merkez Teşkilatı

Bakanlık merkez teşkilatı, bakanlığın sorumlu olduğu hizmetlerin yürütülmesi, bu hizmetlerle ilgili amaç ve politika tayini, planlama, kaynakları düzenleme ve sağlama, koordinasyon, gözetim ve takip, idareyi geliştirme ve denetim gibi görevleri yerine getirmek üzere gerekli birimlerden meydana gelir.

gfb. Taşra ve Yurtdışı Teşkilatı

Bakanlığın kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve yürütmekte oldukları hizmetleri vatandaşlara sunmakla görevli bakanlık taşra teşkilatı, ihtiyaca göre aşağıdaki kuruluşların tamamından veya birkaçından meydana gelecek şekilde düzenlenir.
a) İl valisine bağlı il kuruluşları,
b) Kaymakama bağlı ilçe kuruluşları,
c) Doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşları.

Yurtdışı Teşkilatı; kamu kurum ve kuruluşlarının yurtdışında devamlı veya geçici görev yapan, ***dış temsilcilik niteliği taşıyan veya taşımayan*** bütün kuruluşlarıdır.

Bakanlık merkez, taşra teşkilatları ile bağlı ve ilgili kuruluşların hiyerarşik kademeleri; hizmetin özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar dikkate alınmak kaydıyla aşağıdaki şekilde düzenlenir:
a) Bakanlık merkez teşkilatında:
1) Bakan Yardımcılığı,
2) Bakan Yardımcılığına bağlı Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı veya Daire Başkanlığı,
3) Genel Müdürlük veya Kurul Başkanlığına bağlı Daire Başkanlığı,
b) Bağlı kuruluşlarda:
1) Genel Müdürlük,
2) Daire Başkanlığı,
3) İhtiyaca göre kurulacak Şube Müdürlüğü,

c) Taşra teşkilatı bölge kuruluşlarında:
1) Bölge Müdürlüğü,
2) Şube Müdürlüğü veya Başmühendislik,
3) Şeflik veya Mühendislik,
ç) Taşra teşkilatı il kuruluşlarında:
1) Vali,
2) İl Müdürlüğü,
3) Şube Müdürlüğü,
4) Şeflik,
d) Taşra teşkilatı ilçe kuruluşlarında:
1) Kaymakam,
2) İlçe Müdürlüğü,
3) İhtiyaç bulunan ilçelerde Şube Müdürlüğü,
4) Şeflik.

h. İdari Kurul ve Konseyler

Çeşitli kanunlarla görev verilmiş, kurul, konsey ve komisyonlar şu şekildedir:

- Malvarlığının Dondurulmasını Değerlendirme Komisyonu,
- Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu,
- Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu,
- 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununun 7 nci maddesinde belirtilen Kurul,
- İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu,
- Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu,
- Asgari Ücret Tespit Komisyonu,
- 4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanununun 16 ncı maddesinde belirtilen Komisyon,
- Toptancı Hal Konseyi
- Göç Kurulu

i. Cumhurbaşkanlığı Ofisleri

- Dijital Dönüşüm Ofisi,
- Finans Ofisi,
- İnsan Kaynakları Ofisi
- Yatırım Ofisi

DİKKAT

- Ofisler, Cumhurbaşkanlığına bağlı, özel bütçeli, ***kamu tüzel kişiliğini haiz***, idarî ve malî özerkliğe sahiptir

UYARI

- 2017 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle ***Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği*** kaldırılmıştır
- 2017 yılında yapılan Anayasa değişklikleriyle, ***Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu*** kaldırılmıştır.

2. Merkeze (Başkente) Yardımcı Kuruluşlar

a. Milli Güvelik Kurulu

Anayasa Hukuku bölümünde Milli Güvenlik Kurulunu detaylı olarak incelediğimiz için burada tekrar bu kuruluştan bahsetmeyeceğiz.

b. Danıştay

Danıştay, hem **yönetsel yargı sisteminin en üst düzey yüksek mahkemesi**, hem de **merkezi yönetimin en yüksek danışma ve inceleme** birimidir.

Danıştay bağımsızdır. Yönetimi ve temsili **Danıştay Başkanına** aittir. Danıştay'ın ***yürütmeyle ilgili işleri Cumhurbaşkanlığı aracılığı ile*** yürütülür. Danıştay; dokuzu dava biri idari daire olmak üzere **toplam on daireden** oluşur.

Danıştayın görevleri **idari görevleri** ve **yargısal görevleri** olmak üzere ikiye ayrılır. Biz bu bölümde Danıştayın idari görevlerini inceleyeceğiz. Danıştay, idari görevlerini **1. dairesi ile idari işler kurulu** aracılığıyla yerine getirir.

Danıştay idari görevlerini **"danışma kararları", "inceleme kararları", "idari kararları"** olmak üzere üç tür karar verir. Bunlardan sadece **İdari kararları kesin ve bağlayıcıdır**. Danıştayın genel olarak idari görevleri şunlardır:

- İmtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek
- Kanunlarında Danıştay'dan alınacağı yazılı bulunan düşüncelere ilişkin istekleri cevaplamak
- Kamulaştırma Kanununun otuzuncu maddesinin uygulanmasından çıkan uyuşmazlıkları çözmek
- Belediye Kanunu ile Danıştay'a verilip idari davaya konu olmayan işleri,
- Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarına ilişkin mevzuat uyarınca görülecek işleri, İnceler ve gereğine gör e karara bağlar veya düşüncesini bildirir.

Danıştay kararlarının türü ve özellikleri şu şekildedir:

- **Danışma kararları:** Danıştayın belli hukuki ve idari sorunların açıklığa kavuşturulmasına yönelik kararlardır. Danıştayın sadece görüş bildirdiği, **bağlayıcı olmayan** kararlardır. Örneğin **kamu hizmeti imtiyaz sözleşmelerinde Danıştayın düşüncesinin istenmesi** Danıştayın da iki ay içinde düşüncesini bildirmesi gerekir. Bu Danıştayın danışma niteliğindeki kararlarına örnektir

- **İnceleme Kararları:** Danıştayın **kısmen bağlayıcı** kararlarıdır. Danışma kararlarından farklı olarak inceleme kararları kapsamlıdır ve yerindelik yönünden yapılır.

- **İdari Kararları:** Danıştayın **bir idare organı gibi aldığı** kararlardır. Genellikle merkezin, idari vesayet yetkileriyle ilgili konularda, Danıştayın verdiği kararlardır. **Örneğin** Danıştay Birinci Dairesinin bir kamu tüzel kişisine ait bir malın diğer bir kamu tüzel kişisine devrine ilişkin verdiği karar, idari bir karardır.

2017 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle, Kanun tasarı veya teklifleri hakkında görüş bildirmek, Tüzük tasarılarını incelemek Danıştayın görevleri arasından çıkarılmış

c. Sayıştay

Sayıştay, **Anayasayla düzenlenmiş** mali bir denetim organı, aynı zamanda bir hesap mahkemesidir. Sayıştay denetimlerini **TBMM adına** yapar.

Sayıştay Anayasal bir kuruluştur**.** Anayasada yargı bölümünde düzenlenmiş olsa da yüksek **mahkemeler arasında sayılmamıştır**. Ancak kararları kesindir ve kararları aleyhine Anayasa Mahkemesi dâhil hiçbir yargı yerine başvurulamaz. Sayıştay üyelerinin tamamı **TBMM tarafından gizli oyla** seçilir. Sayıştay Başkanının görev süresi beş yıldır, bir kimse en fazla iki defa Sayıştay başkanı seçilebilir.

Sayıştay, genel bütçe içinde yer alır, dolayısıyla ayrı bir kamu tüzel kişiliği yoktur.

Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın yaptığı denetimlerle ilgili şu hususlara dikkat etmek gerekir:

- 2004 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile TSK'nin de Mali denetimini de yapar
- 2005 yılında yapılan Anayasa değişikliği Yerel **yönetimlerin** hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanmasının Sayıştay tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır
- 2010 yılında kabul edilen yeni Sayıştay Kanunu ile artık Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu lağvedilerek, **KİT'lerin denetimi de** Sayıştay'a verilmiştir.

Bütçenin denetlenmesi Sayıştayın görevleri arasındadır. Sayıştay, Bakanlar kurulunca **ilgili olduğu yılın sonundan itibaren 7 ay içinde** TBMM'ye teslim edilen kesin hesap kanun tasarısı ile ilgili **uygunluk bildirimini en geç 75 gün içinde** TBMM'ye sunmakla görevlidir.

Sayıştay'ın görüş bildirme, genel ve birleştirici kararlar alma görevi de vardır.

DİKKAT
Şu kuruluşlar Sayıştay'ın denetimine tabi değildir:
Sayıştayın kendisi, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, köy idareleri, vakıf üniversiteleri, Türkiye Futbol federasyonu

B. TAŞRA TEŞKİLATI

Başkent teşkilatı dışında merkezi idare, üstlendiği kamu hizmetlerinin **tüm ülke düzeyinde yürütebilmek için** taşrada da örgütlenmek zorundadır. Bunlar devlet tüzel kişiliğinin bir parçasıdırlar **kendilerine ait kamu tüzel kişilikleri yoktur**.

Anayasaya göre Taşra teşkilatı **il idare kademeleri** ve **bölge kuruluşları** seklinde ayrılır. Mülki idare kademeleri oluşturulurken **ülkenin coğrafi, ekonomik şartları** ve kamu **hizmetlerinin gerekleri** göz önüne alınır.

DİKKAT

Anayasa taşra örgütü birimlerinden **yalnız illere yer vermekte**; **ilçe**, **bucak** ve **bölge idareleri** ise kanunlarda geçmektedir.

1. İl İdaresi (İl Genel İdaresi)

İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, adlarının değiştirilmesi, bir ilçenin başka bir il'e bağlanması ***kanun*** ile;

Bucak kurulması, kaldırılması, merkezinin belirtilmesi, il ilçe ve bucak sınırlarının ve bucak adlarının değiştirilmesi bir köyün veya kas abanın veya bucağın başka bir il ve ilçeye bağlanması, mühim mevki ve tabii arazi adlarının değiştirilmesi ***Cumhurbaşkanı onayı*** ile olur.

İllerin idaresinde ***yetki genişliği*** ilkesi uygulanır.

Farklı bir tüzel kişiliği olmayan ve devlet tüzel kişiliği altında örgütlenen il genel idaresi **vali, il idare kurulu ve il idare şube başkanları (il müdürleri)** olmak üzere üç birimden oluşur.

a. Vali

Vali, ilde ***Cumhurbaşkanının temsilcisi*** ve idari yürütme vasıtasıdır. Vali **İstisnai bir memurluktur.**
Valiler, il***in genel idaresinden Cumhurbaşkanına karşı*** sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevlerine ait işleri için valilere ***re'sen*** emir ve talimat verirler. Vali ***Cumhurbaşkanı kararıyla*** atanır.

Valinin görev ve yetkileri şunlardır:

- Vali, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve diğer mevzuatın neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve talimat ve emirleri yürütmekle ödevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için gereken bütün tedbirleri almaya yetkilidir.
- Genel emirler çıkarmak ve bunları ilan etmek
- İlde kamu düzenini sağlamak için tüm kolluk karar ve tedbirlerini almak
- İldeki devlet memurları üzerinde hiyerarşik yetkileri kullanmak
- Resmi törenlere başkanlık etmek, yabancı ülke konsolosları ve komşu ülkelerin sınır makamları ile ilişkide bulunmak.
- İldeki yerinden yönetim kuruluşları üzerinde vesayet yetkilerini kullanmak
- Askeri kuruluşlar, askeri fabrikalar ve kurumlar, askerlik daire ve şubeleri, il genel yönetiminin dışında sayılmaktadır. Valinin bunlar üzerinde her **hangi bir denetim yetkisi bulunmamaktadır**. Ancak, valinin bu kuruşlarla olan ilişkisinin iki alanda kendisini gösterdiği söylenebilir.

  - Vali halkın askerlik işleriyle ilgili **şikâyetleri** dinler; durumu askerlik daire veya şubelerine yazar.

- Vali, **olağanüstü durumlarda** askeri birliklerden yardım ister**.** Valinin isteğinin askeri makamlar tarafından yerine getirilmesi zorunludur.

- Vali, **ceza evlerinin muhafazasını** ve Cumhuriyet savcısı ile birlikte hükümlü ve tutukluların **sağlık şartlarını** gözetim ve denetimi altında bulundurur.
  Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde ***on beş günü geçmemek üzere*** ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir.

UYARI:

Valinin adli ve askeri makamlar üzerinde hiyerarşi yetkisi yoktur.

b. İl İdare Kurulu

Valiye danışmanlık yapan yardımcı olan İl İdare Kurulu Valinin ya da Vali Muavininin başkanlığında

- Hukuk İşleri Müdürü
- İl Milli Eğitim Müdürü
- İl Sağlık Müdürü
- İl Tarım Müdürü
- İl Veteriner Müdürü
- İl Bayındırlık Müdürü
- Defterdar'dan oluşur.

Görevlerinin bir bölümü idari bir bölümü ise istişari niteliktedir.. İl idare kurulunun görevleri arasında şunlar sayılabilir:

- Askerlikle ilgili olarak, askere alma işini sağlık nedeni ile ertesi yıla bırakma kararı il idare kurulu tarafından alınır.
- İlçe kurulması ve kaldırılmasında, bir ilçenin başka bir ile bağlanmasında ve merkezinin belirlenmesinde, sınırlarının değiştirilmesinde il idare kurulunun görüşü alınır.
- Mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti üyelerinin **görevlerine son vermek**

c. İl İdare Şube Başkanları (il müdürleri)

Bakanlıkların, bağlı ve ilgili kuruluşların kuruluş amaçları olan kamu hizmetlerini gerçekleştirebilmek için illerde teşkilatları bulunur. Bu teşkilatların başındaki yöneticiye, il idare şube başkanı ya da il müdürü denir. Tek başına yazışma yetkisi olmayıp valilik aracılığıyla yazışan, valinin emri altında çalışıp valiye karşı sorumlu olan il idare şube başkanları **Cumhurbaşkanının onayı** ile atanırlar. İl idare şube başkanları **yılda en az dört defa** il yönetiminde birliği sağlamak için valinin başkanlığında toplanırlar.

2. İlçe İdaresi

İl genel yönetiminin alt kademesi olan ilçe yönetimi **Anayasa'da düzenlenmemiştir**. İlçe idaresi **kaymakam, ilçe idare şube başkanları ve ilçe idare kurulundan** oluşur.

a. Kaymakam

İlçe genel idaresinin ***başı ve mercii*** kaymakamdır. Kaymakam, ilçede Cumhurbaşkanının idari yürütme vasıtasıdır . İlçenin genel idaresinden kaymakam sorumludur. Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre ilçede lüzumu kadar teşkilatı bulunur. Bu teşkilat ***adli ve askeri teşkilat hariç*** kaymakamın emri altındadır Kaymakam görevlerini, valinin gözetim ve denetimi altında yapar. Kaymakamlık, ***istisnai bir memurluk değil*** bir meslek memurluğudur. Kaymakamlar da ***Cumhurbaşkanının onay***ı ile atanır.

İlçe ile ilgili bütün yazışmalar kaymakam ile yapılır.

Kaymakamın görev ve yetkileri ile valinin görev ve yetkileri arasındaki farklar şunlardır:

- Yetki genişliği ilkesi Valiye tanınmış ama kaymakama tanınmamıştır.

- Valiler, genel emir biçiminde düzenleyici işlem yapma yetkisine sahiptirler. Oysa kaymakamların böyle bir yetkisi yoktur. Kaymakam, ancak kolluk alanında düzenleyici işlem yapmaya yetkilidir
- Validen farklı olarak kaymakamın olağanüstü durumlarda askeri kuruluşlardan yardım isteme yetkisi yoktur. Kaymakam, durumu hem valiye hem de askeri kuruluşlara bildirir.
- Validen farklı olarak kaymakamlara, yabancı konsoloslarla ve komşu devlet sınır makamlarıyla doğrudan doğruya ilişki kurma yetkisi tanınmamıştır.
- Askeri kuruluşlar ile yargısal kuruluşlar, vali de olduğu gibi kaymakamın da idari denetiminin dışında bırakılmıştır.

b. İlçe İdare Kurulu

Kaymakama yardımcı olmak üzere kaymakamın başkanlığında

- İlçe Yazı İşleri Müdürü
- Mal Müdürü
- Hükümet hekimi
- Milli Eğitim memuru
- Tarım memuru
- Veteriner.

İlçe idare kurulunun görevleri şu şekilde belirlenebilir:

- İlçe içindeki belde ve köyler arasında çıkan sınır uyuşmazlıklarını çözümlemek,
- Görevlerini yapmayan köy muhtarının görevine son vermek(il merkezine bağlı köyler için il idare kurulu yetkilidir.)

c. İlçe İdare Şube Başkanları (ilçe müdürleri)

Bakanlıkların ilçelerde bulunan teşkilatının başındaki yöneticiye "ilçe idare şube başkanı" denir. İlçe idare şube başkanları kaymakamın emri altında çalışırlar. Kendi görev alanlarına giren işlerin yürütülmesinden kaymakama karşı sorumludurlar. İlçe idare şube başkanlarının doğrudan doğruya yazışma yetkileri yoktur. Bunlar yazışmalarını kaymakam aracılığıyla yaparlar.

3. Bucak İdaresi

Bucak idaresi**, Bucak Müdürü, Bucak Meclisi ve Bucak Komisyonundan** oluşur.

Bucak Müdürü bucaktaki hükümetin **en büyük memurudur** ve **hükümetin temsilcisidir.** Bunların görev yerleri vali tarafından belirlenir.

4. Bölge İdaresi

Anayasaya göre, merkezi idare teşkilatı olarak birden çok ili içine alan bölge idareleri kurmak mümkündür. Bunlar sadece koordinasyonla görevlendirilebilir, çünkü Anayasa bunlar için yetki genişliğini kabul etmemiştir.

Bugün için sadece bazı bakanlıklar bölgesel ölçekte örgütlenmiştir. Aşağıdaki kuruluşlar bölgesel örgütlenmelere örnek teşkil eder:

- Çalışma Bölge Müdürlükleri
- Karayolları Bölge Müdürlüğü
- Orman Genel Müdürlüğü
- Vakıflar Genel Müdürlüğü

II. YERİNDEN YÖNETİM

Topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkezi idare teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idare hiyerarşisine dâhil olmayan **kamu tüzel kişileri** tarafından yürütülmesidir. Yerinden yönetimler **yerel yerinden yönetim** ve **hizmet yerinden yönetim** olmak üzere ikiye ayrılır

A. YEREL YÖNETİM(MAHALLİ İDARELER)

Belli bir yörede oturanlara, salt orada oturmaları dolayısıyla ortaya çıkan ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla tanınan özerkliği (kamu tüzel kişiliğini) ifade etmektedir. Anayasaya göre **il özel idaresi, belediye** ve **köy** olmak üzere üç yerel yönetim (mahalli idare) kuruluşu vardır.

1982 Anayasası'nın 127. Maddesinde mahalli idarelerle ilgili özellikler şu şekilde belirtilmiştir:

- Kamu tüzel kişiliğine sahiptirler.
- Görev ve yetkileri **kanun** ile düzenlenir.
- **Karar organları** seçmenler tarafından seçilerek oluşur.
- Mahalli idarelerin seçimleri, ***beş yılda bir*** yapılır
- Mahalli idarelerin seçimle gelen organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim **yargı yolu ile olur**. (Ancak **İçişleri Bakanlığı bu organları geçici olarak** görevden uzaklaştırabilir.)
- Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.
- Merkezi İdarenin mahalli idareler üzerinde **vesayet** yetkisi vardır.
- Mahalli idareleri kendi aralarında **Cumhurbaşkanının izni** ile birlik kurabilirler.
- Mahalli idareler**; İl (özel idaresi), belediye, köy** olarak belirlenmiştir.
- **Kişi topluluğu** niteliğine sahiptir.
- Görevleri ile orantılı gelir kaynaklarına sahiptir.

2017 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle; mahalli idareler kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurabilirler.

1. İl Özel İdaresi

5302 sayılı kanunun 3. maddesinde il özel idaresi; "İl halkının **mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını** karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanmıştır.

Yeni bir kanunla il kurulduğunda, o ilde il özel idare tüzel kişiliği ve teşkilatı da kendiliğinden kurulmuş olmaktadır.

İl özel idaresi, **devlet tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir.**

İl özel idaresi belediyelerden farklı olarak sadece yerleşim yerlerinde değil, **il sınırları içindeki coğrafi alanın tamamında** hizmetleri yürütmekle görevlidir.

UYARI

12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı yeni Onüç ilde Büyükşehir Belediyesinin Kurulmasına ilişkin Kanuna göre Büyükşehir olan 29 İlimizin İl Özel İdaresi kaldırılmıştır.

Daha sonra 14.03.2013 tarihinde kabul edilen kanunla 6360 sayılı kanunda değişiklik yapılmış ve **Ordu İlimiz de** Büyükşehir olmuştur. Böylece toplam **30 İlimizin İl Özel İdaresi** kaldırılmıştır.

a. İl Özel İdaresinin Görevleri

- **Mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla bütün il sınırları içinde:**
  - Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret;
  - Kültür, turizm, gençlik ve spor;
  - İlin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi;
  - Sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları;
  - İlk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin hizmetleri yürütmekle görevlidir.

- **İl sınırları içinde ancak belediye sınırları dışında:**
  - İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre;
  - Acil yardım ve kurtarma;
  - Orman köylerinin desteklenmesi;
  - Ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri yürütmekle görevlidir.

b. İl Özel İdaresinin Organları

İl özel idaresinin organları, "**İl genel meclisi", "il encümeni" ve "vali"** olarak belirlenmiştir.

aa. İl Genel Meclisi

Beş yılda bir, her ilçenin nüfusu oranında yapacağı seçimle oluşturulan İl Genel Meclisi, İl Özel İdarelerinin **en yüksek ve temel karar organıdır**.

aa1. İl Genel Meclisinin Görevleri

- **Stratejik plân** ile **yatırım ve çalışma programlarını**, il özel idaresi faaliyetlerini ve personelinin **performans ölçütlerini** görüşmek ve karara bağlamak.
- **Bütçe ve kesin hesabı** kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın **birinci düzeyleri arasında** aktarma yapmak.
- Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç İl çevre düzeni plânı ile belediye sınırları dışındaki alanların **imar plânlarını görüşmek** ve karara bağlamak.
- **Borçlanmaya** karar vermek.
- **Bütçe içi işletmeler** ile **Türk Ticaret Kanununa tâbi ortaklıklar kurulmasına** veya bu ortaklıklardan ayrılmaya, sermaye artışına ve gayrimenkul yatırım ortaklığı kurulmasına karar vermek.
- **Taşınmaz mal** alımına, satımına, trampa edilmesine, tahsisine, tahsis şeklinin değiştirilmesine veya tahsisli bir taşınmazın akar haline getirilmesine izin; **üç yıldan fazla kiralanmasına** ve süresi **yirmibeş yılı geçmemek kaydıyla** bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesisine karar vermek.
- **Şartlı bağışları** kabul etmek
- İl özel idaresi adına **imtiyaz verilmesine** ve il özel idaresi yatırımlarının **yap-işlet veya yap-işlet-devret** modeli ile yapılmasına, il özel idaresine ait şirket, işletme ve iştiraklerin **özelleştirilmesine** karar vermek.
- **Encümen üyeleri** ile ihtisas komisyonları üyelerini **seçmek**.
- İl özel idaresi tarafından çıkarılacak **yönetmelikleri** kabul etmek.
- **Norm kadro** çerçevesinde il özel idaresinin ve bağlı kuruluşlarının **kadrolarının ihdas, iptal ve değiştirilmesine** karar vermek.
- Yurt içindeki ve yurt dışındaki **mahallî idareler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı işbirliği yapılmasına** karar vermek.
- Diğer **mahallî idarelerle birlik kurulmasına**, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya karar vermek.
- İl özel idaresine kanunlarla verilen görev ve hizmetler dışında kalan ve ilgililerin isteğine bağlı hizmetler için uygulanacak **ücret tarifesini belirlemek**.

aa2. İl Genel Meclisi Toplantılarının Özellikleri

- İl genel meclisi, il genel meclisince belirlenecek bir aylık tatil hariç **her ayın ilk haftası** meclis tarafından önceden belirlenen günde mutat toplantı yerinde toplanır.
- Bütçe toplantı süresi **en çok 20 GÜN,** diğer toplantıların süresi **en çok 5 gündür.**
- İl genel meclisi, **üye tam sayısının salt çoğunluğuyla** toplanır ve **katılanların salt çoğunluğuyla** karar verir. Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz. Oylamada eşitlik çıkması durumunda **meclis başkanının bulunduğu taraf** çoğunluk sayılır.

aa3. İl genel meclisi kararlarının kesinleşmesi

İl genel meclisi tarafından alınan kararların tam metni, **en geç beş gün içinde** valiye gönderilir.
Vali, hukuka aykırı gördüğü kararları, **yedi gün içinde** gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere il genel meclisine iade edebilir. Valiye gönderilmeyen meclis kararları **yürürlüğe girmez**. Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar **kesinleşir**.

Vali, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine, iptal davası açma genel süresi olan **60 gün içinde yetkili idare mahkemesine** başvurabilir.

Kesinleşen il genel meclisi karar özetleri toplantıyı izleyen **en geç yedi gün içinde** çeşitli yollarla halka duyurulur.

aa4. İl Genel Meclis Üyeliğinin Sona Ermesi

- Ölüm ve istifa durumunda **kendiliğinden** sona erer.
- Özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya **üç birleşim günü veya bir yıl içinde yapılan toplantıların yarısına katılmayan** üyenin üyeliğinin düşmesine, savunması alındıktan sonra üye tam sayısının salt çoğunluğuyla karar verilir**.**

- İl genel meclisi üyeliğine seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi durumunda, **valinin bildirmesi üzerine Danıştay tarafından üyeliğin** düşmesine karar verilir.

aa5. Meclisin Feshi

İl genel meclisi;

- Kendisine kanunla verilen görevleri süresi içinde yapmayı ihmal eder ve bu durum il özel idaresine ait işleri aksatırsa;
- İl özel idaresi kendisine verilen görevlerle ilgisi olmayan siyasi konularda karar alırsa;

İçişleri Bakanlığının bildirisi üzerine Danıştay'ın kararı ile feshedilir.

aa6. Boşalan Meclisin Görevinin Yerine Getirilmesi

İl genel meclisinin;

- Danıştay tarafından feshi veya meclis toplantılarının ertelenmesi,
- Yedek üyelerin getirilmesinden sonra da meclis üye tam sayısının yarısından aşağı düşmesi, Geçici olarak görevden uzaklaştırılması,
- Meclis üye tamsayısının yarıdan fazlasının tutuklanması,

Durumlarında, meclis çalışabilir duruma gelinceye veya yeni meclis seçimi yapılıncaya kadar il genel meclisi görevi, **encümenin memur üyeleri tarafından** yürütülür.

bb. İl Encümeni

İl encümeni, il özel idaresinin **"karar"**, **"danışma"** ve **"yürütme"** organıdır.

12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı yeni Onüç ilde Büyükşehir Belediyesinin Kurulmasına ilişkin Kanunla il encümeninin oluşumu şu şekilde değişmiştir:

İl Encümeni **Valinin Başkanlığında**, Genel Sekreter ile il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçeceği üç üye ve valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği iki üyeden oluşur. **(1+1+3+2=7)**

bb1. İl Encümeninin Görevleri

- **Stratejik plân** ve yıllık çalışma programı ile **bütçe ve kesin hesabı inceleyip** il genel meclisine **görüş bildirmek**.
- Kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak.
- Kanunlarda öngörülen **cezaları** vermek
- **Belediye sınırları dışındaki** umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek
- **Taşınmaz** mal satımına, trampa edilmesine ve tahsisine ilişkin kararları **uygulamak**, **süresi üç yılı geçmemek üzere** kiralanmasına karar vermek
- Öngörülmeyen giderler ödeneğinin **harcama yerlerini belirlemek**
- Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın **ikinci düzeyleri arasında aktarma yapmak**.
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı beşmilyar Türk Lirasına kadar olan ihtilafların sulhen haline karar vermek
- Vali tarafından havale edilen konularda **görüş bildirmek**
- Kanunda belirtilen ***ruhsatları*** vermek

bb2. İl Encümeni Toplantılarının Özellikleri

- İl encümeni, haftada en az bir defa toplanır. Başkan acil durumlarda encümeni toplantıya çağırabilir.
- Encümen **üye tam sayısının salt çoğunluğuyla** toplanır ve **katılanların salt çoğunluğuyla** karar verir. Oyların eşitliği durumunda **başkanın bulunduğu taraf** çoğunluk sayılır. Çekimser oy kullanılamaz.
- Encümen gündemi vali tarafından hazırlanır.

bb3. Vali'nin encümen Kararları Üzerindeki Denetimi

Vali, kanun, tüzük, yönetmelik ve il genel meclisi kararlarına aykırı gördüğü encümen kararının bir sonraki toplantıda **tekrar görüşülmesini** isteyebilir.

Encümen, **kararında ısrar ederse** karar kesinleşir. Bu takdirde, vali kesinleşen encümen kararının **uygulamasını durdurur** ve Danıştay'a yürütmeyi durdurma talebi ile birlikte **on gün içinde** başvurur.

İtiraz **Danıştay'ca en geç altmış gün içinde** karara bağlanır.

cc. Vali

Vali; il özel idaresinin başı, yürütme organı, temsilcisi ve aynı zamanda il özel idaresinin vesayet makamıdır. Vali il özel idaresinin tüzel kişiliğinin temsilcisidir.

Vali'nin ikili bir konumu vardır; Vali bir taraftan merkezin hiyerarşisindeki **il genel idaresinin başıyken,** diğer taraftan da bir yerel yönetim birimi olan **il özel idaresinin başıdır**. Biz bu bölümde Vali'nin il özel idaresinin başı sıfatıyla sahip olduğu görev ve yetkileri inceleyeceğiz. Bu görev ve yetkiler şu şekildedir:

- İl özel idaresi teşkilatını sevk ve idare etmek, il özel idaresinin hak ve menfaatlerini korumak
- Bütçeyi hazırlamak ve uygulamak
- İl encümenine başkanlık etmek
- İl genel meclisi ve encümen kararlarını uygulamak
- Teşkilatı devlet dairelerinde ve törenlerde, davacı veya davalı olarak da yargı yerlerinde temsil etmek
- Şartsız bağışları kabul etmek
- İl özel idaresi personelini atamak
- Yetkili organların kararlarını almak şartıyla sözleşme yapmak
- Kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek

c. İl Özel İdaresinin Bütçesi

İlin stratejik planına uygun olarak hazırlanan bütçe, il özel idaresinin mali yıl ve izleyen iki yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir, gelirlerin toplanmasına ve harcamaların yapılmasına izin verir. Bütçenin hazırlanması ve kabulü şu şekildedir:

Bütçe, **vali tarafından hazırlanır** ve Eylül ayı başında il encümenine sunulur. **Encümen bütçeyi inceleyerek görüşüyle birlikte** Kasım ayının birinci gününden önce **il genel meclisine sunar**. **İl genel meclisi bütçe tasarısını** yılbaşından önce aynen veya değiştirerek **kabul eder**. Ancak, meclis bütçe denkliğini bozacak biçimde gider artırıcı ve gelir azaltıcı değişiklikler yapamaz.

DİKKAT

12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı yeni Onüç ilde Büyükşehir Belediyesinin Kurulmasına ilişkin Kanunla "Bütçe tasarısının süresi içerisinde, kesinleşmemesi halinde **Vali, görüşüyle birlikte durumu İçişleri Bakanlığına** bildirir. İçişleri Bakanının **otuz gün içinde** vereceği karar kesindir." hükmü getirilmiştir.

2. Belediyeler

Belediye, belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir.

a. Kuruluşu

Belediyelerin kuruluşu ilgili özellikler şu şekildedir**:**

- Nüfusu **5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde** belediye kurulabilir.
- Nüfusu 5.000'in altında da olsa **ilçe merkezinde** belediye kurulması **zorunludur**.
- Nüfusu 5.000'i aşan yerlerde belediye kurabilmek için şöyle bir yöntem izlenmesi gerekir:

Bir veya birden fazla köyün köy ihtiyar meclisinin kararı veya seçmenlerinin en az yarısından bir fazlasının mahallin en büyük mülkî idare amirine yazılı başvurusu ya da valinin kendiliğinden buna gerek görmesi durumunda, valinin bildirimi üzerine**,** mahallî seçim kurulları, onbeş gün içinde köyde veya köy kısımlarında kayıtlı seçmenlerin oylarını alır ve sonucu bir tutanakla valiliğe bildirir

İşlem dosyası ***valinin görüşüyle birlikte İçişleri Bakanlığına*** gönderilir. ***Cumhurbaşkanı kararı ile*** o yerde belediye kurulur.

Yeni iskân nedeniyle oluşturulan ve nüfusu 5.000 ve üzerinde olan herhangi bir yerleşim yerinde, Cumhurbaşkanı kararı ile belediye kurulabilir

UYARI

- Meskûn sahası, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir belediyenin sınırına, ***5.000 metreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin tüzel kişiliği***; genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda, ***Cumhurbaşkanı kararı ile*** kaldırılarak bu belediyeye katılır.
- Nüfusu ***2.000'in altına düşen*** belediyeler, ***Cumhurbaşkanı kararı*** ile köye dönüştürülür.

aa. Görevleri

5393 sayılı Kanun, belediyelerin yetki, görev ve sorumlulukları ile belediye idarelerine tanınan imtiyazlar konusunda kapsamlı bir düzenleme getirmiştir. Kanunun 14 üncü maddesinde **"Belediyenin görev ve sorumlulukları"** başlığı altında şu hüküm yer almaktadır:

"Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

aa. İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafî ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

bb. Okul öncesi eğitim kurumları açabilir; Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

bb. Yetkileri

- Belde sakinlerinin **mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla** her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak.
- Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde **yönetmelik çıkarmak**, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen **cezaları vermek**
- Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen **izin veya ruhsatı vermek**
- Belediyeye ait **vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının** tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak
- Vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken **doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların** tahsilini yapmak veya yaptırmak
- **İçme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak**; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek.
- **Toplu taşıma yapmak**; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek
- **Katı atıkların toplanması**, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak
- Mahallî müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde **taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesis etmek**.

- Borç almak, bağış kabul etmek
- Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek.
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan **dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine** karar vermek.
- Gayrisıhhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek.
- Beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek
- Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek.
- Gayrisıhhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliği oluşmaması için gereken tedbirleri almak
- Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.

c. Organları

Belediyenin üç organı vardır. Bunlar, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

aa. Belediye Meclisi

Belediyenin **en yüksek görüşme ve karar** organıdır. Belediye meclisinin başkanlığını **belediye başkanı** yürütür. Belediye meclisinin üyeleri, seçimden en az **6 ay** önceden itibaren o beldede oturan **25 yaşını doldurmuş** kişiler arasından, belde sakinlerince, nisbi temsil sistemine göre **5 yıl için** seçilir.

Belediye meclisi **en az dokuz üyeden** oluşur. Yine aynı sayıda yedek üye belirlenir.

aa1 Belediye Meclisinin Görevleri ve Yetkileri

- **Stratejik plân** ile yatırım ve çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmek.
- **Bütçe ve kesin hesabı** kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın **birinci düzeyleri** arasında aktarma yapmak.
- **Belediyenin imar plânlarını** görüşmek ve onaylamak, büyükşehir ve il belediyelerinde **il çevre düzeni plânını** kabul etmek.
- Belediye adına **İmtiyaz verilmesine, yap-işlet veya yap-işlet-devret yatırımlarına** ve **özelleştirilmesine** karar vermek.
- Diğer **mahallî idarelerle birlik kurulmasına** karar vermek
- Yurt içindeki v**e İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle** karşılıklı iş birliği yapılmasına karar vermek.
- **Borçlanmaya** karar vermek.
- **Taşınmaz** mal alımına, satımına, takasına, tahsisine, tahsis şeklinin değiştirilmesine, **üç yıldan fazla kiralanmasına** ve **süresi otuz yılı geçmemek kaydıyla** bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesisine karar vermek.
- Kanunlarda vergi, resim, harç ve katılma payı konusu yapılmayan ve **ilgililerin isteğine bağlı hizmetler** için uygulanacak **ücret tarifesini** belirlemek.
- **Şartlı bağışları** kabul etmek
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve **miktarı beşbin YTL'den fazla** dava konusu olan belediye uyuşmazlıklarını sulh ile tasfiyeye, kabul ve feragate karar vermek.
- **Bütçe içi işletme** ile 6762 sayılı **Türk Ticaret Kanununa tâbi ortaklıklar** kurulmasına veya bu ortaklıklardan ayrılmaya, sermaye artışına ve gayrimenkul yatırım ortaklığı kurulmasına karar vermek.
- **Yönetmelikleri** kabul etmek
- Meclis başkanlık divanını ve encümen üyeleri ile ihtisas komisyonları **üyelerini seçmek**
- Norm kadro çerçevesinde **belediyenin ve bağlı kuruluşlarının** kadrolarının ihdas, iptal ve değiştirilmesine karar vermek.
- **Mahalle kurulması**, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesine karar vermek
- Meydan, cadde, sokak, park, tesis ve benzerlerine **ad vermek**
- Yurt içindeki ve **İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler** ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek

amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek

- **Fahrî hemşehrilik payesi** ve beratı vermek.
- Belediye başkanıyla encümen arasındaki **anlaşmazlıkları** karara bağlamak.
- Mücavir alanlara belediye hizmetlerinin götürülmesine karar vermek.
- İmar plânlarına uygun şekilde hazırlanmış belediye imar programlarını görüşerek kabul etmek.

aa2 Belediye Meclisi Toplantılarının Özellikleri

- Belediye meclisi her ayın ilk haftası, toplanır.
- Bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi **en çok 20 gün**, diğer toplantıların süresi **en çok 5 gündür**.
- Belediye meclisi, **üye tam sayısının salt çoğunluğuyla** toplanır ve **katılanların salt çoğunluğuyla** karar verir. Oylamada eşitlik çıkması durumunda meclis başkanının bulunduğu taraf çoğunluk sayılır.
- Meclis toplantıları açıktır. Meclis başkanının veya üyelerden herhangi birinin gerekçeli önerisi üzerine, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir.
- Belediye başkanı, **acil durumlarda** lüzum görmesi halinde belediye meclisini **bir yılda üç defadan fazla olmamak** ve her toplantı bir birleşimi geçmemek üzere toplantıya çağırır. Olağanüstü toplantı çağrısı ve gündem **en az üç gün önceden** meclis üyelerine yazılı olarak duyurulur ve ayrıca mutat usullerle ilan edilir. Olağanüstü toplantılarda çağrıyı gerektiren konuların dışında hiçbir konu görüşülemez.

aa3. Belediye Meclisi Kararlarının Kesinleşmesi

Belediye başkanı, hukuka aykırı gördüğü meclis kararlarını, gerekçesini de belirterek yeniden görüşülmek üzere **beş gün içinde** meclise iade edebilir.

Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile yeniden görüşülmesi istenip de belediye meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğuyla **ısrar edilen kararlar kesinleşir**.

Belediye başkanı, meclisin ısrarı ile kesinleşen kararlar aleyhine **on gün içinde idarî yargıya** başvurabilir.

Kararlar kesinleştiği tarihten itibaren **en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülkî idare amirine** gönderilir. Mülkî idare amirine gönderilmeyen kararlar yürürlüğe girmez. Kesinleşen meclis kararlarının özetleri **yedi gün içinde** uygun araçlarla **halka duyurulur.** Bu uygulama meclis karaları üzerinde uygulanan **idari vesayet** yetkisidir.

aa4. Meclis üyeliğinin sona ermesi

- Meclis üyeliği, **ölüm ve istifa durumunda kendiliğinden** sona erer.
- Özürsüz veya izinsiz olarak arka **arkaya üç birleşim günü** veya **bir yıl içinde yapılan toplantıların yarısına katılmayan** üyenin üyeliğinin düşmesine, savunması alındıktan sonra **üye tam sayısının salt çoğunluğuyla** karar verilir.
- Belediye meclisi üyeliğine **seçilme yeterliğinin kaybedilmesi** durumunda, **valinin bildirmesi üzerine Danıştay tarafından** üyeliğin düşmesine karar verilir.

aa5. Meclisin feshi

Belediye meclisi;

- Kendisine kanunla verilen görevleri süresi içinde yapmayı ihmal eder ve bu durum belediyeye ait işleri sekteye veya gecikmeye uğratırsa,
- Belediyeye verilen görevlerle ilgisi olmayan siyasî konularda karar alırsa,
- **İçişleri Bakanlığının bildirimi üzerine Danıştayın kararı ile** feshedilir.

aa6. Boşalan meclisin görevinin yerine getirilmesi

Belediye meclisinin;

- Danıştay tarafından feshi veya meclis toplantılarının ertelenmesi,
- Meclis üye tam sayısının yarıdan fazlasının tutuklanması,
- Yedek üyelerin getirilmesinden sonra da meclis üye tam sayısının yarısından aşağı düşmesi,

- Geçici olarak görevden uzaklaştırılması,

Hâllerinde, meclis çalışabilir duruma gelinceye veya yeni meclis seçimi yapılıncaya kadar meclis görevi, **belediye encümeninin memur üyeleri** tarafından yürütülür.

bb. Belediye Encümeni

Belediye yönetiminin **ikinci derecede karar ve danışma organı** olan Belediye Encümeni, **Belediye Başkanının başkanlığında**;

İl **belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerde**, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği **üç üye**, **malî hizmetler birim amiri** ve **belediye başkanının** birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği **iki üye** olmak üzere **yedi kişiden**, (3+2+2=7)

Diğer belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği **iki üye**, **malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının** birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği **bir üye** olmak üzere beş kişiden, (2+2+1=5)

oluşur.

Belediye başkanının katılmadığı toplantılarda, **belediye başkanının görevlendireceği başkan yardımcısı veya encümen üyesi**, encümene başkanlık eder.

bb1. Belediye Encümeninin Toplantılarının Özellikleri

Haftada birden az olmamak üzere toplanır. Encümen **üye tam sayısının salt çoğunluğuyla** toplanır ve **katılanların salt çoğunluğuyla** karar verir. Oyların eşitliği durumunda **başkanın bulunduğu taraf** çoğunluk sayılır. Çekimser oy kullanılamaz.

Encümen gündemi **belediye başkanı** tarafından hazırlanır

bb2. Belediye Encümeninin Görevleri

- Stratejik plân ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip il genel meclisine görüş bildirmek.
- Kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak.
- Kanunlarda öngörülen cezaları vermek
- Umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek
- **Taşınmaz mal** satımına, trampa edilmesine ve tahsisine ilişkin kararları uygulamak, **süresi üç yılı geçmemek üzere kiralanmasına** karar vermek.
- Öngörülmeyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek.
- Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın **ikinci düzeyleri arasında** aktarma yapmak.
- Kanunda belirtilen ***ruhsatları*** vermek

cc. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, **belediye idaresinin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir**. Seçimle iş başına gelir. Belediye Başkanı olmak için milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak 25 yaşını doldurmuş olmak ve seçimden önce en az 6 ay o beldede ikamet etmek gerekir.

Belediye başkanı, görevinin devamı süresince **siyasî partilerin yönetim ve denetim organlarında** görev alamaz; **profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını** yapamaz ve yönetiminde bulunamaz.

cc1. Belediye Başkanının Görevleri

Belediye başkanının görev ve yetkileri şunlardır:

- Belediye teşkilâtının en üst amiri olarak belediye teşkilâtını sevk ve idare etmek, belediyenin hak ve menfaatlerini korumak
- Belediyeyi stratejik plâna uygun olarak yönetmek, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlamak ve uygulamak, izlemek ve değerlendirmek, bunlarla ilgili raporları meclise sunmak

- Belediyeyi Devlet dairelerinde ve törenlerde, davacı veya davalı olarak da yargı yerlerinde temsil etmek veya vekil tayin etmek
- Meclise ve encümene başkanlık etmek
- Belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmek
- Belediyenin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etmek
- Yetkili organların kararını almak şartıyla sözleşme yapmak
- Meclis ve encümen kararlarını uygulamak
- Bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin yetkisi dışındaki aktarmalara onay vermek
- Belediye personelini atamak
- Belediye ve bağlı kuruluşları ile işletmelerini denetlemek.
- Şartsız bağışları kabul etmek
- Belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak.
- Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürlülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürlüler merkezini oluşturmak.
- Temsil ve ağırlama giderleri için ayrılan ödeneği kullanmak.
- Kanunlarla belediyeye verilen ve belediye meclisi veya belediye encümeni kararını gerektirmeyen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak

cc2. Belediye Başkanlığından Düşme Nedenleri

Belediye başkanlığı, ölüm ve istifa hallerinde **kendiliğinden** düşer.

Belediye başkanının;

- Mazeretsiz ve kesintisiz olarak **20 günden fazla** görevini terk etmesi ve bu durumun mahallin mülki idare amiri tarafından belirlenmesi
- Seçilme yeterliliğini **kaybetmesi**
- Görevini sürdürmeye engel bir **hastalık veya sakatlık** durumunun yetkili sağlık kuruluşu raporuyla belgelenmesi
- Meclisin **feshine neden olan eylem ve işlemlere** katılması

Yukarıda sayılan durumlarda belediye başkanının başkanlığı **İçişleri Bakanının bildirisi ve Danıştayın kararı ile** düşer.

Ayrıca;

- Belediye başkanı hakkında verilen **gensoru önergesine**, **meclis üye tamsayısının ¾ çoğunluğuyla** yeterli yanıt verilmezse, dosya **en büyük mülki amire** gönderilir. Mülki amir dosyayı **Danıştaya** sunar ve yetersizlik kararı **Danıştay'ca uygun görüldüğü takdirde** belediye başkanı başkanlıktan düşer.
- Belediye başkanınca meclise sunulan **faaliyet raporundaki açıklamalar**, meclis üye tamsayısının ¾ çoğunluğuyla yeterli görülmezse, dosya **en büyük mülki amire** gönderilir. Mülki amir dosyayı **Danıştaya** sunar ve yetersizlik kararı **Danıştay'ca uygun görüldüğü takdirde** belediye başkanı başkanlıktan düşer.

cc3. Belediye başkanlığının boşalması hâlinde yapılacak işlemler

Belediye başkanlığının boşalması veya seçim dönemini aşacak biçimde kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasının verilmiş olması durumlarında **belediye meclisi kendi üyeleri arasından** bir başkan seçer.

Yeni belediye başkanı veya başkan vekili **seçiminin yapılamaması durumunda**, seçim yapılıncaya kadar, belediye başkanlığına **büyükşehir ve il belediyelerinde içişleri bakanı**, **diğer belediyelerde vali tarafından** görevlendirme yapılır.

Belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi hallerinde **büyükşehir ve il belediyelerinde içişleri bakanı**, **diğer belediyelerde vali tarafından** belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirilir. Görevlendirilecek kişinin seçilme yeterliğine sahip olması şarttır.

d. Belediye Bütçesi

Belediye bütçe yılı, **devlet mali yılı ile** aynıdır. **Belediye Başkanı** stratejik plana göre **hazırladığı bütçeyi**, Eylül ayından önce encümene sunar. Konsolide edilmesi için bütçe, önce İçişleri Bakanlığı'na oradan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na göre, merkezi yönetim bütçe tasarısına eklenmek üzere Maliye Bakanlığı'na gönderilir. **Encümen, başkanın sunduğu bütçeyi inceleyerek** Kasım ayından önce Meclise sunar.

Meclis bütçe tasarısını yılbaşından önce aynen veya bütçe denkliğini bozmamak koşuluyla değiştirerek **kabul eder**. Meclisin kabul ettiği bütçe, mali yılbaşından itibaren yürürlüğe girer.

e. Görevden uzaklaştırma

Görevleriyle ilgili bir suç nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan belediye organları veya bu organların üyeleri, **kesin hükme kadar İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabilir**.

Görevden uzaklaştırma kararı iki ayda bir gözden geçirilir. Devamında kamu yararı bulunmayan görevden uzaklaştırma kararı kaldırılır.

3. Büyükşehir Belediyesi

Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre **toplam nüfusu 750.000'den** fazla olan il belediyeleri, **fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de** dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.

Önceden Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, İzmit, Kayseri, Konya, Samsun, Mersin ve Adapazarı illerimizde büyük şehir belediyesi vardı.

12.11.2012 tarih 6360 sayılı kanun ile şu illerde **yeni 13 büyükşehir belediyesi** kurulmuştur**;** Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van

Daha sonra 14.03.2013 tarihinde kabul edilen kanunla 6360 sayılı kanunda değişiklik yapılmış ve **Ordu İlimiz de** Büyükşehir olmuştur. Şu an **toplam 30 ilimiz** Büyük Şehir Belediyesi statüsündedir.

Bu yeni düzenlemelerle tüm büyükşehir belediyesi olan illerde özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır

Tüm büyükşehir belediyesi olan illerde bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılmıştır.

Tüm büyükşehir belediyesi olan illerin bucakları ve bucak teşkilatları kaldırılmıştır.

Büyükşehir belediyesinin organları, **"Büyükşehir Belediye Meclisi"**, **"Büyükşehir Belediye Encümeni"** ve **"Büyükşehir Belediye Başkanı"** dır.

3. Köy İdaresi

Nüfusu 150'den fazla olan yerlerde, **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı!nın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nın kararı ile** köy kurulur.
Köy idaresinin organları, **köy derneği, ihtiyar meclisi ve muhtarlardır**.

a. Köy Derneği

Köyde bulunan bütün seçmenlerin oluşturduğu bir kurul olup doğrudan demokrasi uygulamasıdır.

Görevleri

- Köy ihtiyar meclisi ile muhtarı seçmek.
- Köyün isteğe bağlı işlerinin zorunlu hale gelmesine karar vermek.
- Merkezi idare tarafından atanan köy imamının bulunmaması halinde köy imamını seçer ve ödeneğini belirler.

b. Köy İhtiyar Meclisi

Köy derneği tarafından seçilen üyeler ile doğal üyelerden oluşur. **Öğretmen ve imam** ihtiyar meclisinin doğal üyeleridir.

Görevleri:

- Haftada en az bir kez toplanarak köyün işlerini konuşup karara bağlamak.
- Köy işlerini sıraya koymak
- Köylülerin kaç gün çalışacağını ve köylülerden ne miktar para alınacağını belirler.
- Köy sınırları içinde ihtiyaç duyulan taşınmazları kamulaştırır.

c. Muhtar

Köyün başı, yürütme organı ve temsilcisidir. Muhtar, **köy derneği tarafından çoğunluk esasına** göre seçilir. Görev süresi **beş yıldır**. Muhtar seçiminde **siyasi partiler** aday gösteremez.

Muhtar seçilebilmek için adayın, en az 6 aydan beri o köyde oturması, 25 yaşını doldurmuş olması ve seçilmeye engel bir hali bulunmaması gerekir. Yine adayın, okur-yazar olması yeterlidir.

Muhtarın görevleri devlet işleri ile ilgili ve köy işleri ile ilgili olanlar olmak üzere ikiye ayrılır.

aa. Devlet İşleri İle İlgili Görevleri

- Hükümetçe bildirilecek mevzuatı köy içinde ilan etmek ve halka anlatmak.
- Kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlerle kendisine verilen işleri görmek.
- Köy içinde güvenliği korumak
- Adli işlemleri tebliğ etmek
- Köylünün sağlığını korumak için önlemler almak
- Salgın ve bulaşıcı hastalıkları hükümete bildirmek
- Asker ve vergilerin toplanması hususunda hükümete yardımcı olmak

bb. Köy İşleri

- Köy derneği ve köy ihtiyar meclisinin kararlarını uygulamak
- Köy işlerinde harcanacak paraları toplamak ve bu paraların harcanması için emir vermek.
- Bir önceki ayda yapılan harcamalara ilişkin hesabı köy ihtiyar meclisine vermek.

Görevini gereği gibi yapmayan muhtarlar, **bağlı olduğu il veya ilçe idare kurulu kararı ile** görevden uzaklaştırılabilir ya da alınabilir.

Muhtarın bütün işlemleri en büyük mülki amirin onamasına tabidir.**(Vesayet denetimi)** Muhtarların köy faydasına olmayan kararlarını **kaymakam veya vali** bozabilir. Fakat kaymakam veya vali, muhtarın yerine geçip karar veremez. Karar, gene köylü tarafından verilir.

- **Mahalle İdaresi**

Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, **belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı** ile olur.

Mahalle idaresinin organları, **muhtar** ve **ihtiyar heyetidir**. Muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri beş yıllık süreyle mahalledeki seçmenler tarafından seçilir. Mahalle idaresinin **tüzel kişiliği yoktur**.

B. HİZMET YERİNDEN YÖNETİM KURULUŞLARI

Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, **teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin** devlet tüzelkişiliği ve merkezi idare teşkilatı dışında örgütlenmesi ve **tüzelkişiliğe kavuşturulması sonucu** ortaya çıkan kuruluşlardır.

Yönetsel, iktisadi, sosyal, bilimsel, teknik, kültürel alanlarda görev yapan, yerinden yönetim kuruluşları vardır. Bu kuruluşların en belirgin özelliği, **belli bir hizmeti yürütmek için kurulmuş** olmalarıdır. İşte hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının görev ve yetkileri bu beli bir hizmetin yürütülmesi ile sınırlıdır. Buna da **ihtisas kuralı** denmektedir.

Hizmetsel yerinden yönetim kuruluşlarının başlıca özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Kamu Tüzelkişiliğine Sahiptirler
- Mal topluluğu niteliğindedir (Ancak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları **kişi topluluğu** yapısındadır)
- Karar organları atamayla gelir (Ancak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organları **kendi üyeleri tarafından seçilir**)
- Özerktirler, kendi karar organlarınca yönetilirler
- Merkezin vesayet denetimine tabidirler.
- Ayrı Bir Malvarlığına ve Bütçeye Sahiptirler.
- Görev ve yetkileri beli bir hizmetin yürütülmesi ile sınırlıdır (**ihtisas kuralı)**

Hizmet yerinden yönetim kuruluşları **faaliyet Konuları açısından** dörde ayrılır:

- İdari kamu kurumları
- İktisadi kamu kurumları
- Sosyal kamu kurumları
- Bilimsel, teknik ve kültürel kamu kurumları

1. İdari Kamu Kurumları

Merkezi idare tarafından öteden beri yürütülen bizi klasik hizmet ve faaliyetlerin merkezi idare teşkilatı dışında ayrı bir tüzelkişilik biçiminde örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır. Bunlar ülkemizde ilk defa Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmışlardır.

İdari kamu kurumları, Genel Müdürlük olarak adlandırılmakta ve beli bir bakanlığa veya doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlanmaktadırlar. İdari kamu kurumları, Sayıştay denetimine Kamu İhale Kanunu'na tabidirler.

ÖRNEK:

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Spor Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü gibi kuruluşlar idari kamu kurumlarına örnek gösterilebilir.

2. İktisadi Kamu Kurumları (KİT)

Bunlar ticaret, sanayi, madencilik ve tarım gibi **ekonomik faaliyetlerde** bulunmak üzere, kamu sermayesi veya kamu sermayesinin katkısı ile kurulmuş bulunan kuruluşlardır. Devletin bir girişimci gibi ekonomik hayata katılması sonucu meydana gelmişlerdir. Yeni Sayıştay kanunu ile kamu iktisadi teşebbüsleri **Sayıştay Denetimine** tabidirler.

Teşebbüsler ***Cumhurbaşkanınca*** kurulur. Bu kurumlar şu şekilde tasnif edilebilir:

İktisadi kamu kurumları, **sermayesi doğrudan doğruya devlete ait olanlar** ve **sermayesi bir başka iktisadi kamu kurumuna** ait olanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Sermayesi doğrudan doğruya devlete ait olanlar **iktisadi devlet teşekkülleri (İDT)** ve **kamu iktisadi kuruluşlarıdır (KİK).** Sermayesi bir başka İktisadi kamu kurumlarına ait olanlar ise **müesseseler**, **bağlı ortaklıklar** ve **iştiraklerdir**.

a. Sermayesi Doğrudan Doğruya Devlete Ait Olan KİT'ler

aa. İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT)

Sermayesi tamamen devlete ait, iktisadi alanda **serbest piyasa koşulları, rekabet ve ticaret esaslarına göre** faaliyet göstermek üzere kurulan KİT'lerdir.

Ancak bankacılık alanında faaliyet göstereceklerin tamamının devlete ait olması gerekmemektedir.

ÖRNEK:

TC Ziraat Bankası, Halk Bankası, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, Devlet Malzeme Ofisi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, ÇAYKUR, Türkiye Denizcilik Kurumu İktisadi devlet teşekküllerine örnek gösterilebilir.

bb. Kamu İktisadi Kuruluşları(KİK)

Sermayesinin tamamı devlete ait olan ve **tekel niteliğindeki** mallar ile hizmet üretmek üzere kurulan, kamu hizmeti niteliği ağır basan kuruluşlardır.

ÖRNEK:

Bunlara örnek olarak, **TCDD, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT)** gösterilebilir.

b. Sermayesi Bir Başka Kit'e Ait Olan Kitler

aa. Müesseseler

ÖRNEK:

MKEK'ye bağlı Silah Sanayi Müessesesi, **TCDD'ye bağlı Adapazarı Vagon Sanayi Müessesesi** örnek gösterilebilir

Sermayesinin tamamı bir İDT veya bir KİK'e ait olup ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur.

Müesseseler, bir İDT veya bir KİK e bağlı olmalarına rağmen, **ondan ayrı bir tüzelkişiliğe ve malvarlığına** sahiptirler. Müesseseler ilgili kuruluşun Genel müdürünün önerisi ve yönetim kurulu kararıyla kurulur.

bb. Bağlı Ortaklıklar

Sermayesinin % 50 sinden fazlası bir İDT veya KİK e ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan **anonim şirketlerdir**.

ÖRNEK:

MKEK'ye bağlı FİŞEKSAN, TCDD'ye bağlı Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayi A.Ş, Ziraat Bankasına bağlı Güven Sigorta Türk A.Ş gibi kuruluşlar bağlı ortaklıklara örnek gösterilebilir.

cc. Kamu İştirakleri

İDT ve KİK'lerin veya bağlı ortaklıkların sermayelerinin en az % 15ine en çok % 50sine sahip bulundukları anonim şirketlerdir. Bir kamu kurumu olmayan kamu iştirakleri yalnızca bir anonim şirketteki kamu paylarıdır.

DİKKAT

- Tüzelkişiliğe sahip KİT'ler karma bir hukuki rejime tabidirler. Buna göre KİT'ler sundukları hizmetten yararlananlar ile üçüncü kişilerle yaptığı işlemlerde **özel hukuk**; kuruluş, içyapı ve ilişkileri bakımından **idare hukukuna** tabidirler.
- Kitler, mali olarak, **TBMM adına Sayıştay** aracılığıyla denetlenir.
- Harcama gerektiren işlerde **Kamu İhale Kanunu'na** tabidirler
- KİT'ler Devlet İhale Kanunu'na tabi değildirler.

3. Sosyal Kamu Kurumları

Devletin çalışma hayatı, emeklilik, sağlık gibi konularda faaliyet gösteren kurumlarıdır. **Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye İş Kurumu Basın İlan Kurumu** gibi kuruluşlar sosyal kamu kurumlarına örnek gösterilebilir.

4. Bilimsel Teknik ve Kültürel Kamu Kurumları

Devletin, bilim, yüksek öğretim, kültür, sanat konularında kurmuş olduğu birimlerdir.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) , TÜBİTAK, Üniversiteler, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu gibi kuruluşlar bilimsel teknik ve kültürel kamu kurumlarına örnek gösterilebilir.

C. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları

Anayasanın 136. Maddesine göre "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir. Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz"

Bu Anayasa hükmüne dayanarak kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının özelliklerini şu şekilde belirleyebiliriz:

- Belli bir meslekte çalışan insanların **ortak gereksinimlerini karşılamak üzere** faaliyet gösteren kuruluşlardır.
- **Kanunla kurulurlar** ve **organları kendi üyeleri tarafından** ve **yargı gözetimi altında** seçilirler. Dolayısıyla merkezi idarenin meslek kuruluşlarının seçimi ve işbaşına getirilmesinde bir yetkisi yoktur.
- Mesleki kuruluşlar **zorunlu üyelik ve aidat esasına dayanan** kuruluşlardır. Yani bunlara üye olmadan belli bir mesleki faaliyeti yürütmek mümkün değildir.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları **kamu tüzel kişiliğine** sahiptirler.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları **kuruluş amaçları dışında** faaliyette bulunamazlar
- **Amaçları dışında faaliyet gösteren** meslek kuruluşlarının **sorumlu organlarının görevine**, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine **mahkeme kararıyla son verilir** ve yerlerine yenileri seçilir.
- **Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde** asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları *kamu gücüne dayanan idari işlemler* yapabilirler ve bu işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklara **idari yargıda** bakılır.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları **düzenleyici işlemler** yapabilirler.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları **vesayet denetimine** tabidirler

Bunlarda özerk bütçeli kuruluşlar olup, başlıca gelirleri üyelerinden topladıkları giriş ve yıllık aidatlar, para cezaları ve düzenledikleri belgelerden aldıkları harç ve resimlerdir.

ÖRNEK:

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile ticaret ve sanayi odaları
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile ziraat odaları
- Türkiye Noterler Birliği ile noter odaları
- Türkiye Barolar Birliği ile barolar
- Türk Tabipler Birliği ile tabip odaları

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarına örnek gösterilebilir.

D. BAĞIMSIZ İDARİ OTORİTELER (DÜZENLEYİCİ ve DENETLEYİCİ KAMU KURUMLARI): Bağımsız idari otoriteler (BİO), sermaye piyasası, rekabet, radyo ve televizyon yayıncılığı bankacılık gibi kamusal yaşamın hassas alanlarında **düzenleme ve denetleme görevini yerine getiren**, devlet adına icrai karar alma yetkisine sahip **bağımsız nitelikte** kuruluşlardır.

- BİO'lar **kamu tüzel kişiliğine sahip** yönetsel ve mali özerkliğe sahip kuruluşlardır. Ancak bu kuruluşlar bütçe birliği açısından **bir Bakanlıkla** ilişkilendirilmiştirler.
- Üzerlerinde merkezi idarenin **hiyerarşik denetimi yoktur**.

- Faaliyetleri yalnız **yargısal denetime ve vesayet denetimine** tabidir. (Bakanlıkların, bağımsız idari otoritelerin işlemleri ve faaliyetleri üzerindeki vesayet denetimi 17.08.2011 tarih ve 649 Sayılı KHK ile getirilmiştir)
- Görevli oldukları alanda kurallar koyma, denetimde bulunma, gereken durumlarda ağır mali ve yönetsel yaptırımlarda bulunma, uyuşmazlıkları çözmeye yetkili kuruluşlardır.
- BİO'ların kararlarına karşı ***kural olarak idare mahkemelerinde*** dava açılır.
- Mali denetimleri Sayıştay tarafından yapılır.
- BİO'lar Kamu İhale Kanunu'na tabidirler
- RTÜK üyeleri ve Kişisel Verileri Koruma Kurumu dışında diğer bütün **BİO'ların üyeleriCumhurbaşkanı tarafından** seçilir. RTÜK üyeleri **TBMM tarafından** seçilir.

Türkiye'deki BİO'lar şunlardır:

- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)
- Rekabet Kurumu (RK)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)
- Kamu İhale Kurumu (KİK)
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu)
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu
- Nükleer Düzenleme Kurumu

UYARI

- Anayasada adı geçen tek BİO **RTÜK'tür.**
- En son kurulan BİO**, Nükleer Düzenleme Kurumudur.**
- Kişisel Verileri Koruma Kurulu **9 üyeden oluşur.** Kurulun **5 üyesi TBMM, 4 üyesi Cumhurbaşkanı** tarafından seçilir.
- **2017 yılında çıkarılan 696 sayılı KHK ile** Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) kapatılmış ve BİO özelliği de ortadan kalkmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KOLLUK FAALİYETLERİ

I. GENEL OLARAK

İdarenin **kamu düzenini korumak ve sağlamak amacıyla** giriştiği ve kamu özgürlüklerini sınırlayıcı tüm faaliyetlerine kolluk faaliyetleri denir.

İdari kolluk faaliyetlerinin amacı kamu düzeninin korunması ve sağlanmasıdır. Şimdi kamu düzenini ve unsurlarını inceleyeceğiz.

II. KAMU DÜZENİ KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Kamu düzeni, bozulduğunda kamu yararını olumsuz yönde etkileyen ve bozulmasının önlenmesiyle de kamu yararı gerçekleşen düzendir.

Kamu düzeni; meydanlar, yollar ve parklar gibi umumi yerlerde ve gazino, kahvehane, tiyatro, sinema, otel, lokanta gibi umuma açık yerlerde geçerli bulunan düzeni ifade etmektedir.

Kamu düzeni, bu gibi umuma açık yerlerde bireylerin **güvenlik, dirlik** ve **esenlik** içerisinde **sağlıklı** olarak yaşamalarının sağlanması anlamına gelmektedir. Kamu düzenin dört unsuru bulunur.

B. Kamu Düzeninin Unsurları

1. Güvenlik:Güvenlik bireylerin can ve eşyalarına zarar verebilecek **tehdit ve tehlikelerin yokluğu** anlamına gelir. Kısaca güvenlik, bireylerin umumi veya umuma açık yerlerde saldırıya, engellenmeye ve kazaya maruz kalmadan, can ve malları için endişe duymadan bulunmaları ve dolaşmalarının sağlanmasıdır.
Örneğin, kişi güvenliği ve konut dokunulmazlığının sağlanmasına, iş kazalarının önlenmesine yönelik önlemler yada binaların yanma ve yıkılmasına karşı öngörülen önlemler hep kişilerin can ve malları için endişe duymadan yaşamalarına yönelik önlemler olarak, kamu düzeni kavramının güvenlik unsuru ile ilgilidir.

2. Dirlik ve Esenlik: Dirlik ve esenlik unsuru, yaşamın normal seyrini olumsuz yönde etkileyecek **her türlü düzensizlik ve karışıklığın yokluğu** anlamına gelir. Bu anlamda dirlik ve esenlik, bireylerin normal yaşamlarını olumsuz yönde etkileyecek olan **toz, gürültü, duman, pislik vs**. gibi her türlü düzensizlik ve karışıklıktan uzak olarak faaliyetlerini sürdürmeleri anlamına gelmektedir.

3. Genel Sağlık: Genel Sağlık, **toplumun bulaşıcı ve yaygın hastalıklardan uzak tutulmasını**, toplumun sağlık koşulları içinde yaşamını sürdürmesini ifade eder. Kamu düzeninin bir unsuru olan genel sağlık, bireylerin tek tek hastalıklardan arındırılması anlamındaki sağlık kamu hizmetleriyle karıştırılmamalıdır.

Örneğin bir lokantadaki yiyeceklerin sağlık koşullarına uygunluğunun denetlenmesi ve buna ilişkin standartların belirlenmesi bir kolluk faaliyeti iken bireylerin hastanede tedavi edilmesi kamu hizmetidir. Suların, her türlü yiyecek ve içecek maddelerinin denetimi, salgın hastalıkların önlenmesi için öngörülen önlemler hep kamu düzeninin genel sağlık unsuruna ilişkindir.

4. Genel Ahlak: Genel ahlak, belli bir zamanda ve yerde **toplumun tamamına ya da etkili bir çoğunluğuna** egemen olan toplumsal davranış kurallarıdır. İdare bireysel tercihlerle ilgilenmez fakat bu tercihler toplumsal düzeni etkileyecekse genel ahlak kapsamında müdahalede bulunabilir**.**

III. KOLLUK TÜRLERİ

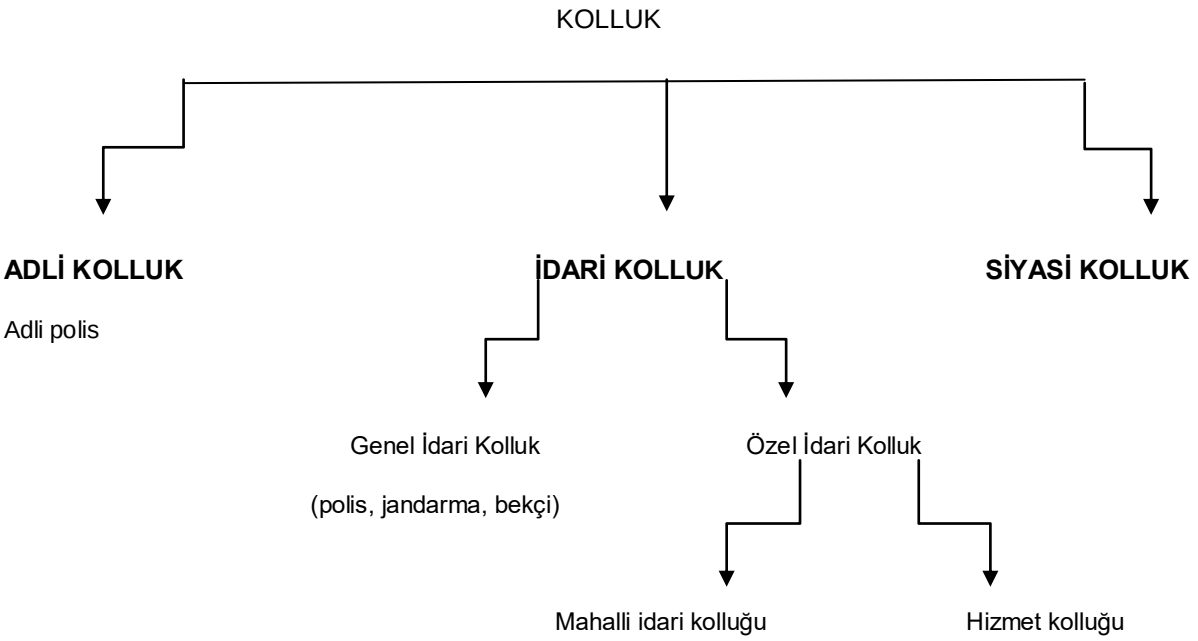

A. ADLİ KOLLUK

Kamu düzeni bozulduktan sonra harekete geçen, suçluları ve delilleri araştıran kolluktur. Başka bir deyişle, adli kolluk suç işlenmesi halinde suçun orta ortaya çıkarılması, suçluların ve suç delillerinin bulunarak adli makamlara teslim edilmesine yönelik faaliyettir. Bu nedenle **"bastırıcı kolluk"** olarak da adlandırılır.

B. İDARİ KOLLUK

Kamu düzeni bozulmadan önce faaliyet gösteren ve kamu düzeninin bozulmaması için gerekli tedbirleri alan kolluktur. Bu nedenle **"önleyici kolluk"** olarak da adlandırılır.

Şimdi bir tablo aracılığıyla "adli kolluk" ve "idari kolluk" arasındaki farkları inceleyeceğiz:

ADLİ KOLLUK	İDARİ KOLLUK
Adli kolluk, **adli makamların** (Cumhuriyet Savcısı, Sulh ceza hakimi gibi)) emri altındadır ve faaliyetlerinden doğan uyuşmazlıklar **adli yargıda** çözümlenmektedir	İdari kolluk, **idari makamların** (Vali, kaymakam vs) emri altında faaliyet göstermekte ve bu faaliyetlerden doğan uyuşmazlıklar **idari yargıda** çözümlenmektedir.
Suç sonrası harekete geçtiği için **bastırıcı nitelikte** faaliyet gösterir.	Suç öncesinde faaliyet yürüttüğü için **önleyici nitelikte** faaliyet gösterir.
Adli kolluk görevlileri, görevlerinden dolayı işledikleri suçlarda **Cumhuriyet Savcılığınca doğrudan** soruşturulurlar. Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre takibat yapılır. Yetkili idari makamdan soruşturma izni alınmaz.	İdari kolluk görevlileri, görevlerinden dolayı işledikleri suçlarda 4483 sayılı Kanun gereğince, **yetkili idari makamdan soruşturma izni alınmadan** haklarında soruşturma açılamaz.
Adli kolluk **tam teşeküllü karakolların** bulunduğu yerlerde oluşturulur.	Her yerde bulunur.
Adli kolluk faaliyetleri **ceza hukukuna** tabidir.	İdari kolluk faaliyetleri, **idare hukukuna** tabidir.
İçişleri Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiştir.	İçişleri Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiştir.

C. SİYASİ KOLLUK

Devletin milli güvenliğin korunması için giriştiği **gizli polis** faaliyetleridir. Siyasi polis **Cumhurbaşkanlığına bağlı Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı** bünyesinde faaliyet gösterir.

IV. İDARİ KOLLUK MAKAMLARI ve PERSONELİ

A. GENEL İDARİ KOLLUK MAKAMLARI ve PERSONELİ

Genel idari kolluk tüm ülke düzeyinde kamu düzenini korumakla görevli kolluktur. Genel idari kolluk kamu düzeninin dört unsuru ile (güvenlik, sağlık, dirlik-esenlik ve genel ahlak) ilgilidir yada bu konularda görevli ve yetkilidir.

1. Genel İdari Kolluk Makamları

Genel idare kolluk makamları, **Cumhurbaşkanı**, **İçişleri Bakanı**, **valiler**, **kaymakamlar** ve **bucak müdürlerinden** oluşur

2. Genel İdari Kolluk Personeli

Genel idari kolluk personeli **''polis'',''jandarma'', "Sahil Güvenlik Komutanlığı Personeli " ve ''bekçiden"** oluşmaktadır

Polis, şehir ve kasabaların kolluk personelidir. Polis, **İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü** bünyesinde örgütlenmiştir. Polis üniformalı veya sivil olabileceği gibi, vasıtalı veya vasıtasızda olabilir Ancak her grup polis silahlıdır ve aynı ödev ve yükümlülükler tabidir

Sahil Güvenlik Komutanlığı ***İçişleri Bakanlığına*** bağlıdır.

Jandarma ise, **kırsal yörelerde görev yapan** kolluk personelidir. Jandarma **İçişleri Bakanlığına** bağlıdır.

B. ÖZEL İDARİ KOLLUK MAKAMLARI ve PERSONELİ

Özel idari kolluk, mahalli idareler kolluğu ve hizmet kolluğu olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Mahalli İdare Kolluğu

a. Mahalli İdare Kolluk Makamları

Mahalli idarelerden belediyelerin kolluk makamları; **belediye meclisi, belediye encümeni, belediye başkanı, başkan yardımcılarıdır**. Meclis ve encümen kollukla ilgili **düzenleyici işlem** yapabilir. Kolluk alanında **bireysel işlem** yapacak olanlarsa encümen ve belediye başkanıdır ve başkan yardımcılarıdır.

Köy idarelerinin kolluk makamları ise, **düzenleyici işlemler yapmaya yetkili köy ihtiyar meclisi** ile **bireysel işlemler yapmaya yetkili olan köy muhtarıdır**.

b. Mahalli İdare Kolluk Personeli

Belediye kolluk personeli, kısmen sivil kısmen üniformalı ve silahsız belediye memurlarıdır

Köy kolluk personeli ise, köylünün ırzını, canını ve malını korumakla görevli **köy korucularıdır**. Köy korucuları, **köy ihtiyar meclisi tarafından tutulur ve kaymakamın emri ile** göreve başlarlar. Korucular ***köy muhtarının emri*** altındadır.

Her köyde ***en az bir köy korucusu*** bulunur. Nüfusu ***binden yukarı olan köylerde her beş yüz kişiye bir korucu daha*** tutulur. Köyün sürekli kolluk personeli olan köy korucuları yanı sıra, k***öy ihtiyar meclisi ve muhtar***, mahsul zamanlarında eşkıya ve çapulcunun türemesi halinde, mahsulü yağmadan korumak amacıyla, eli silah tutan köylülerden lüzumu kadarını **gönüllü güvenlik korucusu** olarak ayırarak, bunların isimlerini kaymakama bildirir. Bu gönüllü korucular **kaymakamın izni ile** göreve başlarlar ve asıl korucularla beraber yağmacılara ve eşkıyaya karşı köy ve köylüyü korurlar.

Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya her ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, ***valinin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile*** yeteri kadar ***güvenlik korucusu*** görevlendirilmesi kararlaştırılabilir. Bu şekilde görevlendirilecek güvenlik korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemez. ***Bakanlar Kurulu*** bu sayıyı yüzde elliye kadar artırmaya yetkilidir. Görevlendirmeyi gerektiren hallerin ortadan kalkması durumunda veya idari zaruret hallerinde görevlendirmeye ilişkin aynı usul uygulanmak suretiyle güvenlik korucusu olarak yapılan görevlendirmelere son verilebilir.

Güvenlik korucularının görev alanı, ***görevli oldukları köyün hudutları içinde kalan alandır***. Gerektiğinde ***vali veya kaymakam onayı*** ile güvenlik korucularının görev alanları, geçici ve süresi belirli olarak ***köy hudutları dışına*** genişletilebilir ve görev yerleri değiştirilebilir. Güvenlik korucuları diğer bir ilin valisinin talebi üzerine, istihdam edildikleri ilin valisinin onayı ile geçici ve süresi belirli olarak iller arasında görevlendirilebilir. Bu durumda, güvenlik korucusunun harcırahı görevlendirildiği valilik tarafından ödenir.

2. Hizmet Kolluğu

Özel idari kolluğun bir kısmı, gösterdiği önem ve özellik nedeniyle daha önce bu faaliyetleri yürüten genel idari kolluktan ayrılarak kurulmuşlardır. Örneğin **kara, deniz, hava trafikleri, hudut ve sahillerde güvenlik ya da sınaî müesseslerde sağlık ve güvenlik** gibi.Ancak özel idari kolluğun bir kısmı da genel idari kolluğun amaç ve konularının tamamen dışında, yani **güvenlik, dirlik ve esenlik ve sağlık dışında faaliyet göstermek için** oluşturulmuşlardır. Bu kolluğun amacını oluşturan kamu düzeni yukarıda unsurlarını açıkladığımız, genel kamu düzeninden farklıdır. Bu tür idari kolluğa **av, at yarışları, orman, gümrük, turizm, maliye ve tekel kollukları** örnek verilebilir. Hizmet kolluğu makamına **Orman Genel Müdürlüğü** örnek verilebilir

A. KOLLUK USULLERİ

1. Serbestlik Usulü: Bu usulde bireyler hürriyetlerini kanuni sınırlar içerisinde **önceden bildirimde bulunmadan** ve **izin almadan** kullanabilmektedir. Bu faaliyetin yapılmasından dolayı ortaya zararlı bir sonuç çıkmış ise ilgili kişi zararı tazmin eder veya cezalandırılır. Serbestlik usulünde kanun koyucu önceden kanunla bireylerin kamu düzenini bozan bazı fiillerini yasaklar ve bunlara cezai müeyyide bağlar.**ÖRNEK Türkiye'de kitap yayınlamak için herhangi bir izin almaya veya bildirimde bulunmaya gerek yoktur. Ancak yayınlanan kitapta başkasına hakaret edilmiş veya suç işlenmiş ise, bunun hesabını daha sonra yazar ve yayıncı verir.**

2. İzin Usulü: Vatandaşların belli faaliyetleri için **kolluktan izin almalarının** gerekli olmasıdır. **ÖRNEK Hariçten gelen filmlerin gösterilmesi ve dahilde yapılacak filmlerin çekilmesi polisin iznine tabidir. Yine otel, gazino, bar, kahvehane, sinema, hamam, plaj gibi umuma açık dinlenme ve eğlence yerlerinin açılması izne bağlıdır.**

3. Bildirim Usulü: Bu usulde bireyler bazı faaliyetlerini önceden kolluk makamlarına bildirmek zorundadır. Burada amaç kamu düzeninin bozulma ihtimalinin doğmaması için idarenin önceden gerekli önlemleri almasını sağlamaktır. . **ÖRNEK Dernek kurmak sendika kurmak, siyasi parti kurmak izne tabi tutulamaz, bildirime tabidir. Ancak 48 saat önceden bildirilmesi gerekir**

B. KOLLUK İŞLEMLERİ

1. Düzenleyici İşlemler: Kolluk makamlarının kamu düzenini koruma amacıyla **yaptıkları genel ve kişilik dışı, tek yanlı idari işlemler** olarak tanımlayabiliriz. Kolluk faaliyetleri ile ilgili çıkarılan **tüzükler, yönetmelikler ve genel emirler** bunlara örnek gösterilebilir.

2. Bireysel Kolluk İşlemleri: Bireysel idari işlemler, **belirli kişilere ya da durumlara ilişkin yapılan** idari işlemlerdir. **Örneğin** sürücü belgesinin geri alınması, bir derginin bir sayısına el konulması, gazino kahvehane, bar gibi yerlerin açılmasına izin verilmesi gibi işlemler birer bireysel kolluk işlemidir.

DİKKAT

Bireysel Kolluk İşlemi Yapmaya Yetkili Kolluk Makamları: İçişleri bakanı, vali, kaymakam, bucak müdürü, belediye encümeni ve belediye başkanı, belediye başkan yardımcıları, köy muhtarıdır.

Düzenleyici Kolluk İşlemi Yapmaya Yetkili Kolluk Makamları: Bakanlar Kurulu, içişleri bakanı, vali, belediye meclisi, belediye encümeni ve köy ihtiyar meclisidir.

C. KOLLUK EYLEMLERİ

Kolluk kuvvetlerinin kolluk amaçlarını gerçekleştirmek için yaptıkları hareketlere **"kolluk eylemleri"** denilmektedir. **Örneğin**, polisin kimlik kontrolü, hız kontrolü yapması polisin yetkileri dâhilinde silah kullanması kolluk eylemlerine örnektir.

ALTINCI BÖLÜM

KAMU HİZMETLERİ

Kamu hizmeti: Siyasal organlar tarafından kamuya yararlı olarak kabul edilen, bir kamu kuruluşunun ya kendisi ya da yakın denetimi ve gözetimi altında özel kesim tarafından yürütülen faaliyetlerdir

I. KAMU HİZMETLERİNİN ÖZELLİKLERİ

- Bir faaliyetin kamu hizmeti sayılmasında **asli yetki yasama organına (TBMM) aittir.** Yani bir hizmetin kamu hizmeti sayılıp sayılmamasında siyasal organların takdir yetkisi vardır.
- Kamu hizmetleri **kanunla** kurulur, kanunla kaldırılır.
- Kamu hizmetleri, idare tarafından veya idarenin yakın denetimi ve gözetimi altında **özel kesim** tarafından yürütülür.
- Kamu hizmetlerinin finansmanı **vergilerle** karşılanır
- Bir faaliyetin kamu hizmeti sayılabilmesi için **tekel konusu olması gerekmemesi**.
- Kamu hizmetlerinden yararlanmanın **paralı olabileceği gibi parasız da olabilmesi**
- Kamu hizmetlerinin mutlaka kamu hukuku kurallarına göre yürütülmesi zorunlu değildir.
- Kamu hizmetlerinin doğrudan doğruya kamu kuruluşlarınca yürütülmesi zorunlu değildir

UYARI

Kamu hizmetlerinin özel hukuk sözleşmeleriyle gördürülmesi usulü ilk kez **1999 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle** öngörülmüştür.

II. KAMU HİZMETLERİNE EGEMEN OLAN İLKELER

SÜREKLILIK (KESINTISIZLIK, DÜZENLİLİK) İLKESİ	DEGIŞKENLIK (UYARLAMA) İLKESİ	EŞITLIK (NESNELLİK) İLKESİ	BEDELSIZLIK (MECCANİLİK) İLKESİ	TARAFIZLIK ILKESI
Kamu hizmetleri toplumsal ihtiyaçları gidermeye yönelik olması dolayısıyla, **devamlı sürekli** olmalıdır. Ancak kamu hizmetlerinin kesintisiz olarak yürütülmesi demek, onların mutlaka her an, günün ve gecenin her saatinde yürütülmesi gerektiği anlamına gelmez. Örneğin eğitim bir kamu hizmetidir ancak okullar belirli aralıklarla tatile girmektedir. Süreklilik ilkesinin idare hukukunda önemli sonuçları vardır: **Kamu personelinin grev yasağı, çekilen bir memurun belli bir süre daha görevde beklemek zorunda olması, kamu mallarının devir ve ferağ yasağı, imtiyaz sözleşmesinde emprevizyon (öngörülmezlik) isteyebilme kuralı, idarenin yaptığı denetimlere kamu hizmeti imtiyazcısının katlanma yükümlülüğü** bu ilkenin sonuçlarındandır.	Kamu hizmetleri değişen ve gelişen sosyal, ekonomik ve yönetsel koşullara uyum sağlamalıdır. Bu da kamu hizmetlerinin değişebilir olmasını gerektirmektedir. **İdarenin takdir yetkisi, imtiyaz sözleşmelerinde idarenin tek taraflı değişiklik yapma yetkisi ve kamu hizmetlerinden yararlananların özel hukuktan farklı olarak kazanılmış hak iddiasında bulunamamaları** bu ilkenin sonuçlarındandır. Ayrıca kamu hizmeti imtiyaz sözleşmelerinde, imtiyazcıya tanınan mali dengesinin korunmasını isteme hakkı (Faith Du Prince) Yine bu ilkenin sonuçlarındadandır. Son olarak TBMM'nin memurların özlük haklarında tek yanlı değişiklik yapabilmeside bu ilkeyle ilintilidir.	Eşitlik ilkesi iki anlama gelmektedir. Birincisi kamu hizmetlerinden herkes yararlanmalıdır. İkincisi ise, kamu hizmetleri aynı koşullarda, aynı durumda olanlara, aynı şekilde sunulmalıdır.	Kamu hizmetleri kural olarak bedelsizdir. Devletin bu hizmetlerden kar elde etmesi düşünülemez. 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarının ortak bir hükmü olarak, Devlet okullarında ilk ve orta öğrenimin parasız olması gibi. Ancak günümüzde iktisadi kamu hizmetlerinden belirli bir bedel alınmaktadır. Fakat bu bedel hiçbir zaman iktisadi anlamda bir fiyat olmamalıdır.	Eşitlik ilkesinin bir uzantısıdır. Kamu hizmetleri hiçbir gruba, etnik, dinsel, siyasal topluluğa vb hiçbir durumda ayrım gözetilmeksizin sunulmalıdır.

III. KAMU HİZMETLERİNİN TÜRLERİ

İDARİ KAMU HİZMETLERİ	İKTİSADİ KAMU HİZMETLERİ	SOSYAL KAMU HİZMETLERİ	BİLİMSEL- TEKNİK- KÜLTÜREL KAMU HİZMETLERİ
İdarenin, klasik, geleneksel faaliyetleridir. Adalet, güvenlik, bayındırlık sağlık, eğitim, nüfus işleri gibi devletin varlık nedeni olan sürekli ve düzenli yürütülen rutin kamu hizmetleri idari kamu hizmetleridir. **Örneğin** Karayolları Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü idari kamu hizmetlerini yürütürler. İdare hukukunun **en yoğun uygulandığı** kamu hizmetleri idari kamu hizmetleridir.	19. yüzyıldan sayıları artan ve gelişen elektrik, ulaşım gibi ekonomik anlamda mal ve hizmet üretimini sağlayan kamu faaliyetleridir. Kamu iktisadi teşebbüsleri bu amaçla kurulmuştur. **UYARI:** ➢ Kamu İktisadi Kuruluşlarını (KİK), İktisadi Devlet Teşekküllerinden ayıran en önemli kıstas, **KİK'lerin** özel sektörün girişine ve serbest rekabetine kapalı alanlarda kamu hizmeti niteliği ağır basan ekonomik mal ve hizmet üretmeleridir ➢ İDT'ler ise serbest piyasa ve rekabet koşullarında kar amacına dönük olarak mal ve hizmet üretirler.	Devletin, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, emeklilik, fakirlere yardım, iş ve işçi bulma alanındaki faaliyetleridir. **Örneğin** Sosyal Güvenlik Kurumu, OYAK, Basın İlan Kurumu ve Türkiye İş Kurumu gibi kurumlar sosyal kamu hizmeti yürüten kurumlara örnek olarak gösterilebilir.	Devletin, sanat, müzik, bilimsel araştırma, eğitim, kültür gibi etkinliklerini içerir. **Örneğin** YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Devlet Opera ve Balesi, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, TÜBA, TODAİE gibi kurumlar bu tarz kamu hizmetlerini yürütürler.

IV. KAMU HİZMETLERİNİN GÖRÜLME USULLERİ

EMANET USULÜ	MÜŞTEREK EMANET USULÜ	İLTİZAM USULÜ	RUHSAT (İZİN) USULÜ	İMTİYAZ USULÜ
Kamu hizmetlerinin Devlet veya öteki kamu tüzel kişileri tarafından doğrudan doğruya ve kendi örgüt ve hizmete tahsis ettikleri araçlarla gördürülmesi usulüdür. **Örneğin** adalet hizmetlerinin Adalet Bakanlığınca yerine getirilmesi, Ankara Büyükşehir Belediyesinin belediye sınırları içindeki sokaklarda kendi araçları ve personeliyle kar temizleme faaliyeti yürütmesi emanet usulüdür.	Bir kamu hizmetinin **kar, hasar ve zararı idareye ait olmak** ve onu üstlenen özel hukuk tüzel kişisine gelir üzerinden bir pay verilmek suretiyle yürütülmesidir. Bu usulde özel kişi ile idare arasında bir sözleşme yapılmaktadır.	İdarece kurulmuş bir kamu hizmetinin **önceden kararlaştırılan götürü veya orantılı bir bedel karşılığında** mültezim adı verilen özel kişi tarafından yürütülmesine iltizam usulü denir.	➢ İdarenin **tek taraflı olarak yaptığı bir idari işlemle** tekel niteliğinde olmayan bir kamu hizmetinin özel kişilere gördürülmesi usulüdür. ➢ Ruhsat usulünde, kamu hizmetinin özel kişilere gördürülmesinde kullanılan usullerden farklı olarak, **idare ile özel kişi arasında bir sözleşme yapılmamakta**; ruhsat, özel kişiye idarenin tek taraflı iradesiyle yapılan bir koşul (şart) işlemle verilmektedir. ➢ Kamu hizmetlerinin asli sahibi idare olduğundan, idarenin, hizmeti ruhsat usulü ile yürüten özel kişi üzerinde geniş bir denetim yetkisi bulunmaktadır. ➢ Belediye sınırları içinde toplu taşımacılık yapmak, özel eğitim kurumları ve özel hastane açmak, maden işletmek için ruhsat alınması gerekmektedir.	Bir kamu hizmetinin **kar, hasar, zarar ve masrafları özel kişiye ait olmak üzere**, kurulması ve işletilmesini veya kurulmuş bir kamu hizmetinin işletilmesini düzenleyen sözleşmedir

DİKKAT

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi usullerinden **ruhsat usulünde** özel kişiyle idare arasında bir sözleşme yapılmaz.

Emanet usulünde de kamu hizmeti Devletin veya kamu tüzel kişilerinin kendisi tarafından yerine getirildiği için ortada yine bir sözleşme yoktur.

A. KAMU HİZMETİ İMTİYAZ SÖZLEŞMELERİNİN ÖZELLİKLERİ

KAMU HİZMETİ İMTİYAZI VERME YETKİSİ	➢ **Devlet adına** kamu hizmeti imtiyazı verme yetkisi **Cumhurbaşkanına** aittir. ➢ **Belediyeler adına** imtiyaz verme, **belediye meclisinin** yetkisine girmektedir. Ancak, Belediye Meclisinin kararını **İçişler Bakanlığının** onaylaması gerekir. ➢ **İl özel idareleri** ise **il genel meclisinin** kararı ile imtiyaz vermeye yetkilidir.
KAMU HİZMETİ İMTİYAZI VERME ŞEKLİ	➢ Kamu hizmeti imtiyazı verme işlemleri, yazılı şekle tabidir. ➢ Gerek şartname ve gerek sözleşme belgeleri, esas itibariyle idarenin **tek yanlı** iradesiyle belirlenir. Sözleşmeci, yalnızca idarece hazırlanmış koşulları **toptan kabul etme veya reddetme** olanağına sahiptir. Bu nedenle kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleri **katılmalı (iltihakı)** sözleşme niteliğindedir. ➢ **Danıştayın** kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleri üzerindeki inceleme görevi **1982 Anayasasında 1999 yılında yapılan değişiklikle** "kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında **iki ay içinde düşüncesini bildirmek**" biçiminde değiştirilmiştir. Kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleri hakkında **görüş bildirme görevi** Danıştay'ın idari dairesi olan **birinci dairesinin** görevidir.
KAMU HİZMETİ İMTİYAZI ALABİLECEK OLANLAR	➢ Kamu hizmeti imtiyazı **Türk anonim şirketlerine** verilebilir. Bu konuda özel kanunlardaki hükümler saklıdır.
KAMU HİZMETİ İMTİYAZ SÖZLEŞMELERİNDE İMTİYAZ SAHBİNİN HAKLARI	➢ Hizmeti yüklenen özel hukuk kişisi; sözleşmenin uygulanması sırasında tarafların iradeleri dışında çıkan olaylar nedeniyle, sözleşmenin koşullarında artış olursa, **öngörülmezlik teorisi** gereğince, sözleşmenin yeni koşullara uydurulmasını isteyebilir. ➢ Hizmeti yüklenen özel hukuk kişisi; sözleşmede **mali dengesinin korunmasını** isteyebilir. Bu nedenle, idarenin tek yanlı iradesiyle sözleşmede yaptığı değişiklik sonucu uğradığı zararların karşılanmasını, **"fait du prince"** teorisi gereğince isteyebilir. ➢ Hizmeti yüklenen özel hukuk kişisi, faaliyetin gerektirdiği **kamulaştırmaların yapılmasını** idareden isteyebilir. Gerektiğinde kamu mallarını kullanabilir. ➢ İmtiyaz sahibi, hizmetten yararlananlardan belli bir ücret alabilir. Ayrıca çeşitli yardımlar ve borç garantileri gibi avantajlar da öngörülebilir.
KAMU HİZMETİ İMTİYAZ SÖZLEŞMELERİNDE İMTİYAZ SAHBİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	➢ Özel hukuk tüzel kişisi, üstlendiği kamu hizmetini, tam olarak, zamanında, sözleşme ve eklerine uygun olarak **bizzat** ifa etmekle yükümlüdür. İmtiyaz veren tarafından baştan izin verilmedikçe, imtiyazın üçüncü kişilere devri (taşeron vb.) geçersizdir. ➢ ➢ İmtiyaz sahibi, kamu hizmetinin genel ilkelerine uymak zorundadır. **Süreklilik** ve **düzenlilik ilkesi** uyarınca, idarenin yapacağı gözetim ve denetimine katlanmak ve **değişkenlik ilkesi** gereğince idarenin yapacağı tek yanlı değişiklikleri kabul etmek zorundadır. ➢ İmtiyazcı, sunduğu hizmetlerden yararlananlardan, imtiyaz şartnamesinde öngörülen oran ve miktarda ücret alabilir ancak imtiyazcı hizmetten yararlanacakları ve bunlardan alınacak ücreti serbestçe **belirleyemez**.
KAMU HİZMETİ İMTİYAZ SÖZLEŞMELERİNDE İDARENİN HAKLARI	➢ İdare, hizmeti yüklenen özel hukuk tüzel kişisinin faaliyetlerini **süreklilik ve düzenlilik ilkesi** uyarınca her aşamada denetleyebilir ve onu yönlendirebilir. Bunun sonucu olarak idare, belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda, para cezasından, geçici el koymaya varan bir takım yaptırımlar uygulayabilir; **hatta sözleşmecinin ağır kusuru halinde** sözleşmeyi tek taraflı feshedebilir. ➢ İdare, kamu yararının gerektirdiği hallerde ve **kamu hizmetlerinde değişkenlik ve uyarlama ilkesinin bir gereği olarak** özel hukuk kişisinin ağır kusuru olmasa bile, **özel kişinin uğradığı zararları karşılamak şartıyla** sözleşmeyi feshedebilir. ➢ Kamu hizmetlerinde egemen olan **değişkenlik ve uyarlama ilkesi gereği** kamu yararının gerektirdiği durumlarda idare, karşı tarafın uğradığı zararları karşılamak şartıyla (fait du prince) her zaman **tek taraflı** olarak sözleşmede değişiklikler yapabilir.
KAMU HİZMETİİMTİYAZ SÖZLEŞMELERİNDE İDARENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	➢ İdarenin temel yükümlülüğü, sözleşme koşullarına uymak ve imtiyaz sahibinin yükümlülüklerini ifa etmesine, haklarını kullanmasına engel olmamaktır.

DİKKAT

- ➢ İmtiyazcı hizmetin ifası sırasında tarafların iradeleri dışında mücbir sebeplerden kaynaklanan ve imtiyazcının mahvına neden olabilecek gelişmeler karşısında **"öngörülmezlik (emprevizyon)" kuramı"** çerçevesinde idareden sözleşmenin yeni koşullara uydurulmasını ve zararın geçici olarak tazminini isteyebilir. Öngörülmezlik ilkesi, kamu hizmetinin devamlı ve düzenli yürütülmesini ifade eden **"kamu hizmetlerinin sürekliliği İlkesi"**nin bir sonucudur
- ➢ İmtiyazcı**, idarenin tek yanlı yaptığı değişikliklerden** göreceği zararın karşılanmasını, mali dengenin korunması çerçevesinde **"faith du prince"** (fedüprens) ilkesinin gereği olarak talep edebilir. Bu kuram kamu hizmetlerinde **değişkenlik(uyarlanma)** ilkesinin bir sonucudur

B. İMTİYAZ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

- İmtiyaz sözleşmesi, sözleşme süresinin dolmasıyla kendiliğinden sona erer
- İdare ve imtiyazcı anlaşarak da sözleşmeyi sonlandırabilir.
- Ayrıca idare kamu yararının gerekli kıldığı durumlarda imtiyazcının uğradığı zararı karşılamak şartıyla sözleşmeyi feshedebileceği gibi ağır kusur durumlarında ise tek taraflı fesih hakkını kullanabilir.
- Kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesinin sona erme yollarından biri de **rachattır.**

Rachat: İdarenin imtiyaz olarak verdiği kamu hizmetini bizzat kendisinin yerine getirmesi amacıyla kamu hizmeti imtiyazcısından geri satın almasıdır.

C. İMTİYAZ SÖZLEŞMESİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKSAL UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

İmtiyaz sözleşmesinin uygulanması sırasında idare ile imtiyaz sahibi arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar **tahkim kaydı öngörülmemişse ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da** çözülmektedir.

Ancak Anayasanın 125. Maddesinde **1999 yılında yapılan değişiklikle**, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların **milli veya milletlerarası tahkim yoluyla** çözülmesi öngörülebilir. Yani sözleşmenin yapılma aşamasında taraflar sonradan bir uyuşmazlık çıkması durumunda tahkime gidilmesi konusunda anlaşabilirler. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık **unsuru taşıyan uyuşmazlıklar** için gidilebilir

V. İDARENİN ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMESİ NİTELİĞİ TAŞIYAN KAMU HİZMETİ GÖRME USULLERİ

YAP- İŞLET- DEVRET USULÜ

- Bir kamu hizmetine ilişkin tesisin, özel kişi tarafından kurulup, belli bir süre işletilmesini ve daha sonra bedelsiz olarak ilgili idareye devir ve teslimini sağlayan usuldür.
- **1999** yılında yapılan **Anayasa** ve yasa değişiklikleri sonucunda "yap-işlet-devret" sözleşmeleri **özel hukuk sözleşmesi** olarak kabul edilmiştir.
- Dolayısıyla artık bu sözleşmeler **idari sözleşme kategorisinde değil** özel hukuk sözleşmesi kategorisinde ele alınmakta ve bu sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklar **adli yargının** görev alanına girmektedir.
- **Yap-ilet-devret usulünün özellikleri:**
  - Yerli şirket ise sermaye şirketi (A.Ş.) olmalıdır. Yabancılar için bu kural geçerli değildir.
  - En fazla 49 yıl için yapılabilir.
  - Hizmet veya mal ücretini ilgili bakanlık belirler
  - Sözleşmenin imzalanabilmesi için Yüksek Planlama Kurulunun izni aranır.
  - Bir özel hukuk sözleşmesidir.
  - Görülecek hizmetler bakımından konu sınırlaması yoktur. Her konuda imzalanabilir.

YAP- İŞLET USULÜ

- Bu usul 1997 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır
- 2006 yılında kanunla yapılan değişiklikle bu sözleşmelerin **özel hukuk sözleşmesi** olacağı belirtilmiştir.
- **Özellikleri:**
  - Sadece elektrik enerjisi üretim tesisi kurmak ve işletmek üzere **termik santraller** için öngörülmüştür
  - Tesisin mülkiyeti kuran ve işleten kişiye aittir.
  - Tesisin kurulması için ilgili bakanlığın izni aranır.
  - İdare ile özel kişi arasında enerji satışını düzenleyen bir sözleşme yapılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

İDARENİN SORUMLULUĞU

- Sorumluluk, zarar doğurucu davranışın sonuçlarını giderme yükümlülüğüdür.
- Kamu idaresi kamu yararı için işlem ve faaliyette bulunmaktadır. Ancak bu faaliyetler yerine getirilirken istenmeden de olsa bazı kişiler veya toplumun belirli kesimleri zarar görebilir. İşte bu zararın üstlenilmesi ve karşılanması idare hukukuna **idarenin mali sorumluluğu** olarak geçmiştir.
- Anayasanın 125. Maddesinin son fıkrasına göre "İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."
- İdarenin sorumluluğu yani verdiği zararları ödeme yükümlülüğü **kusurlu sorumluluk** ve **kusursuz sorumluluk** olmak üzere ikiye ayrılır. Bu kavramları aşağıdaki şema yardımıyla incelemeye çalışacağız

II. İDARENİN SORUMLULUĞUNUN NEDENLERİ

KUSURLU SORUMLULUK

İdare **kusurlu** eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür. İdarenin mali sorumluluğundaki ana kural **idare kusurluysa** verdiği zararları ödemekle yükümlüdür. İdarenin kusurlu sorumluluğu iki şekilde karşımıza çıkar:

A)HİZMET KUSURU

Hizmet kusuru, İdarenin yürüttüğü bir hizmetin **kurulmasında**, **düzenlenmesinde** ya da **işleyişindeki** bozukluk ve aksaklığı ifade etmektedir. Hizmet kusuru sayılan haller şu şekildedir:

- Hizmetin kötü işlemesi
- Hizmetin geç işlemesi
- Hizmetin hiç işlememesi
- Hizmetin **hukuka aykırı** şekilde yerine getirilmesi

B)KİŞİSEL KUSUR

Kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken kişisel hatalarından veya dikkatsizliklerinden kaynaklanan kusurlarıdır. Bu durum hizmet içi kişisel kusur olarak da adlandırılabilir. Kamu görevlilerinin kişisel kusuru şu durumlarda ortaya çıkar:

- Kamu görevlilerinin **suç niteliği taşıyan** eylemleri
- Kamu görevlilerinin kötü niyetli davranışları
- Ağır kusur hali
- Yargı kararlarına uymama

KUSURSUZ SORUMLULUK

İdare hukuku alanında idarenin sorumluluğunun dayanağı önceleri sadece hizmet kusuru iken, bu dayanak idarenin üstlenmiş olduğu hizmetlerin artması ve karmaşık bir hal almasıyla yetersiz hale gelmiştir. Hakkaniyetin bir gereği olarak günümüzde idare bazı durumlarda tutum ve davranışlarından **kusurlu olmasa da** sorumlu tutulabilir ve buna **kusursuz sorumluluk** denir. Kusursuz sorumluluk genel olarak iki ilkeye dayanmaktadır. Bunlar, **tehlike (risk) ilkesi ve kamu külfetleri karşısında eşitlik (hakkaniyet-nesafet)** ilkeleridir.

A)TEHLİKE İLKESİ

- **İdarenin tehlikeli faaliyetleri ve araç gereçleri:** İdarenin hiçbir kusuru olmasa bile, yürüttüğü tehlikeli faaliyetler veya kullandığı tehlikeli araçlar nedeniyle ortaya çıkan zararı tazmin etmekle yükümlü olmasıdır.
- **Mesleki risk:** Kamu hizmetini yerine getiren kamu görevlisinin bu görevini yerine getirirken **görevi nedeniyle zarara uğraması** mesleki risk kapsamına girer.
- **Sosyal risk ilkesi:** Sosyal risk ilkesi, kamu düzenini bozmaya hatta Anayasal düzeni yıkmaya yönelik anarşi ve terör olaylarından ya da benzeri toplumsal olaylardan doğan zararlardan idarenin kusursuz olarak sorumlu tutulmasıdır.

B)KAMU KÜLFETLERİ KARŞISINDA EŞİTLİK (FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİ)

Bu ilke uyarınca idarenin kamu yararı düşüncesi ile giriştiği bir faaliyet belli bazı kişileri zarara uğratır ise, bu zararın herhangi bir kusuru olmasa dahi, idarece karşılanması gerekir.

DİKKAT

- Hizmet kusuru, hizmetin kendisinde, yani kuruluş ve işleyişinde ortaya çıkan bozukluk ve aksaklıklardır, **anonimdir** yani sadece belli bir kamu görevlisine yüklenemez ancak kişisel kusur kamu görevlilerinin hizmet içindeki kişisel tutum ve davranışlarından kaynaklanır.
- Hizmet kusurunun sonucunda ortaya çıkan zararı idare tazmin eder. Kamu görevlilerinin kişisel kusurunda ise ortaya çıkan zararı **teminat ilkesi** gereğince yine idare tazmin eder ancak daha sonra ilgili kamu görevlisine **rücu ederek** (dönerek) ödediği tazminatı kamu görevlisinden geri alır.
- Kamu görevlilerinin hizmet içindeki kişisel kusurlarından dolayı zarar görenler, zararın tazmini için sadece idari yargıda idare aleyhine dava açabilirler yani kamu görevlisi aleyhine dava açamazlar. (Teminat ilkesi)

III. SORUMLULUĞUN KOŞULLARI

İdarenin mali olarak sorumlu olabilmesi için bir takım şartlar gereklidir:

İDARİ DAVRANIŞ	ZARAR	NEDENSELLİK BAĞI (İLLİYET BAĞI)
İdarenin sorumlu olabilmesi için, her şeyden önce ortada bir idari davranış bulunmalıdır. Bu idari davranış bir **idari işlem** biçiminde ortaya çıkabileceği gibi, idari **eylem** biçiminde de olabilir.	İdarenin sorumlu tutulabilmesinin ikinci şartı, idari davranışın bir zarar doğurmuş olmasıdır. Bu zarar maddi olabileceği gibi, manevi de olabilir.	İdarenin sorumlu olabilmesi için idari davranış ile meydana gelen zarar arasında bir nedensellik bağı, yani **neden-sonuç ilişkisi** bulunmalıdır. Zarar idari bir davranışın sonucu olmayıp da, olayların normal akışı içinde beklenmeyen bir sonuç ise, nedensellik bağından söz edilemez. **Örneğin** Danıştay, karayolu yapımı sırasında yatağının bir kısmı doldurulan akarsuyun aradan altı yıl geçtikten sonra taşması sonucu meydana gelen zarar ile idarenin eylemi arasında bir nedensellik bağı görmemiştir.

UYARI

- İdarenin gerek kusurlu ve gerekse kusursuz sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, idari davranış ile zarar arasında bir **nedensellik bağının** bulunması gerekir
- Nedensellik bağının aranmadığı tek kusursuz sorumluluk hali **sosyal risk (toplumsal tehlike)** ilkesidir.
- Sosyal risk **Danıştay içtihatlarıyla** gelişmiş bir ilkedir.

IV. SORUMLULUĞUN KALKMASI veya AZALMASI

İDARENİN SORUMLULUĞUNU KALDIRAN YA DA AZALTAN NEDENLER

ZORLAYICI NEDENLER (MÜCBİR SEBEP)

- Zorlayıcı nedenler, idarenin iradesi dışında oluşan, öngörülmesi ve her türlü dikkat ve özenin gösterilmesine karşın önlenmesi mümkün olmayan ve de bir kamu hizmetinin yürütülmesini olanaksızlaştıran olaylardır. **Örneğin**, heyelan, yıldırım düşmesi, deprem gibi.
- Zorlayıcı nedenlerin bulunması durumunda, idari tutum ya da davranış ile zarar arasında nedensellik bağı kurulamaz. Bu nedenle de **idarenin kusurlu ya da kusursuz sorumluluğu ortadan kalkar.**

BEKLENMEYEN DURUMLAR (KAZA)

- İdarenin iradesi dışında kalan ancak, **davranışının içinde oluşan**, öngörülmesi ve önlenmesi mümkün olmayan olaylardır. **Örneğin,** uçuş sırasında motor karbüratörüne kuş girmesi, idareye ait taşıtların kaza yapması, elektrik kontağı nedeniyle yangın çıkması gibi.
- Beklenmeyen durumlar**, idarenin kusurlu sorumluluğunu ortadan kaldırır**. Ancak, öteki koşulların da varlığı durumunda **beklenmeyen durumlar idarenin kusursuz sorumluluğunu ortadan kaldırmaz**.

ZARAR GÖRENİN KUSURU

- Zarar gören kişi, söz konusu zarara kendisi neden olmuşsa, **idarenin hem kusurlu hem de kusursuz sorumluluğu ortadan kalkar**. Ancak, zarar görenin davranışı yalnızca zararın artmasına neden olmuşsa, **idarenin sorumluluğu zarar görenin kusuru oranında azalır**.

ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN KUSURU

- Zarara bir üçüncü kişi neden olmuşsa, **idarenin kusurlu ve kusursuz sorumluluğu söz konusu olmaz.** Ancak üçüncü kişinin kusuru zararı arttırmışsa **idarenin sorumluluğu üçüncü kişinin kusuru oranında azalır**.

UYARI

Zorlayıcı nedenlerin **idarenin davranışı dışında ortaya çıkmasına rağmen** beklenmeyen durumlar **idari davranışın İçinde meydana gelir**.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KAMU GÖREVLİLERİ (DEVLET MEMURLARI)

I. KAMU GÖREVLİSİ TANIMI

Kamu hizmetinde çalışan, kamu kurumlarının insani (beşeri) öğesini oluşturan kişilere "kamu görevlisi" ya da **"kamu personeli"** denilmektedir. Öğretide, kamu görevlileri kavramı iki değişik anlamda kullanılmaktadır

II. KAMU GÖREVLİLERİNİN TÜRLERİ

MEMURLAR	SÖZLEŞMELİ PERSONEL	İŞÇİLER
Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince **genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini yerine getiren** görevlilerdir.	Kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması, gerçekleştirilmesi, işletilmesi ve işlerliği için şart olan, zaruri ve istisnai hallere münhasır olmak üzere özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde, ***Cumhurbaşkanınca*** belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, ihdas edilen pozisyonlarda, mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileridir Bir yıl-dan az süreli veya mevsimlik hizmet olduğuna Cumhurbaşkanınca karar verilen görevlerde sözleşme ile çalıştırılanlar da ***sözleşmeli personel kapsamında*** istihdam edilebilir.	Memur, sözleşmeli ve geçici personel dışında kamu kurum ve kuruluşlarında bir **iş akdi** ile çalışan, **İş Kanunu (özel hukuk)** hükümlerine tabi olan ve kendileriyle ilgili her türlü uyuşmazlığın **adli yargıda (İş Mahkemeleri)** çözümlendiği görevlilerdir.

III. DEVLET MEMURLUĞUNUN TEMEL İLKE ve KURALLARI

Devlet Memurları Kanunundaki memur tanımlamasına göre devlet memurluğunun özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Memurlar, **devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerinde** görev yaparlar.
- Memurlar, **genel idare esaslarına göre** yürütülmesi gereken kamu hizmetlerini yürütürler
- Memurların gördükleri görevler **asli** ve **sürekli** görevlerdir.
- Türk kamu yönetiminde memurluk, bir **"meslek"** olarak kabul edilmiştir.
- Memurlar, **"kadro"** karşılığı çalışır.

IV. DEVLET MEMURLUĞUNA İLİŞKİN İLKELER

SINIFLANDIRMA İLKESİ	KARİYER İLKESİ	LİYAKAT İLKESİ
➢ Memurların görevlerinin gerektirdiği nitelik ve mesleklere göre sınıflara ayrılmasıdır. **Göreve göre** yapılan sınıflandırmaya **kadro sınıflandırması**, **memura (personele) göre** yapılan sınıflandırmaya ise **rütbe sınıflandırması** denir. ➢ Devlet Memurları Kanunu kadro değil **rütbe esasına göre** sınıflandırmaya yer vermiştir. ➢ Devlet Memurları Kanunu on iki hizmet sınıfı kabul etmiştir. Bunlar: • Genel idare hizmetleri sınıfı • Teknik hizmetler sınıfı • Sağlık hizmetleri ve yardımcı sağlık hizmetleri sınıfı • Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı • Avukatlık hizmetleri sınıfı • Din hizmetleri sınıfı • Emniyet hizmetleri sınıfı • Jandarma hizmetleri sınıfı • Sahil güvenlik hizmetleri sınıfı • Yardımcı hizmetler sınıfı • Mülki idare amirliği hizmetleri sınıfı • Milli istihbarat hizmetleri sınıfı	Bu ilkeye göre memurlar bilgilerine ve yetişme koşullarına uygun bir biçimde **sınıfları içinde en yüksek derecelere kadar** ilerleyebilirler.	Devlet memurluğuna girme ve ilerlemede **bilgi ve yeteneğin** esas alınmasıdır.

V. DEVLET MEMURLUĞUNA GİRİŞ

1982 Anayasasına göre, Devlet memurluğuna girişte **serbestlik** ve **eşitlik** ilkeleri geçerlidir.

A. DEVLET MEMURLUĞUNA ALINMA KOŞULLARI

Vatandaşlık: Türk vatandaşı olmak	Yaş: 18 yaşını tamamlamak	Öğrenim: En az ortaokul mezunu olmak	Mahkûmiyet	Askerlik	Sağlık
Memuriyette, vatandaşlığın kazanılma biçimi önemli değildir, önemli olan T.C. vatandaşı olmaktır. Çifte vatandaşlık memuriyete girmeye engel değildir. Yabancılar ise ancak sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilir.	Kural olarak **onsekiz yaşın doldurulması** gereklidir. Ancak **bir meslek ve sanat okulunu bitirenler**, **onbeş yaşını doldurarak** ve yargı yoluyla **kazai rüşt kararı aldırmak koşuluyla** memur olabilirler.	Memur olabilmek için **en az ortaokul mezunu** olmak şarttır. Ortaokulu bitirenlerin bulunmaması durumunda ilkokul mezunları da memuriyete alınabilir. Belli mesleklerde daha yüksek öğretim dereceleri veya belli fakülte, okul veya öğretim dallarını bitirmiş olma koşulları konulabilir.	Türk Ceza Kanununun 53. Maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı **bir yıl** veya daha fazla süreyle hapis cezasına, affa uğramış olsa bile Devlet güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak şartları aranır.	Askerlikle ilgisi bulunmamak, askerlik çağına gelmemiş bulunmak, askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş bulunmak.	Devlet Memurları Kanununda sakatların da belli görevlerde çalışabilecekleri hükme bağlanmıştır. Bu hükümler saklı kalmak kaydıyla, kişinin görevini devamı yapmasına engel olabilecek bir sağlık probleminin olmaması gerekir.

2. Özel Koşullar: Çeşitli hizmetler için ruhsatname, yabancı dil, belli okulları bitirme gibi özel koşullar da memuriyete girişte aranabilir.

B. ADAY MEMURLUK

- Memurluğa aday memur olarak girilir. Adaylık süresi, **en az 1 yıl, en çok 2 yıldır.** Bu dönemde, aday memurlar, temel ve hazırlayıcı eğitime ve staja tabi tutulur.
- Adaylık süresi içinde temel ve hazırlayıcı eğitim ve staj devrelerinin her birinde başarısız olanlarla adaylık süresi içinde hal ve hareketlerinde memuriyetle bağdaşmayacak durumları, göreve devamsızlıkları tespit edilenlerin, disiplin cezası almış olanların **disiplin amirlerinin teklifi** ve **atamaya yetkili amirin onayı** ile ilişikleri kesilir ve bunlar **3 yıl** geçmeden tekrar memurluğa kabul edilmezler.
- Aday memur, adaylık süresi içinde yalnızca kendi kurumunda çalıştırılır, diğer kurumlara nakledilemez.

C. ASLİ MEMUR OLARAK ATANMA

Bir kişinin memur statüsüne girmesini sağlayan hukuki işleme atama (tayin) denir. Adaylık süresi içinde eğitimde başarılı olan adaylar **disiplin amirlerinin teklifi ve atamaya yetkili amirin onayı ile** onay tarihinden geçerli olmak üzere asli memurluğa atanırlar. Kanunda atamaya yetkili amirin kim olacağı belirtilmiştir:

D. GÖREVE BAŞLAMA

Memur, adaylık süresi bittikten sonra, disiplin amirlerinin teklifi ve atamaya yetkili amirin onayı ile atanır. Atama işleminin yazılı olması şarttır. Memur;

- Bulunduğu yere atanmışsa **tebligattan bir sonraki gün**,
- Bir başka yere atanmışsa **onbeş gün içinde** görevine başlamak zorundadır.
- Bu kurala uymayanlar **bir yıl süreyle** devlet memuru olamazlar.

VI. İSTİSNAİ MEMURİYET

- İstisnai memuriyet, haklarında 657 sayılı Kanunun atanma, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi hükümleri uygulanmayan devlet memuriyetleridir. İstisnai memurluklara atananlar hakkında bu Kanunun atanma, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi dışında kalan bütün hükümleri uygulanır.
- Kimlerin istisnai memur oldukları 657 sayılı Kanunun 59. Maddesinde düzenlenmiştir.

DİKKAT

Vali muavini, kaymakam istisnai memur değil, asli Devlet memurudur.

VII. MEMURLARIN YÜKÜMLÜLÜK, SINIRLAMA ve HAKLARI

MEMURLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ (MÜSPET ÖDEVLER)	MEMURLAR İÇİN KONAN YASAK ve SINIRLAMALAR (MENFİ ÖDEVLER)	MEMURLARIN HAK ve AYRICALIKLARI
➢ Anayasa ve kanunlara sadakat ➢ Tarafsızlık ve Devlete bağlılık ➢ Hizmeti kişisel olarak ve kesintisiz bir biçimde yürütme ➢ Hiyerarşik üste bağlılık ve emirlere uyma **(Kanunsuz emir'e ilişkin hükümler saklıdır)** ➢ Uygun davranışta bulunma ve işbirliği içinde çalışma ➢ Kıyafet mecburiyeti ➢ Amir olmanın gereklerini yerine getirme ➢ Verdiği zararları giderme ➢ Resmi belge, araç ve gereçleri yetki dışındaki mahaller dışına çıkarmama ve geri verme ➢ Mal bildiriminde bulunma ➢ Dikkatli ve özenli davranma	➢ İkinci görev ➢ Ticari ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma ➢ Grev ➢ Hediye alma ve çıkar sağlama ➢ Gizli bilgileri açıklama ➢ Ayrıldığı kuruma karşı görev alma ➢ Dernek kurma ve derneklere üye olma ➢ Taraflı davranma, ayrımcılık yapma siyasal etkinlikte bulunma ve siyasal partilere üye olma ➢ Basına bilgi veya demeç verme ➢ Denetimindeki teşebbüsten menfaat sağlama ➢ Bölücü ve yıkıcı etkinliklerde bulunma	➢ Memurluk statüsüne ilişkin kanun ve kuralların kendilerine uygulanmasını isteme ➢ Güvenlik ve hizmet ➢ Aylık ➢ İzin • Yıllık izin • Sağlık izni • Mazeret izni ✓ Doğum ve babalık ✓ Analık izni ✓ Evlilik ve ölüm • Hastalık ve refakat izni • Aylıksız izin ➢ Yolluk (Harcırah) ➢ Emeklilik ➢ Çekilme ➢ Müracaat, şikâyet ve dava açma ➢ Sendika kurma, üye olma ve toplu görüşme yapma ➢ İlerleme ve yükselme (Terfi) ➢ Kişilerin isnat ve iftiralarına karşı koruma ➢ Ceza kovuşturma ve yargılanmasında güvence ➢ Sosyal haklar • Aile yardımı • Doğum yardımı • Ölüm yardımı • Tedavi yardımı

UYARI

Kanunsuz Emir:

- Devlet memuru, amirinden aldığı emri, anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve aykırılığı o emri verene bildirir.
- Amir, emrinde ısrar eder ve emrini yazılı olarak yenilerse, memur emri yerine getirmeye mecburdur. Ancak, emrin yerine getirilmesinden doğacak **sorumluluk emri verene aittir.**
- Konusu **suç teşkil eden emir** hiçbir biçimde yerine getirilmez; yerine getiren kimse **sorumluluktan kurtulamaz**.

UYARI

- Göreve devam eden Devlet memurları **5 yılda bir** mal bildiriminde bulunmak zorundadır.
- Devlet memurları, görevinden ayrıldığı tarihten önceki iki yıl içinde hizmetinde bulunduğu kuruma karşı, ayrılışından itibaren **3 yıl boyunca** görev ve iş alamaz, taahhüde giremez, komisyonculuk veya temsilcilik yapamaz.
- Memurlara sendika kurma hakkı **ilk defa 1961 Anayasası** ile tanınmıştır. Daha sonra bu hak 1971 değişikliği ile 1961 Anayasasından çıkarılmıştır. 1982 Anayasası da ilk halinde memurlara sendika kurma hakkı vermemiştir. **1982 Anayasasında 1995 yılında yapılan değişikle** memurlar yeniden sendika kurma hakkına kavuşmuşlardır.
- **2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle** memurlar için **toplu sözleşme hakkı** kabul edilmiştir.

DİKKAT

- Müspet ödev olan **"ikamet mecburiyeti"** 2011 yılında DMK' dan çıkarılmıştır.
- Menfi ödev olan **"toplu eylem ve hareketlerde bulunma"** yasağı 2011 yılında DMK' dan çıkarılmıştır.
- Menfi ödev olan **"yasaklanmış her türlü yayını görev mahallinde bulundurmak"** yasağı 2011 yılında DMK' dan çıkarılmıştır.

VIII. MEMURLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

2011 yılında çıkan 6111 sayılı kanun, memurların değerlendirmesiyle ilgili olarak "takdirname" ve "sicil raporu" uygulamasına son vermiştir.
Bunun yerine, olağanüstü gayret ve çalışmaları tespit edilen memurlara duruma göre **"başarı belgesi"**, **"üstün başarı belgesi"** ve **"maaş ödülü"** verilmesi usulünü benimsemiştir Artık, hiçbir memur için sicil raporu doldurulamayacağı için memurun olumlu ya da olumsuz sicil alması gibi bir durum söz konusu olmayacaktır.

Yeni düzenlemeye göre: görevli oldukları kurumlarda olağanüstü gayret ve çalışmaları ile emsallerine göre başarılı görev yapmak suretiyle; kamu kaynağında önemli ölçüde tasarruf sağlanmasında, kamu zararının oluşmasının önlenmesinde ve önlenemez kamu zararlarının önemli ölçüde azaltılmasında, kamusal fayda ve gelirlerin beklenenin üzerinde arttırılmasında veya sunulan hizmetlerin etkinlik ve kalitesinin yükseltilmesinde **somut olaylara ve verilere göre katkı sağladıkları tespit edilen** memurlara:

- Merkezde bağlı veya ilgili bakan
- İllerde valiler
- İlçelerde kaymakamlar

tarafından başarı belgesi verilebilir. Üç defa başarı belgesi alanlara üstün başarı belgesi verilir. Üstün başarı belgesi verilenlere maaş ödülü de verilebilir.

IX. MEMURLAR HAKKINDA DİSİPLİN KOVUŞTURMASI ve DİSİPLİN CEZALARI

A. DİSİPLİN CEZALARINA İLİŞKİN İLKELER

Disiplin cezalarına ilişkin ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

- Disiplin cezalarının amacı idarenin iç işleyişini korumak ve kamu hizmetlerinin düzgün işlemesini sağlamaktır. Ancak adli cezalar toplumsal düzeni koruma amacı taşır. İdari cezalar idari merciler tarafından verilir, oysa adli cezalar adli merciler tarafından verilirler.
- Memura aynı eylem nedeniyle adli ceza verilmemesi idarenin memuruna disiplin cezası vermesine engel olmaz. Bunun dışında memurun bir fiilinden dolayı kendisine ayrı ayrı hem disiplin cezası hem de adli ceza verilebilir.
- Kanunda öngörülmemiş bir disiplin cezasının verilebilmesi mümkün değildir. Disiplin cezası vermeye yetkili makam sadece kanunda düzenlenmiş cezalardan birini disiplin cezası olarak verebilir.
- Bir eylemden dolayı ancak bir disiplin cezası verilebilir. **(Non Bis in İdem ilkesi)** Ancak bu ilke memurun eylemlerine disiplin cezası dışında ceza mahkemelerince adli ceza verilmesine engel değildir.
- Disiplin suçunun ağırlığıyla disiplin cezasının sertliği arasında makul bir oran olmalıdır. Buna **ölçülülük ilkesi** adı verilir.

- Memurun savunması alınmadan disiplin cezası verilemez. Aksi takdirde idari işlem **şekil unsuru** yönünden hukuka aykırı olur ve **yok hükmünde** sayılır. Savunma için en **az 7 gün** süre verilir.

B. DİSİPLİN CEZALARININ TÜRLERİ

Disiplin Cezası	Niteliği	Hangi Durumlarda Verileceği	Ceza Vermeye Yetkili Amir ve Kurullar	Yargı Yolu
Uyarma	Görevinde ve davranışlarında **daha dikkatli olması** gerektiğinin yazı ile bildirilmesi	• Görevine geç gelmesi, erken ayrılması • Görev yerini terk etmesi • Kılık kıyafet hükümlerine aykırı davranması • Tasarruf tedbirlerine uymaması	Disiplin Amiri .	**60 gün içinde** idari yargıya başvurulabilir. (İdare Mahkemesi veya Danıştay)
Kınama	Memurun **kusurlu olduğunun** yazı ile bildirilmesidir.	• Amirlere saygısızlık, emirlere uymamak • Memurluk itibarını sarsacak davranış • Diğer memurlara sataşma • Eşinin veya reşit olmayan çocuklarının sürekli kazanç getiren faaliyetlerini bildirmeme • Basına bilgi veya demeç verme	Disiplin Amiri	**60 gün içinde** idari yargıya başvurulabilir. (İdare Mahkemesi veya Danıştay
Aylıktan Kesme	Brüt aylığının 1/30 – 1/8 arasında kesilmesi	• Özürsüz 1- 2 gün işe gelmeme • Resmi araç – gereç ve belgelerden menfaat sağlama • Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak.	Disiplin Amiri	**60 gün içinde** idari yargıya başvurulabilir. (İdare Mahkemesi veya Danıştay
Kademe İlerlemenin Durdurulması	Kademe ilerlemesinin 1-3 yıl durdurulması. Yükselebilecekleri kadronun son kademesinde bulunanların ¼ - ½ arası brüt aylığında kesinti yapılır.	• Göreve sarhoş gelmek • Görev yerinde alkol almak • 3-9 gün arasında işe gelmeme • Gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenleme • Mal beyanında bulunmama • Görevinde dil, din, ırk, parti ayrımı yapma • Siyasal parti yararına veya zararına faaliyette bulunmak	Disiplin Kurulu'nun kararı alındıktan sonra atamaya yetkili amir	**60 gün içinde** idari yargıya başvurulabilir. (İdare Mahkemesi veya Danıştay
Devlet Memurluğundan Çıkarma	Bir daha devlet memurluğuna alınmamak üzere memurluktan çıkarılması	• Özürsüz 1 yolda toplam 20 gün işe gelmeme • Amir ve beraberindekilere ve iş sahiplerine fiili tecavüzde bulunma • Gizli belgeleri açıklama • Yurt dışında devletin itibarını zedeleme • Siyasal partilere girmek	Yüksek Disiplin Kurulu	**60 gün içinde** idari yargıya başvurulabilir. (İdare Mahkemesi veya Danıştay

DİKKAT

1982 Anayasasında 2010 değişikliğiyle memurlara verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı yargı yolu açılmıştır. Böyle şu an memurlara verilen bütün disiplin cezalarına karşı yargı yolu açıktır.

C. DİSİPLİN CEZALARININ ETKİSİ

Aylıktan kesme cezası alanlar **5 yıl**, kademe ilerlemenin durdurulması cezası alanlar ise**10 yıl boyunca** daire başkanı, daire başkanı kadrosunun dengi ve daha üstü, bölge ve il teşkilatlarının en üst yönetici (bölge müdürlüğü/il müdürlüğü), düzenleyici ve denetleyici kurumların başkanlık ve üyeliklerine, vali ve büyükelçi kadrolarına atanmazlar.

D. DİSİPLİN SORUŞTURMA ve CEZALARINDA ZAMANAŞIMI

Suçun işlendiğinin öğrenildiği tarihten itibaren, uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında **1 ay**, devlet memurluğundan çıkarma cezasında **6 ay içinde disiplin soruşturması ve kovuşturmasına başlanmazsa**, disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

Tüm disiplin cezası türlerinde, suçun işlendiği tarihten itibaren **en çok 2 yıl içinde disiplin cezası verilmezse**, ceza verme yetkisi zaman aşımına uğrar.

E. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA

Görevden uzaklaştırma, hizmette fiilen durması sakıncalı olan memura, geçici olarak memuriyet yetki ve görevlerinden el çektirilmesidir. Amacı, açılmış bir soruşturmanın selametle yürütülmesidir.

1. Görevden Uzaklaştırmaya Yetkili Makamlar

- Atamaya yetkili amirler
- Bakanlık ve genel müdürlük müfettişleri
- İllerde valiler
- İlçelerde kaymakamlar (İlçe idare şube başkanları hakkında valinin muvafakati şarttır)

2. Görevden Uzaklaştırmanın Özellikleri

- Görevden uzaklaştırma, hem ***disiplin soruşturması*** hem de ***ceza kovuşturması*** açılan memurlar hakkında uygulanabilir.
- Bu önlemde memurun görevi ile ilişiği kesilir ***ancak*** kadrosu ile ilişiği kesilmez. Yani memuriyet statüsü sona ermez.
- Görevden uzaklaştırmayı izleyen en geç ***10*** iş günü içinde soruşturma başlatılır.
- Bu dönemde memura aylığının ***2/3'ü*** ödenir. Memur, sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam eder.
- Görevden uzaklaştırma, ***geçici bir önlemdir***. Memur ***disiplin soruşturmalarında en çok 3 ay*** görevinden uzaklaştırılabilir. Bir ***ceza kovuşturması*** nedeniyle bu önleme başvurulmuşsa, görevden uzaklaştırmaya yetkili amir ilgilinin durumunu ***her iki ayda bir inceleyerek*** görevine dönüp dönmemesi hakkında bir karar verir ve ilgiliye de yazı ile tebliğ eder.
- Soruşturma sonunda disiplin yönünden memurluktan çıkarma veya cezai bir işlem uygulanmasına gerek olmayan memur görevden uzaklaştırma kararının kaldırılması üzerine, derhal görevine iade edilir. Memurun ***hem kademe ilerlemesi hem de derece yükseltmesi yapılır ve aylığından kesilmiş olan 1/3'ler kendisine ödenir***.

F. DİSİPLİN CEZALARINA İTİRAZ

Disiplin cezalarına itirazla ilgili özellikler şu şekildedir:

- Disiplin amirleri tarafından verilen **uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarına** karşı ***disiplin kuruluna*** itiraz edilebilir.
- **Kademe ilerlemenin durdurulması cezasına** karşı ***yüksek disiplin kuruluna*** itiraz edilebilir.

- İtirazda süre, kararın ilgiliye tebliği tarihinden itibaren **7 gündür**. Süresi içinde itiraz edilmeyen disiplin cezaları kesinleşir.
- Bu düzenlemeye göre, **"devlet memurluğundan çıkarma"** cezasına karşı itiraz edilememektedir. Öyleyse, devlet memurluğundan çıkarma cezasına karşı ilgilinin başvurabileceği tek yol, **idari yargı yoludur**.

G. DİSPLİN CEZALARININ SİLİNMESİNİ İSTEME

Uyarma ve kınama cezası alan memur **beş yıl sonra**; diğer cezalarda **on yıl sonra**, **atamaya yetkili amire** başvurarak cezanın özlük dosyasından silinmesini isteyebilir.

X. MEMURLARIN ve DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili olarak işledikleri **görev suçlarından** dolayı yargılanmaları özel usullere tabidir.

Kamu görevlilerinin yargılanması 1999 yılında kabul edilen 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine tabidir.

Buna göre görev suçu iddiası nedeniyle kamu görevlileri hakkında, **yetkili idari makamdan soruşturma izni alınmaksızın Cumhuriyet Savcılığı tarafından doğrudan soruşturma açılamaz.**

Ancak;

- Ağır suçüstü hali
- Rüşvet, irtikâp, zimmet, ihalelere fesat karıştırma, ihtilas, kaçakçılık, devlete ait gizli belge ve şifreleri ifşa etmek gibi suçlarda soruşturma izni vermeye yetkili merciin izni aranmaz, **doğrudan Cumhuriyet Savcıları tarafından soruşturmaya başlanır.**
- Burada belirttiğimiz bu istisna **müsteşarlar**, **valiler** ve **kaymakamlar** hakkında uygulanmaz yani bunların soruşturması her halükarda 4483 sayılı kanuna tabidir ve soruşturmaları için ilgili makamların izni gerekir.

Soruşturma izni vermeye yetkili merciler şu şekildedir:
a) İlçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında ***kaymakam,***
b) İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında ***vali,***
c) Bölge düzeyinde teşkilatlanan kurum ve kuruluşlarda görev yapan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında görev yaptıkları ilin valisi,
d) Cumhurbaşkanına veya Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlar ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında o kuruluşun en üst idari amiri,
e) Cumhurbaşkanı kararıyla atanan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında ***Cumhurbaşkanı veya ilgili bakan***,
f) Türkiye Büyük Millet Meclisinde görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında ***Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri***, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri ve yardımcıları hakkında ***Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı***,
g) Cumhurbaşkanlığında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında ***Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı***, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı hakkında ***Cumhurbaşkanı***,
h) Büyükşehir belediye başkanları, il ve ilçe belediye başkanları; büyükşehir, il ve ilçe belediye meclisi üyeleri ile il genel meclisi üyeleri hakkında ***İçişleri Bakanı***,
i) İlçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında kaymakam, merkez ilçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclisi üyeleri hakkında bulundukları ilin valisi,
j) Köy ve mahalle muhtarları ile 4483 sayılı kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında ilçelerde kaymakam, merkez ilçede vali,

Soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisi; soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı ise Cumhuriyet başsavcılığı veya şikâyetçi, **yetkili merciin kararının tebliğinden itibaren on gün içinde** itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz, duruma göre **Danıştay** veya **Bölge idare mahkemesinde** incelenir.

Buna göre itiraza; soruşturma izni verilmeye yetkili merciin:

- Cumhurbaşkanı,
- Bakan,
- TBMM Başkanı veya Genel Sekreteri,
- Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanı,
- İçişleri Bakanı,

olması durumunda **Danıştay,** diğerleri için yetkili merciin yargı çevresinde bulunduğu **bölge idare mahkemesi bakar.**

İtirazlar, öncelikle incelenir ve en geç **üç ay içinde** karara bağlanır. Verilen kararlar **kesindir**.

XI. MEMURLUĞUN SONA ERMESİ

Memurluğun sona ermesine ilişkin hükümler DMK'nın 94-98. Maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre memurluğu sona erdiren haller şu şekildedir:

- Çekilme (İstifa)
- Çekilmiş (Müstafi) sayılma
- Çıkarılma
- Koşullarda eksiklik
- Bağdaşmazlık
- Ölüm
- Emeklilik

Şimdi "çekilme" ve "çekilmiş sayılma" hallerini inceleyeceğiz.

A. ÇEKİLME (İSTİFA)

Memurların yazılı başvuruda bulunarak istekleri ile memurluktan ayrılmasıdır. İstifa bir haktır.

Çekilme isteğinde bulunan memur, yerine atanan kimsenin gelmesine ya da çekilme isteğinin kabulüne kadar ***en geç 1 ay*** görevine devam eder. Ayrıca;

- Kurallara uygun şekilde çekilenler, ***altı ay*** geçmeden,
- Yerine atanan kimsenin gelmesini beklemeden çekilenler, ***bir yıl*** geçmeden,
- Devir ve teslim yükümü olan memurlardan, bu kurala uymadan çekilenler, ***üç yıl*** geçmeden
- Olağanüstü hal, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde, yerine gelen memurun gelip başlamasını beklemeden çekilenler, ***hiçbir surette***,

Memurluğa alınmazlar.

B. ÇEKİLMİŞ (MÜSTAFİ) SAYILMA

Memurun, belli hallerde idarenin yapacağı bir işlemle çekilmiş sayılmasıdır. Şu durumlarda memur çekilmiş sayılır:

- Başka yere atanan memur ***onbeş gün*** sonra ve ***on günlük de*** ek süreden sonra göreve başlamazsa,
- Aynı yere atanan memur ***bir sonraki gün*** göreve başlamazsa,
- Memur izinsiz ve mazeretsiz olarak aralıksız ***on gün*** görevini terke ederse,
- İzinli olarak yurt dışına çıkan memur izni bitimi sonrası onbeş gün içinde göreve başlamazsa,
- Silâhaltında bulunan memurlar, terhis olduktan sonra on gün içinde göreve başlamazlarsa,

Çekilmiş sayılırlar ve çekilmiş sayılma tarihinden itibaren ***bir yıl*** devlet memuru olamazlar

İKİNCİ KISIM

İDARİ YARGILAMA USULÜ HUKUKU

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ YARGI ÖRGÜTÜ

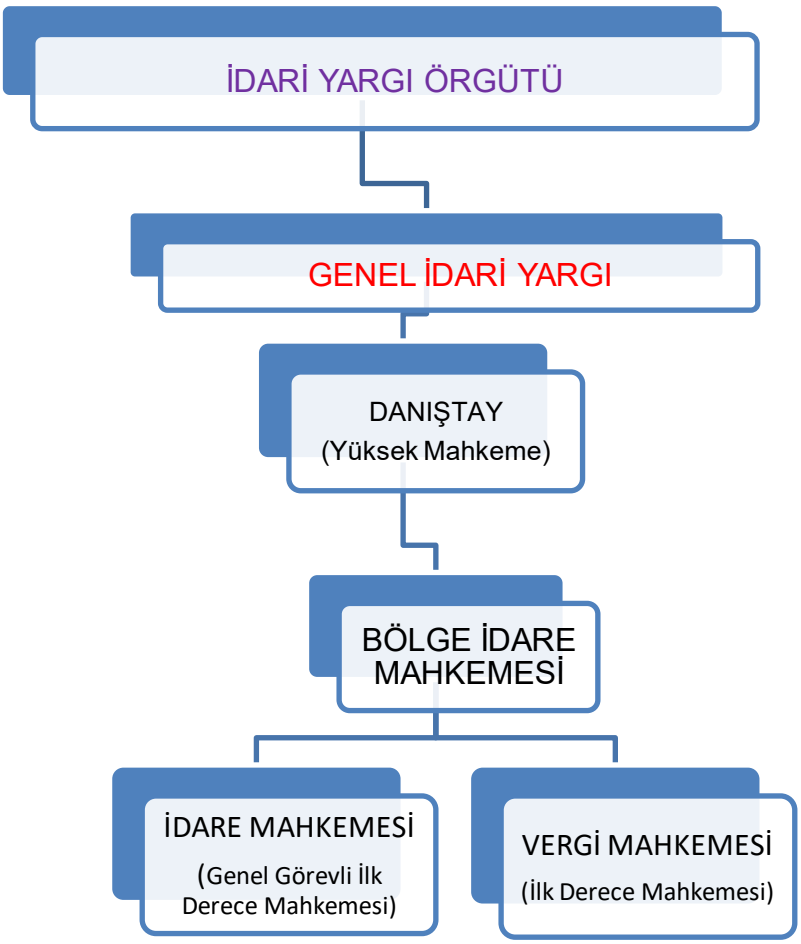

I. GENEL İDARİ YARGI ÖRGÜTÜ

İdari yargı kolunun ilk derece mahkemeleri **"idare mahkemeleri"** ve "**vergi mahkemeleridir**"

İdare ve vergi mahkemeleri **İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşleri alınarak** ve bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak **Adalet Bakanlığınca kurulurlar** ve yargı çevreleri tespit olunur.

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Adalet Bakanlığının önerisi üzerine, **Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararı (HSYK) ile kaldırılır** ve yargı çevreleri değiştirilir.

Aynı yargı çevresinde birden fazla idare veya vergi mahkemesinin faaliyet gösterdiği hâllerde, özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, **mahkemeler arasındaki iş bölümü Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından** belirlenebilir.

İdare ve vergi mahkemesi başkan ve üyeleri "hakim" statüsündedir. Adli yargı hakimlerinin tabi olduğu hukuki statüye tabidirler; hakimlik teminatına ve bağımsızlığına sahiptir. **Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu** tarafından göreve alınırlar ve özlük işleri konusunda Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu karar verir.

İdare ve vergi mahkemeleri;

- Bir başkan ve yeteri kadar üyeden oluşur
- Mahkeme kurulu, bir başkan ve iki üyeden oluşur.

- Kurul halinde toplanılır ve oy çokluğuyla karar verilir
- Ancak belirli uyuşmazlıklarda ve her yıl belirlenen miktarı aşmayan, konusu belirli bir parayı içeren idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda, **tek hakimle karar verir**.

UYARI

İdare ve Vergi Mahkemelerinin;

Kurulmasında ve Yargı Çevrelerinin Belirlenmesinde ⇨ İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü, Adalet Bakanlığının kararı gereklidir.

Kaldırılmasında ve yargı çevrelerinin değiştirilmesinde ⇨ İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü, Adalet Bakanlığının önerisi, HSYK kararı gereklidir.

DİKKAT

Dördüncü yargı paketi ile 17.04.2013 tarihli 6460 sayılı kanun ile daha önce yer alan "Aynı yargı çevresinde birden fazla idare veya vergi mahkemesi kurulduğunda mahkemeler arasındaki iş bölümü HSYK tarafından belirlenir." hükmü çıkartılarak şu düzenleme getirilmiştir: **"Aynı yargı çevresinde birden fazla idare veya vergi mahkemesinin faaliyet gösterdiği hâllerde, özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, mahkemeler arasındaki iş bölümü Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenebilir. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır. Mahkemeler, tevzi edilen davalara bakmak zorundadır."**

A. İDARE MAHKEMELERİ

İdare mahkemeleri idari yargı kolunun **genel görevli ilk derece mahkemesidir**. Kanunlarla başka yargı yerlerinin görev alanına bırakılmayan **iptal ve tam yargı davalarına** idare mahkemeleri bakar.

İdare mahkemeleri, vergi mahkemelerinin görevine giren davalarla ilk derecede mahkemesi olarak Danıştay'da çözümlenecek olanlar dışındaki;

a) İptal davalarını,

b) Tam yargı davalarını,

c) Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklardan hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan idarî sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları,

d) Diğer kanunlarla verilen işleri, çözümler.

İdare mahkemelerinde **birer başkan ile yeteri kadar üye** bulunur. Mahkeme kurulu, **başkan ve iki üyeden** oluşur. Başkanın olmaması durumunda **kıdemli üye,** başkana vekâlet eder.

İdare mahkemeleri, kural olarak, **kurul halinde (bir başkan ve iki üye)** toplanır ve **oy çokluğuyla** karar alır. Ancak belirli uyuşmazlıklarda ve her yıl belirlenen miktarı aşmayan, konusu belirli bir parayı içeren idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda, **tek hakimle karar verir**.

İdare mahkemelerinde genel dava açma süresi **60 gündür**.

B. VERGİ MAHKEMELERİ

Vergi mahkemeleri;

a) Genel bütçeye, il özel idarelerine, belediyeye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları,
b) Ayrıca kanunun saydığı belirli konularda 6183 sayılı Amme Alacaklılarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun uygulanmasına ilişkin davaları,
c) Diğer kanunlarda verilen işleri

karara bağlamakla görevlidir.

Vergi mahkemelerinde **birer başkan ile yeteri kadar üye** bulunur. Mahkeme kurulu, **başkan ve iki üyeden** oluşur. Başkanın olmaması durumunda **kıdemli üye,** başkana vekâlet eder.

Vergi mahkemeleri, kural olarak, **kurul halinde (bir başkan ve iki üye)** toplanır ve **oy çokluğuyla** karar alır. Ancak belirli uyuşmazlıklarda ve her yıl belirlenen miktarı aşmayan, konusu belirli bir parayı içeren idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda, **tek hâkimle karar verir**.

Vergi mahkemelerinde genel dava açma süresi **60 gündür**

Tek Hâkimle Çözümlenen Uyuşmazlıklar

- Uyuşmazlık miktarı belirlenen miktarı aşmayan ve konusu belli bir parayı içeren idari işlemlere karşı açılan iptal ve tam yargı davaları
- Toplam değeri belli bir miktarı aşmayan vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerden doğan uyuşmazlıklar
- 6183 sayılı Amme Alacaklılarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un (AATUHK) uygulanmasından doğan ve toplam değeri belli bir miktarı aşmayan uyuşmazlıklar

C. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ

Bölge idare mahkemeleri **İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşleri alınarak** ve bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak **Adalet Bakanlığınca kurulurlar** ve yargı çevreleri tespit olunur.

UYARI

Bölge İdare Mahkemelerinin;

Kurulmasında ve Yargı Çevrelerinin Belirlenmesinde ⇨ İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü, Adalet Bakanlığının kararı gereklidir.

Kaldırılmasında ve yargı çevrelerinin değiştirilmesinde ⇨ İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü, Adalet Bakanlığının önerisi, HSYK kararı gereklidir.

Bölge idare mahkemeleri **bir başkan ve iki üyeden** oluşur. **Oy çokluğu** ile karar alır. Başkan ve üyelerinin atamaları **HSYK** tarafından yapılır.
Bölge idare mahkemelerinin görevleri şunlardır:
a) İstinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak.
b) Yargı çevresindeki **idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını** kesin karar bağlar
c) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemelerinin verdiği **yürütmeyi durdurma kararlarına karşı yapılacak itirazları** inceler
d) Nihayet bölge idare mahkemeleri kanunlarla verilmiş diğer görevleri yerine getirir.

İstinaf
İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak konusu beşbin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz

UYARI

Bölge idare mahkemelerine ilk derece yargı yeri olarak dava açılmaz.

D. DANIŞTAY

Danıştay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş Yüksek İdare Mahkemesi, danışma ve inceleme merciidir. Danıştay'la ilgili önemli hususları şöyle özetleyebiliriz:

- Hem ***yargılama*** hem de ***idari nitelikli*** danışma, inceleme ve görüş bildirme görevleri bulunan bir yüksek mahkemedir.
- Bağımsızdır, yönetimi ve temsili ***Danıştay Başkanına*** aittir.
- Danıştay'ın hükümetle ilgili işleri Başbakanlık aracılığıyla yürütülür.
- Danıştay meslek mensupları Danıştay Başkanı, Danıştay Başsavcısı, Danıştay başkanvekili, daire başkanları ile üyelerdir.
- Danıştay Başkanının seçeceği bir üye Danıştay Genel Sekreterliği görevini yapar.

1. Danıştay Üyeliği

Danıştayda boşalan üyeliklerin d***örtte üçü idari yargı hakim ve savcılığından***, ***dörtte biri ise diğer görevliler arasından*** seçilir. İdari yargı hâkim ve savcıları, ***Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca***; diğer görevlerde bulunanlar ise, ***Cumhurbaşkanınca*** Danıştay üyeliğine seçilirler.

Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekilleri ve daire başkanları ***kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu*** ile seçilirler. Danıştay üyeleri ***on iki yıl için*** seçilir. Bir kimse **iki defa Danıştay üyesi seçilemez**.

.2. Danıştay'ın Karar Organları

Danıştay Kanunu ile düzenlenmiş Danıştay'ın organları şunlardır:

- Daireler
- Danıştay Genel Kurulu
- İdari İşler Kurulu
- İdari Dava daireleri Kurulu
- Vergi Dava Daireleri Kurulu
- İçtihatları Birleştirme Kurulu
- Başkanlar Kurulu
- Başkanlık Kurulu
- Yüksek Disiplin Kurulu
- Disiplin Kurulu

a) Daireler

Danıştay; ***dokuzu dava***, ***biri idari daire*** olmak üzere ***on daireden*** oluşur. Bunlardan ***1. Daire*** Danıştay'ın yönetsel nitelikli inceleme, danışma ve görüş bildirme görevlerini yerine getiren ***İdari Daire***, diğer ***9 daire*** ise yargısal denetleme görevini yerine getiren ***dava daireleridir***. Dava daireleri, önlerine gelen hukuki uyuşmazlığın nitelik ve kapsamına göre ***idari ve vergi dava daireleri*** olmak üzere ***ikiye*** ayrılırlar.

Her dairede ***bir başkan ile yeteri kadar üye*** bulunur. Heyetler ***bir başkan ve dört üyenin (1+4) katılmasıyla*** toplanır, ***salt çoğunluk*** ile karar verir. Üye sayısının yeterli olması halinde ***birden fazla heyet*** oluşturulabilir. Bu durumda, oluşturulan diğer heyetlere, heyette yer alan en kıdemli üye başkanlık eder.

Dairelerde yeteri kadar tetkik hakimi de bulunur.

Üyeler, ***Başkanlık Kurulunun kararı*** ile dairelere ayrılırlar ve hizmetin icaplarına göre, daireler aynı yöntemle değiştirilebilir.

Dairelerde ortaya çıkacak noksanlıklar, ***Başkanlık Kurulunun kararı*** ile diğer dairelerden önceden tespit edilen üyelerden alınmak suretiyle tamamlanır.

b. Dava Daireleri Kurulları

İdari dava daireleri kurulu ve ***vergi dava daireleri*** kurulu olmak üzere ikiye ayrılır.

aa. İdari Dava Daireleri Kurulu

İdari Dava Daireleri Kurulu, idari dava dairelerinin başkanları ile üyelerinden oluşur. Başlıca görevleri şunlardır:

- İdare mahkemelerinden verilen direnme (ısrar) kararlarını temyizen incelemek
- İdari dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararları temyizen inceleyip karar vermek
- Danıştay idari dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceler.

bb. Vergi Dava Daireleri Kurulu

Vergi Dava Daireleri Kurulu, vergi dava dairelerinin başkanları ile üyelerinden oluşur. Başlıca görevleri şunlardır:

- Vergi mahkemelerinden verilen direnme (ısrar) kararlarını temyizen incelemek
- Vergi dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararları temyizen inceleyip karar vermek
- Danıştay vergi dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceler.

NOT:

c. İçtihatları Birleştirme Kurulu

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve dava daireleri başkanları ile üyelerinden oluşur.

İçtihatları Birleştirme Kurulu, dava dairelerinin veya idari ve vergi dava daireleri kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında ayıkırlık veya uyuşmazlık görüldüğü veyahut birleştirilmiş içtihatlarının değiştirtmesi gerekli görüldüğü takdirde Danıştay Başkanının havalesi üzerine, Başsavcısının düşüncesi alındıktan sonra işi inceler ve gerekli görürse, ***içtihadın birleştirilmesi*** veya ***değiştirilmesi hakkında*** karar verir. Kararlar, resmi gazete de yayımlanır.

3. Danıştayın Görevleri

Danıştayın görevlerini bir tablo aracılığıyla inceleyeceğiz:

• **2017 yılı Anayasa değişiklikleriyle** Danıştay idari görevlerinden olan; tüzük tasarılarını incelemek ve kanun tasarı ve teklifleri hakkında görüş bildirmek kaldırılmıştır.

Danıştay'ın Görevleri

İDARİ GÖREVLER

(I. Daire –İdari Daire)

- Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında düşüncesini bildirir. (2 ay içinde)
- Kamulaştırma Kanunu'nun 30. Maddesine göre, kamu kurumları ve tüzel kişileri arasında ta***şınmaz mal devrine*** karar vermek
- Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarına ilişkin ***soruşturma izniyle ilgili mevzuat uyarınca*** görülecek işleri inceler ve gereğine göre karara bağlar, inceler veya düşüncesini bildirir.

YARGISAL GÖREVLER

İLK DERECE MAHKEMESİ OLARAK YARGILAMA YAPMAK

- Cumhurbaşkanı kararlarına,
- Cumhurbaşkanınca çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri dışındaki düzenleyici işlemlere,
- Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere,
- Danıştay İdari Dairesince veya İdari İşler Kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemlere,
- Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işlere,
- Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile bu Kurulun görev alanı ile ilgili Danıştay Başkanlığı işlemlerine, Karşı açılacak iptal ve tam yargı davaları ile
- tahkim yolu öngörülmeyen kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan idari davaları karara bağlar.
- Danıştay, belediyeler ile il özel idarelerinin seçimle gelen organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri inceler ve karara bağlar.

TEMYİZ YERİ OLARAK İNCELEME YAPMAK

İdare Mahkemeleri ile vergi mahkemelerinden verilen kararlar ve ilk derece

Mahkemesi olarak Danıştay'da görülen davalarla ilgili kararlara karşı temyiz istemlerini inceler ve karara bağlar**.**

İçtihadı Birleştirme Kararları Almak

İçtihatları Birleştirme Kurulu

Danıştay kendi dava dairelerinin veya dava daireleri kurullarının ***kararları arasındaki aykırılık ve uyuşmazlıkları gidermek veya birleştirilmiş içtihatları değiştirmek için*** içtihadın birleştirilmesi veya değiştirilmesine karar verir

ek

UYARI

- **2017 Anayasa değişiklikliğiyle** askeri idari yargı kaldırılmıştır.

II. İDARİ YARGININ GÖREV ALANI

B. GÖREV UYŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ ve UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

2017 Anayasa değişiklikleri ile; Uyuşmazlık Mahkemesi adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

- Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir.
- Bu mahkemenin Başkanlığını ***Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen*** üye yapar.
- Uyuşmazlık mahkemesinin kararları **kesindir**. Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, ***Anayasa Mahkemesinin kararı*** esas alınır.

2018 yılında çıkarılan 703 sayılı KHK ile Uyuşmazlık Mahkemesi kanununda ve mahkemenin üye sayılarının oluşumunda değişiklik yapılmıştır. Buna göre;

- Uyuşmazlık Mahkemesi **bir Başkan ile altı asıl, altı yedek üyeden** kurulur.
- Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı, Anayasa Mahkemesince kendi üyeleri arasından seçilir.
- Uyuşmazlık Mahkemesine, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından üçer asıl, üçer yedek üye** seçilir.
- Toplantı yetersayısı, asıl üyelerin mazeretleri halinde yedek üyeler alınmak suretiyle sağlanır.

Uyuşmazlık Mahkemesine, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından üçer asıl, üçer yedek üye** seçilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İDARİ YARGIDA DAVA TÜRLERİ

İYUK md. 2 de üç tür idari dava düzenlenmiştir:

- İptal davası
- Tam yargı davası
- İdari sözleşmelerden dolayı ortaya çıkan davalar.

I. İPTAL DAVASI

İptal davaları, idari işlemler hakkında yetki, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davalardır.

A. İPTAL DAVASININ ÖZELLİKLERİ

- İptal davasının konusu, idari işlemlerdir. İdari sözleşmelere karşı ve idarenin eylemlerine karşı iptal davası açılamaz.
- İptal davasının amacı, idari işlemin hukuka uygunluğu karinesini çürütmektir.
- İptal, idari işlemin alınmasından itibaren, bütün hüküm ve sonuçlarıyla birlikte hukuk âleminden silinmesi anlamına gelir.
- İptal davası, objektif nitelikte bir davadır. İptal davası sonucunda verilen karar sadece taraflar arasında değil, herkes için hüküm ve sonuç doğurur.
- İptal davası açmak için, hak ihlali şart değildir; menfaat ihlali yeterlidir.

B. İPTAL DAVASININ ÖN KOŞULLARI

Davalar iki aşamada karara bağlanır. İlki davanın ***ön koşullar*** yönünden incelenmesi, diğeri ise uyuşmazlığın özünün incelenerek ***esastan*** karara bağlanmasıdır.

Dava, ön koşullar yönünden reddedilirse idari yargı mercii davayı esastan görüşemez.

İptal davasının ön koşulları **görev**, ***yetki, konu, davacı, davalı, süre*** ve ***biçim*** unsurlarıdır.

1. Göreve İlişkin Ön Koşullar

Usul hukukunda "görev", ***mahkemenin dava konusu itibarıyla yetkili olup olmadığını*** ifade eder. O nedenle göreve "konu itibarıyla yetki" de denebilir. İptal davası idari yargı koluna mensup bir mahkemede açılacaktır. Ancak bu kolda idare mahkemesi, vergi mahkemesi ve Danıştay olmak üzere birden fazla mahkeme vardır. Acaba açılması düşünülen dava, bu mahkemelerden hangisinde açılmalıdır? İşte bu soruya verilen cevap görevli mahkemenin de hangi mahkeme olduğunun cevabıdır.

Görev, ***kamu düzenine*** ilişkindir. Dolayısıyla ***görevsizlik itirazı yapılsın veya yapılmasın***, mahkeme ***davanın her aşamasında re'sen görevli olup olmadığını araştırıp*** görevsizlik kararı verebilir.

İdari yargı alanında ***genel görevli mahkeme*** idare mahkemeleridir. Ancak vergi uyuşmazlıklarında vergi mahkemeleri, kimi uyuşmazlıklarda ilk derece yargı mercii olarak Danıştay görevlendirilmiştir Bir idari dava, vergi mahkemelerinin ve ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'ın görevine girmiyorsa, o dava, idare mahkemesinin görevine girer; dolayısıyla idare mahkemesinde dava açılır.

İptal davasının görevli mahkeme yerine başka bir mahkemede açılması halinde İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre şu üç durum söz konusu olabilir:

- Açılmış olan dava tamamen ***idari yargı kolunun görev alanı dışında ise*** (örneğin dava adli yargının görev alanına giriyorsa) ***idari yargı mercii görevsizlik kararı*** verir. Ancak dosyayı başka mahkemeye göndermez. Davacının kendisi görevli mahkemeye başvurur.

- Açılan iptal davası ***idari yargının görev alanına girmekle birlikte, yanlış idari yargı yerinde açılmış ise*** (örneğin vergi mahkemesi yerine idare mahkemesine dava açılmışsa) ***görevsizlik kararı verilir ancak mahkeme dosyayı görevli idari yargı yerine gönderir***.
- Çözümlenmesi, ***idari yargının görev alanına girdiği halde, adli ve askeri yargı yerlerinde dava açılmışsa*** (örneğin idare mahkemesi yerine asliye hukuk mahkemesine dava açılmışsa***) görevsizlik kararının kesinleşmesini izleyen günden başlayarak 30 gün içinde görevli idari yargı merciinde*** dava açılabilir. Görevsiz yargı merciine başvurma tarihi, Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine başvurma tarihi olarak belirlenir.

DİKKAT

- Danıştay ve idare mahkemeleri arasındaki görev uyuşmazlığını ***Danıştay*** karara bağlar.
- İki idare mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlığını, aynı yargı çevresinde ***bölge idare mahkemesi***, farklı yargı çevrelerinde ise ***Danıştay*** karara bağlar**.**
- Özel kanunlarda özel görevli yargı yerinin belirtilmediği hallerde ***idari para cezalarının iptali için sulh ceza mahkemeleri (Adli yargı)*** görevlidir.

2. Yetkiye İlişkin Ön Koşullar

Yetki, bir davanın ***hangi yerdeki mahkemede*** bakılacağını ifade eder. Örneğin dava konusu uyuşmazlığın idare mahkemesinin mi yoksa vergi mahkemesinin mi görev alanına girdiği sorunu ***"görev"*** ile ilgilidir. Ancak davanın İzmir İdare Mahkemesinde mi yoksa Ankara İdare Mahkemesinde mi açılacağı sorunu ise ***"yetki"*** ile ilgilidir.

İdari Yargılama Usul Kanununun 32. maddesine göre kanunlarla ayrıca yetkili mahkeme gösterilmemişse (gösterilmişse buna özel yetki denir ve o mahkemenin yetkili olduğu kabul edilir), genel yetkili idare mahkemesi, ***dava konusu idari işlemi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.***

DİKKAT

İdari sözleşmeler ve idarenin düzenleyici işlemleri ***özel yetki kurallarına değil genel yetki kurallarına*** tabidir.

Özel Yetki Kuralları
Kamu görevlilerine ilişkin özel yetki kuralları
- Kamu görevlilerinin atanması ve nakilleri ile ilgili davalarda yetkili mahkeme, ***kamu görevlilerinin yeni veya eski görev yeri idare mahkemesidir***. (Burada kamu görevlilerine ***seçimlik bir hak*** tanınmıştır)
- Kamu görevlilerinin görevlerine son verilmesi, emekli edilmeleri veya görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili davalarda yetkili mahkeme, ***kamu görevlisinin son görev yaptığı yer idare mahkemesidir***.
- Kamu görevlilerinin ***görevle ilişkisinin kesilmesi sonucunu doğurmayan disiplin cezaları*** ile ilerleme, yükselme, sicil, intibak ve diğer özlük ve parasal hakları ve ***mahalli idarelerin organları ile bu organların üyelerinin geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılmalarıyla ile ilgili davalarda*** yetkili mahkeme ***ilgilinin görevli bulunduğu yer idare mahkemesidir***.

UYARI

Üçüncü yargı paketi çerçevesinde özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, ***hâkim ve savcıların mali ve sosyal haklarına ve sicillerine ilişkin konularla, müfettiş hal kâğıtlarına karşı*** açacakları ve idare mahkemelerinin görevine giren davalarda yetkili mahkeme, ***hâkim veya savcının görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesine en yakın bölge idare mahkemesinin bulunduğu yer idare mahkemesidir***.

Taşınmaz mallara ilişkin özel yetki kuralları

- İmar, kamulaştırma, yıkım, işgal, tahsis, ruhsat ve iskân gibi taşınmaz mallarla ilgili mevzuatın uygulanmasında veya bunlara bağlı her türlü haklara veya kamu mallarına ilişkin idari davalarda yetkili mahkeme ***taşınmaz malların bulunduğu yer idare mahkemesidir***.
- Köy, belediye ve il özel idarelerini ilgilendiren mevzuatın uygulanmasına ilişkin davalarla sınır uyuşmazlıklarında yetkili mahkeme, ***mülki idari birimin, köy, belediye veya mahallenin bulunduğu yahut yeni bağlandığı yer idare mahkemesidir***.

Taşınır mallara ilişkin özel yetki kuralı

Taşınır mallara ilişkin davalarda yetkili mahkeme, ***taşınır malın bulunduğu yer idare mahkemesidir***.

3. Konuya İlişkin Ön Koşullar

İYUK madde 14'e göre sadece kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem, iptal davasına konu edilebilir. Burada ***"yürütülmesi gereken işlem"*** ve ***"kesin işlem"*** olmak üzere iki şartın öngörüldüğü söylenebilir.

a. Yürütülmesi Gereken Bir İşlem Olmalıdır

İdareden çıkmakla birlikte yürütülmesi gerekli olmayan, yani ilgililer üzerinde bir hukuki sonuç doğurmayan işlemlere (örneğin hazırlık işlemlerine, teyit edici işlemler, danışma işlemleri, görüşler, idarenin iç düzen işlemleri) karşı iptal davası açılamaz.

b. İdari İşlem Kesinleşmiş Olmalıdır

İdari işlemin iptal davasına konu olabilmesi için kesin olması, yani tamamlanmış olması gerekir. Alınmış olmakla birlikte bir başka makam tarafından onaylanması gereken işlemlere karşı henüz iptal davası açılamaz.

4. Davacıya İlişkin Ön Koşullar

Davacı, kendisi tarafından veya vekili tarafından adına dava açılan kişidir. Bir kişinin davacı olabilmesi için, "***davada taraf olma ehliyeti"'ne*** ve "***dava açabilme ehliyeti"'ne*** sahip olması gerekir. Bunlardan birincisi için Medeni Kanuna göre "hak ehliyetine" ikincisi ise "fiil ehliyeti"'ne sahip olmak gerekir.

Dava açma ehliyetine sahip olan herkes, durup dururken iptal davası açamaz. Bunun için ***bir menfaatinin ihlal edilmiş olması*** gerekir. Söz konusu menfaatin meşru, kişisel ve güncel bir menfaat olması gerekir.

UYARI

- Kamu tüzel kişileri de birbirinin işlemlerine karşı iptal davası açabilirler. Örneğin belediye devletin; üniversite belediyenin veya bir belediye diğer bir belediyenin işlemine karşı dava açabilir.
- Aynı kamu tüzel kişiliği içindeki birimler birbirine karşı dava açamaz. Örneğin bir bakanlık diğer bakanlığa karşı veya fakülte dekanlığı kendi üniversitesinin rektörlüğüne karşı dava açamaz.

5. Davalıya İlişkin Ön Koşullar

İptal davasında davalı, kendisine karşı dava açılan kamu tüzel kişisidir. Gösterilmemesi veya yanlış gösterilmesi o kadar önemli değildir. Yanlış gösterilmişse idare mahkemesi, dilekçeyi doğru davalıya tebliğ eder.

İptal davasında davalı, kural olarak, dava konusu işlemi tesis eden idari makamdır. Söz konusu idari makam hangi kamu tüzel kişiliği içinde yer alıyorsa davalı o kamu tüzel kişisidir; yani husumet o kamu tüzel kişiliğine yöneltilir

6. Süreye İlişkin Ön Koşullar

İptal davası, kanunların öngördüğü süreler içinde açılmalıdır. Dava açma süresi ***hak düşürücü*** niteliktedir. Yani süre kamu düzeni ile ilgilidir mahkemece re'sen gözetilir. Süresinde açılmayan iptal davası, ön koşullar yönünden daha ilk incelemede, işin esasına girilmeden reddedilir.

a. Genel Dava Açma Süresi

Genel dava açma süresi, özel kanunlarda ayrı süre gösterilmeyen hallerde ***Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış gün*** ve ***vergi mahkemelerinde otuz gündür***.

Bunun dışında çeşitli kanunlarda özel dava açma süreleri öngörülmüştür.

b. Sürenin Başlangıcı

İdari uyuşmazlıklarda dava açma süresi ***yazılı bildirimin (tebliğ) yapıldığı tarihi izleyen günden itibaren*** başlar.

İlanı gereken düzenleyici işlemlerde dava süresi ***ilan tarihini izleyen günden itibaren*** başlar.

c. Süreyi Durduran Hal

İlgililer idari dava açmadan önce, ***idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması için*** üst makama, üst makam yoksa aynı makama, dava ***açma süresi içinde, yani 60 gün içinde***, başvurabilirler. Bu başvurma ***dava açma süresini durdurur***. 60 gün içinde cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır***.*** Üst makam, ***başvuruyu 60 gün içinde*** cevaplamazsa veya reddederse, dava açma süresi ***(kaldığı yerden)*** işlemeye başlar.

d. Zımni Ret Kararlarına Karşı Dava Açma Süresi

İYUK'un 10. Maddesine göre ***ilgililer haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için*** idari makamlara başvurabilirler. ***60 gün içinde cevap verilmezse*** istek reddedilmiş sayılır. ***(Zımni ret). Yani zımni ret süresi 60 gündür.*** İlgililer 60 günün bittiği tarihten itibaren ***dava açma süresi içinde*** (uyuşmazlığın niteliğine göre değişir) dava açabilirler. Dava açma süresi içinde dava açılmazsa ***dava açma hakkı düşer***.

Ancak idare süre geçtikten sonra bir cevap verirse, ilgili tekrar dava açma hakkını elde eder. Cevabın verilmesinden itibaren ***dava açma süresi içinde*** dava açılabilir.

e. Sürelerin Hesabı

İYUK md. 8'e göre süreler, ***tebliğ, yayın ve ilan tarihini izleyen günden itibaren*** işlemeye başlar. Yani ***tebliğin yapıldığı gün hesaba katılmaz***. Süre parmak hesabıyla sayılır.

Tatil günleri süreye dâhildir. Ancak son gün tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün çalışma saatinin bitimine kadar uzar.

Hafta ya da ay olarak belirtilen süreler, son hafta veya son ayda, bildirimin yapıldığı güne denk gelen günün çalışma saatinin bitiminde sona erer.

Sürenin bittiği ay içinde, aynı gün bulunmazsa süre o ayın son gününde biter.

Süre, ara vermeye (yani adli tatile) rastlamış ise, süre ara vermenin son gününden itibaren yedi gün uzar.

7. Biçime İlişkin Ön Koşullar

İdari davalar, ***Danıştay***, ***idare mahkemesi*** ve ***vergi mahkemesi başkanlıklarına*** hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır.

Başka yerde oturuluyorsa asıl görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere ***bulunulan yerdeki idare ve vergi mahkemesi başkanlıklarına*** verilir.

Dilekçeler, ***idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde*** büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın ***asliye hukuk hakimliklerine yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına*** verilebilir.

Dilekçelerde;

- Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,
- Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller,
- Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi,
- Vergi, resim, harç, benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarında uyuşmazlık konusu miktar,
- Vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihbarnamenin tarihi ve numarası ve varsa mükellef hesap numarası,

gösterilir.

Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına verilen dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra deftere derhal kayıtları yapılarak kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava ***bu kaydın yapıldığı tarihte*** açılmış sayılır. Davacılara, kayıt tarih ve sayısını gösteren imzalı ve mühürlü, pulsuz bir alındı kâğıdı verilir.

DİKKAT

Dava Dilekçesindeki Eksikliklerin Giderilmesi

Dilekçede biçim noksanlıkları varsa, mahkemede dilekçenin düzeltilmesi için ***30 günlük ek süre*** verilir. Bu süre içinde davacı eksiklikleri giderirse, dava incelenir. Eksiklikler süresi içinde tamamlanmazsa, mahkeme davanın ***açılmamış sayılmasına*** karar verir.

Herhangi bir sebeple ***harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile*** dava açılmış olması halinde, ***otuz gün*** içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen ***gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha*** tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde ***yine*** verilmez veya tamamlanmazsa ***davanın açılmamış sayılmasına karar verilir*** ve davacıya tebliğ olunur.

C. ESASA İLİŞKİN KOŞULLAR

Ön koşulları yerine getiren bir dava, görevli mahkeme yeri tarafından ***esastan incelenir*** ve karara bağlanır.

İdari işlemler, kanuna ve hukuka aykırılık içeriyorsa yargı yerlerince iptal edilir.

Bir idari işlemin iptaline yol açan sebep, o işlemin hukuka aykırılığıdır. Bir idari işlemin hukuka aykırılığı ise, yetki***, şekil, usul, sebep, konu ve maksat*** unsurlarında olmaktadır.

D. İPTAL DAVASININ SONUÇLARI

İdare mahkemesi iptal davası sonucunda ya başvuruyu reddeder, ya da dava konusu işlemi iptal eder.

E. İPTAL KARARININ SONUÇLARI

İptal kararı dava konusu işlemi ***yapıldığı andan itibaren*** ortadan kaldırır. Yani iptal kararları ***geçmişe etkilidir***. İptal kararıyla birlikte işlem hiç yapılmamış gibi, eski durum geriye gelir.

Düzenleyici işlemler (tüzük, yönetmelik vb.) iptal edilmişse bundan üçüncü kişiler de yani ***herkes*** yararlanır. Zira iptalden sonra bu işlemler yürürlükten kalkarlar. Ancak, bir bireysel idari işlem iptal edilmişse, bundan kural olarak ***sadece davacı*** yararlanır; iptal kararı aynı veya benzer durumda olan dava açmamış üçüncü kişileri kural olarak etkilemez.

F. İPTAL KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİ

Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre ***idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya*** mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak ***otuz günü*** geçemez.

Mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, ***idare aleyhine idari yargıda*** dava açabileceği gibi, ***kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de adli yargıda*** dava açabilir.

II. TAM YARGI DAVASI

Tam yargı davası, idari ve eylem ve işlemler neticesinde ***kişisel hakları doğrudan doğruya ihlal edilmiş*** olan kişilerin ***uğradıkları zararın giderilmesi*** istemiyle idari yargıda açtıkları davalardır.

A. TAM YARGI DAVASI- İPTAL DAVASI KARŞILAŞTIRMASI

Tam yargı davası ile iptal davası arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar vardır:

İdari yargıya özgü bir dava türüdür.	Adli yargıdaki edim davalarına benzer
İptal davasına yalnız ***tek yanlı idari işlemler*** konu olabilir.	Tam yargı davalarına ***tek yanlı idari işlemler***, ***idari eylemler*** ve ***hatta idari sözleşmeler*** konu olabilir.
İptal davası ***objektif*** niteliktedir. Bir idari işlemin ***hukuka aykırılığının tespiti*** için açılır.	Tam yargı davası sübjektif niteliktedir. Bu tür davalarda, davacı ***kendisinin bir sübjektif hakkının ihlal edildiğini*** iddia eder ve idareye bir borç yükletilmesini talep eder
İptal davası açabilmek için ***bir menfaatin ihlal edilmiş olması*** yeterlidir	Tam yargı davası açabilmek için, davacının ***kişisel haklarının doğrudan muhtel olması, yani ihlal edilmiş olması*** gerekir
İptal davasının sonuçlarından yerine göre üçüncü kişilerde yani ***herkes*** yararlanabilir	Tam yargı davalarının sonuçlarından ***sadece ve sadece davanın tarafları*** yararlanır.
Her iki dava türüne de aynı yargılama yöntemi uygulanır.	

B.TAM YARGI DAVASININ ÖN KOŞULLARI

1. Göreve İlişkin Ön Koşullar

İptal davasında ki görev koşulları tam yargı davasında da geçerlidir.

2. Biçime İlişkin Ön Koşullar

İptal davasında ki görev koşulları tam yargı davasında da geçerlidir. Ancak tam yargı davasında davalı, talep ettiği tazminatı veya giderilmesini istediği zararın tutarını dilekçesinde belirlemelidir.

3. Yetkiye İlişkin Ön Koşullar

- ***İdari sözleşmelerde*** yetkili mahkeme ***idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki*** idare mahkemesidir.
- ***İdari işlemlerden*** kaynaklanan tam yargı davalarında yetkili mahkeme, ***idari işlemi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki*** idare mahkemesidir.
- ***İdari eylemlerden*** kaynaklanan tam yargı davalarında yetkili mahkeme, ***eylemin yapıldığı yer*** idare mahkemesidir.
- Zarar bayındırlık, ulaştırma gibi bir ***hizmetin yürütülmesinden doğmuş ise***, yetkili mahkeme, ***hizmetin görüldüğü yer*** idare mahkemesidir.
- İdarenin sorumluluğu ***yukarıdaki durumlardan hiçbirine girmiyorsa***, açılacak tam yargı davasında yetkili mahkeme ***davacının ikametgâhının bulunduğu yer*** idare mahkemesidir.

Yetkinin hukuksal niteliğine ilişkin hususlar tıpkı iptal davasında olduğu gibidir.

4. Konuya İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davası, ***idarenin işlemleri***, ***eylemleri*** ve ***idari sözleşmelerden*** kaynaklanabilir.

a. İdari İşlemden Doğan Davalar

Bir idari işlem, ilgilinin yalnızca menfaatini ihlal etmeyip, aynı zamanda onu maddi veya manevi bir zarara uğratmışsa yani bir hakkını ihlal etmişse, böyle bir zararın tazmini için tam yargı davası açılabilir.

İdari işlemlerden doğan tam yargı davalarında ilgilinin bir ön karar almasına gerek yoktur.

İdari işlemlerden doğan zararlara karşı davacı İYUK madde 12'ye göre şunları yapabilir:

- Doğrudan doğruya tam yargı davası veya
- İptal ve tam yargı davalarını birlikte veya
- Önce iptal davası açıp, kararı iptal ettirdikten sonra tam yargı davası açma olanağı da vardır. Böylece ilgili, tam yargı davasını sağlam bir temele oturtmuş olur. ***Ancak iptal davasının reddedilmiş olması, tam yargı davasının açılmasına engel olmaz.*** (Çünkü işlem hukuka uygun olsa da zarara yol açmış olabilir)

Ön Karar: Dava açmadan önce, idarenin durumunun saptanması, idareyle olan uyuşmazlığın belirlenmesi gerekir. Yani zarar gören ilgilinin idareye başvurması gerekir. ***Zarar görenin başvurusu üzerine idarenin alacağı karara*** ön karar denir.

İlgilinin ön karar alınması gereken durumlarda ön karar almadan doğrudan tam yargı davası açması halinde "***idari merci tecavüzü"*** gerçekleşir.

İptal davalarında kural olarak ön karara gerek yoktur. Aynı şekilde idari işlemlerden doğan tam yargı davalarında da ön karara gerek yoktur ***ancak idari eylemlerden doğan tam yargı davalarında ön karara ihtiyaç vardır***.

b. İdari Eylemlerden Doğan Davalar

İdarenin eylemlerinden dolayı eğer bir kişinin hakkı ihlal edilmiş ise, hakkı ihlal edilen kişi doğrudan doğruya tam yargı davası açamaz. Bunun için idari eylemi ***yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl içinde*** ve ***her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde*** ilgili idareye başvurarak ihlal edilen hakkının yerine getirilmesini ister.

Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde ***(ön karar)***, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde ***(zımni ret)*** bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.

Bir idari eyleme karşı idareden "***ön karar" almadan doğrudan tam yargı davası açılması*** **durumunda**, idari yargı mercii, dava dilekçesini ***"idari mercii tecavüzü"***, gerekçesiyle, zararı verdiği iddia edilen ilgili idari makama tevdii eder ve davayı ret eder.

DİKKAT

- Görevli olmayan adli yargı mercilerine açılan tam yargı davasının görev yönünden reddi halinde sonradan idari yargı mercilerine açılacak davalarda, idareye başvurma şartı ***(Ön karar)*** aranmaz.

5. Davalıya İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davalarında da davalının yanlış gösterilmesi durumunda, idari yargı yeri doğru davalıyı saptar ve dava dilekçesini kendi saptadığı davalıya tebliğ eder.

Tam yargı davasındaki davalı makamlar şunlardır:

- Zarar ***bir idari işlemden meydana gelmişse***, davalı, ***dava konusu işlemi tesis eden idari makamdır***
- Zarar bir idari hizmetin yürütülmesine ilişkin ***bir idari eylemden*** kaynaklanmışsa, davalı, ***hizmeti nihai olarak düzenleyen en yüksek makamdır***.
- Zarar bir ***idari sözleşmeden*** kaynaklanmışsa, davalı, ***sözleşmenin taraflarından sözleşmeye aykırı davranan taraftır***.

6. Davacıya İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davasında ehliyet aynı şekilde iptal davasında olduğu gibidir. Yani bir kişinin davacı olabilmesi için, "***davada taraf olma ehliyeti'''ne*** ve "***dava açabilme ehliyeti'''ne*** sahip olması gerekir. Bunlardan birincisi için Medeni Kanuna göre "hak ehliyetine" ikincisi ise "fiil ehliyeti'''ne sahip olmak gerekir.

Tam yargı davası açabilmek için ***''menfaat ihlali''*** şartı yetmemekte, ''hak ihlali'' şartı da aranmaktadır

7. Süreye İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davası açmak için ***genel süre 60 gündür***.

Bu çerçevede süre:

- İdari işlemlere karşı açılacak tam yargı davalarında, idari işlemin ***tebliğinden veya uygulanmasını izleyen günden itibaren***,
- İptal davası sonucu açılacak tam yargı davalarında, ***iptal davasının sonucunun tebliğini*** veya ***kanun yollarına başvurulmasında kesinleşmesini izleyen günden itibaren,***
- İdari eylemler nedeniyle açılacak tam yargı davalarında ise ***ön kararın tebliğini veya 60 günlük zımni ret kararının bitmesini izleyen günden itibaren 60 gündür.***

C. TAM YARGI DAVASININ ESASTAN KABUL ŞARTLARI

Ön koşullar yönünden eksikliği bulunmayan tam yargı davasının esasına geçilir. İdarenin sorumluluğunu gerektiren bir durumun olup olmadığı, başka bir ***deyişle idarenin bir eylem veya işlemiyle bir hakkın ihlal edilip edilmediği*** araştırılır. İdarenin sorumluluğunu daha önce idare hukuku dersinde ayrıntılı olarak incelemiştik.

D. TAM YARGI DAVALARININ SONUÇLARI

Tam yargı davasına bakan mahkeme, bu davayı ön koşullar ya da esastan reddedecektir; ya da davayı kabul edecektir.

1. Davanın Reddinin Sonuçları

- Tam yargı davası ***ön koşullar nedeniyle reddedilmişse*** dava açma süresi henüz geçmemiş olmak koşuluyla eksik olan ön koşulların tamamlanması ve yeniden dava açılması mümkündür.
- Tam yargı davası ***davacının bir hakkının ihlal edilmediği*** ya da ***idarenin mali sorumluluğunun koşullarının gerçekleşmediği*** tespit edildiğinde esastan reddedilir. Davacı, tam yargı davasının esastan reddedilmesinden sonra, aynı nedenle yeni bir dava açamaz.

2. Davanın Kabulünün Sonuçları

Tam yargı davasının kabulü idarenin ***kusurlu veya kurssuz sorumluluk ilkesi çerçevesinde bir hakkı ihlal ettiği ve maddi veya manevi bir zarara neden olduğunun kabulü*** anlamına gelir. Bundan dolayı idari yargı mercii kararında ***haksızlığın giderme biçimine, geri verilmesi gereken veya zararın telafisi çerçevesinde ödenmesi gereken miktara*** hükmeder.

Tam yargı davası iptal davası gibi genel etkili olmadığı için ***yalnızca davanın tarafları için kesin hüküm ifade eder***, üçüncü kişileri bağlamaz.

III. YÜRÜTMENİN DURDURULMASI

Yürütmenin durdurulması kararı, idari işlemin hukuka uygunluk karinesini askıya alan, dava konusu işlemin uygulanmasını dava sonuna kadar erteleyen bir yargısal karardır.

ÖRNEK:

Bir dönem okuldan disiplin cezası almış ve bu cezaya karşı iptal davası açmış olan öğrencinin bu davası muhtemelen altı aydan uzun sürecek ve bu davayı kazanacak olsa bile, bu öğrencinin okulu fiilen bir dönem uzayacaktır. Böyle bir durumda, davacı dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasını talep eder ve mahkeme buna karar verirse, söz konusu işlem daha iptal edilmemiş olsa bile, bu işlemin yürütülmesi durdurulur; yani öğrenci derslerine devam eder, sınavlarına girer.

A. YÜRÜTÜMEYİ DURDURMANN KOŞULLARI

- Açılmış bir iptal davası olmadan yürütmenin durdurulması talebinde bulunulamaz
- İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararlar doğmalıdır.
- İdari işlemin açıkça hukuka aykırı olması gerekir.
- Yürütmeyi durdurma kararı verilmesi için davacının talebi gerekir. Hakim re'sen yürütmeyi durdurma kararı veremez.
- Yürütmeyi durdurma kararı verilebilmesi için davalı idarenin savunmasının alınmasının ya da savunma süresinin geçmiş olması gerekir.
- Yürütmenin durdurulması kararları teminat karşılığında verilir; ancak, durumun gereklerine göre teminat aranmayabilir.
- Yürütmenin durdurulması kararlarında ***idari işlemin hangi gerekçelerle hukuka açıkça aykırı olduğu ve işlemin uygulanması halinde doğacak telafisi güç veya imkânsız zararların neler olduğunun*** belirtilmesi zorunludur.
- Yürütmenin durdurulması istemine ilişkin ***yargı harçlarının peşin olarak ödenmesi*** gerekir.

DİKKAT

- Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, ***idarenin savunması alınmaksızın da*** durdurulabilir.
- Dava dilekçesi ve eklerinden ***yürütmenin durdurulması isteminin yerinde olmadığı anlaşılırsa***, davalı idarenin savunması alınmaksızın istem reddedilebilir.
- Sadece ilgili kanun hükmünün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulduğu gerekçesiyle yürütmenin durdurulması kararı verilemez.
- Yürütmeyi durdurma kararı verilmesi için davacının talebi gerekir. Sadece iptal davasının açılması yürütmeyi durdurmaz ***ancak vergi mahkemelerinde, vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılması,*** tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün ***tahsil işlemlerini durdurur.***
- ***Aynı sebeplere dayanılarak*** ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulamaz.
- Yürütmenin durdurulması istemine ilişkin davalarda İYUK md 16'da belirtilen dilekçe, savunma ve tebligata ilişkin ***süreler mahkeme tarafından kısaltılabilir***.
- Yürütmenin durdurulması kararı verilen dava dosyaları ***öncelikle incelenir ve karara bağlanır***.
- Yürütmenin durdurulmasına dair verilen kararlar onbeş gün içinde yazılır ve imzalanır.

B. YÜRÜTMEYİ DURDURMA KARARLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

- Yürütmenin durdurulması ***istisnai bir karardır***. İptal davasının açılması ile değil belirli şartların gerçekleşmesi ile yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.
- Yürütmenin durdurulması ***geçici bir önlemdir***. Yürütmenin durdurulması, idari işlemin uygulanmasını en geç dava sonuna kadar askıya alır. Davanın sonuçlanmasıyla kendiliğinden ortadan kalkar.
- Yürütmenin durdurulması ***ara karar niteliğindedir***. Çünkü yürütmeyi durdurma kararı iptal davasını sonuçlandırmaz, sadece dava konusu yapılan işlemin uygulanmasını en geç dava sonuna kadar erteler. Ayrıca yürütmeyi durdurma kararı tek başına temyiz edilemez.

C. YÜRÜTMEYİ DURDURMA KARARLARINA KARŞI İTİRAZ

Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar;

- Danıştay dava dairelerince verilmişse konusuna göre ***İdari veya Vergi Dava Daireleri Kuruluna***,
- Bölge idare mahkemesi kararlarına karşı ***en yakın bölge idare mahkemesine***,
- İdare ve vergi mahkemeleri ile tek hakim tarafından verilen kararlara karşı ***bölge idare mahkemesine***,
- Çalışmaya ara verme süresi içinde ise idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlara ***en yakın nöbetçi mahkemeye veya kararı veren hakimin katılmadığı nöbetçi mahkemeye***, kararın tebliğini izleyen günden itibaren ***yedi gün içinde*** itiraz edilebilir. İtiraz ancak bir defa yapılabilir.

İtiraz edilen merciler, dosyanın kendisine gelişinden itibaren ***yedi gün içinde karar vermek zorundadır.*** İtiraz ancak ***bir defa*** yapılabilir.

İtiraz üzerine verilen kararlar ***kesin olup*** bunlara karşı tekrar itiraz etmek ya da başka bir mercie başvurma imkânı yoktur.

Temyiz ve istinaf incelemesi sırasında yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar ***kesindi***r.

D. YÜRÜTMEYİ DURDURMA KARARININ SONUÇLARI

Yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanması da tıpkı nihai yargı kararlarının uygulanması gibidir. Yani idare, mahkeme kararının tebliğinden itibaren ***30 gün içinde*** yürütmeyi durdurma kararının gereğini yerine getirmek zorundadır.

Yürütmenin durdurulması kararı verilince, dava konusu işlem, hiç yapılmamış sayılır ve işlemden önceki durum geri gelir. Başka bir deyişle, ***yürütmenin durdurulması kararı geriye yürür***.

DİKKAT

Şu durumlarda yürütmeyi durdurma kararı verilemez:

- İptal davasına konu edilemeyecek işlemler için yürütmenin durdurulması istenemez (Hazırlık işlemleri, görüş bildiren işlemler vb.)
- Askeri ve adli yargının görev alanına giren uyuşmazlıklar için yürütmenin durdurulması istenemez.
- Yoklukla sakat işlemler için yürütmenin durdurulması istenemez.
- Yargı denetimi dışında tutulan işlemler için yürütmenin durdurulması istenemez.
- 1982 Anayasası'na göre, "Kanun, ***olağanüstü hallerde, ve savaş halinde*** ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir"

IV. İVEDİ YARGILAMA USULÜ

6545 sayılı 6.Yargı Paketinin 18. maddesinde yapılan düzenlemeyle, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20. maddesinden sonra gelmek üzere 20/A maddesiyle "İvedi Yargılama Usulü" şeklinde istisna bir usul düzenlemesi getirilmiştir.

Bu usulle sadece bazı idari kararlarla sınırlı olmak üzere dava açma süreleri kısaltılmış, yürütmeyi durdurma usulünde değişiklikler yapılmış, cevap verme süreleri kısaltılmış; mahkemeler açısından ise inceleme süreleri kısaltılmıştır. Son olarak temyiz süreleri de kısaltılmıştır.

İvedi yargılama usulü aşağıda sayılan işlemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır:

- İhaleden yasaklama kararları hariç ihale işlemleri.
- Acele kamulaştırma işlemleri.
- Özelleştirme Yüksek Kurulu kararları.
- Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca yapılan satış, tahsis ve kiralama işlemleri.
- Çevre Kanunu uyarınca tesis edilen çevresel etki değerlendirme işlemleri,
- Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca alınan Bakanlar Kurulu kararları.

İvedi yargılama usulünde dava açma süresi ***otuz gündür.***

İvedi yargılama usulüne tabi işlemlerle ilgili davacılar dava açmadan önce, i***dari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde isteyemeyecektir.***

İvedi yargılama usulüne tabi işlemlerde; **yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez.**

Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren ***on beş gün içinde temyiz yoluna (Danıştaya)*** başvurulabilir.

Yedi gün içinde ilk inceleme yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır.

Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren ***on beş gün*** olup, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla ***on beş gün*** uzatılabilir. Savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılır.

Bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren ***en geç bir ay içinde*** karara bağlanır. Ara kararı verilmesi, keşif, bilirkişi incelemesi ya da duruşma yapılması gibi işlemler ivedilikle sonuç-landırılır.

Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren ***on beş gün içinde temyiz yoluna*** başvurulabilir.
Temyiz dilekçeleri ***üç gün içinde*** incelenir ve tebliğe çıkarılır.
Temyiz dilekçelerine c***evap verme süresi*** on beş gündür.

Temyiz istemi ***en geç iki ay içinde*** karara bağlanır. Karar en geç bir ay içinde tebliğe çıkarılır.

Temyiz üzerine verilen kararlar ***kesindir.***

IV. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İLE ÖLÇME, SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ TARFINDAN YAPILAN MERKEZİ VE ORTAK SINAVLARLA İLGİLİ YARGILAMA USULÜ

- Bu tarz sınavlardan çıkacak uyuşmazlıklarda dava açma süresi ***on*** gündür.
- ***Yedi gün içinde ilk inceleme*** yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır.
- Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren ***üç gün olup***, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla ***üç gün*** uzatılabilir.
- Bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren ***en geç on beş gün içinde*** karara bağlanır
- Verilen nihai kararlara karşı ***tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna*** başvurulabilir.
- Temyiz dilekçeler***i üç gün içinde incelenir*** ve tebliğe çıkarılır.
- Temyiz dilekçelerine cevap verme süresi beş gündür.
- Temyiz istemi en geç on beş gün içinde karara bağlanır.
- Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir.
- Bu yargılama usulüne tabi işlemlerle ilgili davacılar dava açmadan önce, i***dari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde isteyemeyecektir.***
- Yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDARİ YARGILAMA USULÜ

I. İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN ÖZELLİKLERİ

İdari yargılama usulünün başlıca özellikleri şunlardır:

A. YAZILILIK ve EVRAK ÜZERİNDEN İNCELEME

İdari yargı'da ***"yazılı yargılama"*** usulü uygulanır. Yani davalar, ***kural olarak dosya üzerinden*** incelenir. ***İstisnaen*** duruşma yapılabilir. Ancak idare mahkemelerinde sözlü olarak tanık dinlenmesi imkânı yoktur.

B. RE'SEN İNCELEME İLKESİ

Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalarda ***gereken bilgi, belge, keşif ve bilirkişi incelemesini ait kendiliğinden*** yaparlar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususta ki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir

II. DAVALARIN İNCELENMESİ ve KARARA BAĞLANMASI USULÜ

A. İLK İNCELEME

Davanın esasına geçilmeden önce gerekli evrakların gözden geçirilerek dosyanın tamamlanması ilk inceleme ile gerçekleşir. Dava dilekçesinin karşı tarafa tebliği ilk inceleme tamamlandıktan sonra yapılır.

Dilekçeler, Danıştay'da daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hakimi, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye tarafından incelenir. İlk incelemede şu sıranın izlenmesi zorunludur:

- Görev ve yetki,
- İdari merci tecavüzü,
- Ehliyet,
- İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı,
- Süre aşımı,
- Husumet,
- İYUK 3 ve 5. maddelere uygun olup olmadıkları, yönlerinden ***sırasıyla*** incelenir.

İYUK madde 3

- Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,
- Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller,
- Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi,
- Vergi, resim, harç, benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarında uyuşmazlık konusu miktar,
- Vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihbarnamenin tarihi ve numarası ve varsa mükellef hesap numarası ***incelenir***.

İYUK madde 5

Birlikte açılan bir davanın gerekli koşullara sahip olup olmadığı incelenir.

İlk incelemede, bu noktalardan bir eksiklik saptanmazsa, dava dilekçesi ve ekleri davalı idareye cevap vermesi için tebliğ edilir. tebligat işlemi yapılır.

İlk incelemede bu noktalardan kanuna aykırılık görülmesi şu sonuçları doğurur:

- Davanın, adli veya askeri yargının görevli olduğu konularda açıldığının tespit edilmesi durumunda ***görevsizlik kararı verilerek davanın reddine***,
- idari yargının görevli olduğu konularda ise görevli veya yetkili olmayan mahkemeye açılan davanın ***görev veya yetki yönünden reddedilerek dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine***,
- İdari merci tecavüzü halinde, ***dilekçelerin görevli idari mercie gönderilmesine***, (Dilekçelerin görevli idari mercie gönderilmesi halinde, Danıştaya veya ilgili mahkemeye başvurma tarihi, idari mercie başvurma tarihi olarak kabul edilir.)
- Davacının ehliyet koşullarının oluşmadığı, davaya konu işlemin kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığının veya davada sürenin aşılmış olduğunun tespiti halinde ***davanın reddine***,
- Davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde, ***dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine,***
- İYUK md. 3'te belirtilen dava dilekçesinin taşıması gereken unsurlardaki eksiklik ve yanlışlıkların, md. 5'te öngörülen aynı dilekçe ile birden çok işleme karşı dava açılması veya birden çok kişinin dava açması koşullarındaki sakatlıkların ortaya çıkması durumunda, ***30 gün içinde hataların giderilip yeniden düzenlenerek dava açmak üzere dilekçenin reddine*** karar verilir. Eksiklikler süresi içinde tamamlanmazsa veya aynı yanlışlıklar yeniden yapılırsa dava reddedilir.

İlk inceleme üzerine verilen kararlara karşı başvuru yollarını bir tablo aracılığıyla inceleyeceğiz:

Kanun Yolu (Kararın Düzeltilmesi, Temyiz, İtiraz) Açık Olan Kararlar	**Kanun Yolu (Kararın Düzeltilmesi, Temyiz, İtiraz) Kapalı Olan Kararlar**
• Adli veya askeri yargının görev alanına girdiği gerekçesiyle verilen görevsizlik kararları • Ehliyet yönünden davanın reddi kararları • İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığı için davanın reddi kararları • Süre aşımından davanın reddi kararları • İdari mercii tecavüzü sonucunda ilgili idari mercie tevdii kararları	• İdari yargının görevli olduğu konularda davanın reddedilip dosyanın görevli ve yetkili yargı yerine gönderilme kararları • Dava dilekçesinin gerçek hasma tebliğ kararları • İYUK md.3 ve 5 kapsamındaki dilekçe ret kararları • Avukat olmayan vekil tarafından açılan dilekçenin reddi kararları

UYARI

- İdari davalar, ***Danıştay***, ***idare mahkemesi*** ve ***vergi mahkemesi başkanlıklarına*** hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır.
- ***Başka yerde oturuluyorsa*** asıl görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere ***bulunulan yerdeki idare ve vergi mahkemesi başkanlıklarına*** verilir.
- Dilekçeler, ***idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde*** büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın ***asliye hukuk hakimliklerine yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına*** verilebilir

B. DAVALI İDARENİN CEVABI (BİRİNCİ SAVUNMA)

İlk incelemede bir eksiklik saptanmazsa, dava dilekçesi ve ekleri davalı idareye cevap vermesi için tebliğ edilir. Davalı idare ***30 gün içinde*** cevap vermek zorundadır. Davalı idarenin verdiği dilekçeye ***"cevap dilekçesi"*** veya ***"birinci savunma"*** denir.

C. CEVABA CEVAP

Davalı idarenin cevap dilekçesi de, yani savunması da, mahkeme tarafından davacıya tebliğ edilir. Davacı, idarenin cevabına en geç ***otuz gün içinde*** cevap vermek zorundadır. Buna ***"cevaba cevap"*** denir.

D. DAVALI İDARENİN İKİNCİ CEVABI (İKİNCİ SAVUNMA)

Davalı idare davacının ikinci dilekçesine de ***30 gün içinde*** cevap vermek zorundadır. Buna ***ikinci savunma*** denir. İkinci savunma da davacıya tebliğ edilir. Ama artık davacı ikinci savunmaya cevap veremez. Böylece dava dosyası artık tamamlanmış olur.

Dava Dilekçesi ⟹ 30 Günde Davalı İdarenin Cevabı (Birinci Savunma) ⟹ 30 Günde Davacının İkinci Dilekçesi (Cevaba cevap) ⟹ 30 Günde Davalı İdarenin İkinci Cevabı (İkinci Savunma) ⟹ İkinci Savunmanın Davacıya Tebliği ⟹ Dava Dosyasının Tamamlanması

UYARI

Adresi belli olmayanlara ***ilan yolu*** ile bildirim yapılır.

E. DOSYALARIN İNCELENMESİ

Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yaparlar. Ayrıca gerekli gördüğü bilgi ve belgeleri taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilir. Bu hususta ki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

F. İDARİ YARGIDA DURUŞMA

1. Duruşmaya Karar Verilmesi

Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinde açılan iptal ve yirmibeşbin Türk Lirasını aşan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yirmibeşbin Türk Lirasını aşan vergi davalarında, ***taraflardan birinin isteği üzerine*** duruşma yapılır.

Temyiz ve itirazlarda duruşma yapılması ***tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına*** bağlıdır.

Duruşma talebi, ***dava dilekçesi ile cevap ve savunmalarda*** yapılabilir.

Ayrıca Danıştay, mahkeme ve hakim yukarıda açıkladığımız şartlara bağlı olmaksızın ***kendiliğinden*** duruşma yapılmasına karar verebilir.

Duruşma davetiyeleri duruşma gününden ***en az otuz gün önce*** taraflara gönderilir.

2. Duruşmalara İlişkin Esaslar

İdari Yargılama Usulü Kanununda duruşmalara ilişkin esaslar şu şeklide düzenlenmiştir:

- Duruşmalar açık olarak yapılır. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hallerde, görevli daire veya mahkemenin kararı ile, duruşmanın bir kısmı veya tamamı gizli olarak yapılır.
- Duruşmaları başkan yönetir.
- Duruşmalarda taraflara ikişer defa söz verilir. Taraflardan yalnız biri gelirse onun açıklamaları dinlenir; hiç biri gelmezse duruşma açılmaz, inceleme evrak üzerinde yapılır.
- Danıştay'da görülen davaların duruşmalarında savcının bulunması şarttır. Taraflar dinlendikten sonra savcı yazılı düşüncesini açıklar. Bundan sonra taraflara son olarak ne diyecekleri sorulur ve duruşmaya son verilir.
- Kanun yollarında da duruşma yapılması mümkündür.
- Duruşma yapıldıktan sonra en geç onbeş gün içinde karar verilir.

III. KANUN YOLLARI

Kanun yolları veya İdari Yargılama Usulü Kanununun da kullanılan deyimlerle kararlara karşı başvuru yolları, yanlış olduğu iddia edilen mahkeme kararının yeniden incelenmesi ve değiştirilmesi amacıyla davanın taraflarına tanınan başvuru yollarıdır.

Kanun yolları ***olağan kanun yolları*** ve ***olağanüstü kanun yolları*** olmak üzere ikiye ayrılır. Olağan kanun yolları, ***henüz kesinleşmemiş hükümlere karşı***; olağanüstü kanun yolları ise ***kesinleşmiş hükümlere karşı*** gidilen bir yoldur.

İdari yargıda olağan kanun yoları ***istinaf ve temyiz*** olmak üzere iki tanedir. Olağan üstü kanun yolu ise ***kanun yararına temyiz*** ve ***yargılamanın yenilenmesidir***.

A. OLAĞAN KANUN YOLLARI

Olağan kanun yolları, ***kesinleşmemiş yargısal kararlara karşı başvurulan*** ve ***onların kesinleşmesine engel olan*** kanun yollarıdır.

1. Temyiz
a) Genel Olarak
Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar(İYUK md. 46) başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi ***Danıştay'da***, ***kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde*** temyiz edilebilir:

Bölge İdare Mahkemelerinin temyiz edilebilecek kararları (İYUK md. 46)**:**
• Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları.
• Konusu yüz bin Türk Lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar.
• Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.
• Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları
•Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları.
• İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar.

• Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18.11.1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
• Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar.
• Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar.
• Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar.
• 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.
• 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
• 3.7.2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar.

• Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar.

DİKKAT

- Danıştayın ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlar ***Danıştay idari veya vergi dava daireleri kurulunca*** temyizen incelenir. Daireler kurulu ***temyiz kararları kesindir*** bu kararlara karşı ***direnmek mümkün değildir.***
- Danıştayın temyiz mercii olarak görevi, ***bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla*** sınırlıdır.

2. İstinaf
• İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, ***kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde*** istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, konusu beşbin Türk Lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar ***kesin olup***, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz.
• Bölge idare mahkemelerinin ***46. maddeye göre temyize açık olmayan*** kararları kesindir.
• İstinaf başvurusuna konu edilen kararı veren ya da karara katılan hâkim, aynı davanın istinaf yoluyla bölge idare mahkemesince incelenmesinde bulunamaz.
• İvedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf yoluna başvurulamaz.

UYARI

Bölge idare mahkemelerinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapılmaz.

B. OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

Olağan kanun yolları (itiraz, temyiz ve karar düzeltme) tüketildikten sonra, mahkeme kararı kesinleşir İşte olağanüstü kanun yolları, ***kesinleşmiş yargısal kararlara*** karşı başvurulan kanun yollarıdır.

1. Yargılamanın Yenilenmesi

a. Tanım

Yargılamanın yenilenmesi, kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş kararlara karşı başvurulan olağanüstü bir kanun yoludur. Bu yolla, yargılama sırasında belirli eksiklikler veya hatalar olmuşsa, kanuna aykırı olarak tesis edilen mahkeme karının ortadan kaldırılarak yargılamanın en baştan ve yeniden yapılması amaçlanır.

Yargılamanın yenilenmesinin üç koşulu vardır:

b. Yargılamanın Yenilenmesinin Koşulları

- İlk koşulu, hakkında yargılamanın yenilenmesi istenecek kararın, ***kesin bir karar olması*** gerekir.
- Yargılamanın yenilenmesini isteyebilmenin ikinci koşulu, kanunda sayılan nedenlerden birinin oluşmasıdır. Yargılanmanın yenilenmesi sebepleri İdari Yargılama Usulü Kanununun 53. maddesinde sınırlı olarak sayılmıştır. Buna göre:

  - Zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilemeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması,
  - Karara esas olarak alınan belgenin, sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin karar zamanında bundan haberi bulunmamış olması,
  - Karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla bozularak ortadan kalkması,
  - Bilirkişinin kasıtla gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun mahkeme kararıyla belirlenmesi,
  - Lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir hile kullanmış olması,
  - Vekil veya kanuni temsilci olmayan kimseler ile davanın görülüp karara bağlanmış bulunması,
  - Çekinmeye mecbur olan başkan, üye veya hakimin katılmasıyla karar verilmiş olması,
  - Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması.
  - Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması.

- Yargılamanın yenilenmesi ***belli bir süre içinde*** yapılmalıdır. Yargılanmanın yenilenmesi süresi, ***kural olarak almış gündür***. Ancak bu kuralın iki istisnası vardır:

  - Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması nedeni için ***on yıl***
  - Sonuncu neden için; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren ***bir yıldır***.

c. Başvuru

Başvuru yetkisi asıl ***davanın taraflarına*** aittir. Yargılamanın yenilenmesi istemini ***esas kararı veren mahkeme*** inceler.

Esas karar, yargı yerlerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla çözümledikleri uyuşmazlıklar hakkında verdikleri kararlardır.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, esas kararı veren kurula, daireye veya mahkemeye verilen dilekçe ile yapılır.

Yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin bulunup bulunmadığı hakkındaki inceleme, kural olarak, mahkeme tarafından evrak üzerinde yapılır. Mahkeme dilerse duruşma yapar.

Yapılan inceleme sonucunda, mahkeme istemi yerinde bulmazsa reddeder, yerinde bulursa daha önce vermiş olduğu kesin hükmü kaldırır ve yeniden yargılama yaparak sonucuna göre karar verir.

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda yeni bir karar verilirse, yani eski karar kısmen ya da tamamen değiştirilirse, bu karara karşı temyiz yolu açıktır.

2. Kanun Yararına Temyiz

Bölge idare mahkemesi kararları ile idare ve vergi mahkemelerince ve Danıştayca ilk derece mahkemesi olarak verilip ***temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan*** niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı olanlar ***ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine*** veya ***kendiliğinden Danıştay Başsavcısı tarafından*** kanun yararına temyiz olunabilir.

Kanun yararına bozma yoluna başvurulabilmesinin iki koşulu bulunur. Buna göre:

- Birinci koşul, kanun yararına bozma yoluna başvurulacak kararın ***temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş*** olması gerekir.
- İkinci koşul ise, temyizden geçmeksizin kesinleşmiş kararın ***niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bulunması*** gerekir. Sonucu etkilemeyen, yalnızca yargılama usul hükümlerine aykırılıklardan dolayı kanun yararına temyize gidilemez.

Kanun yararına temyiz başvurusu münhasıran ***Danıştay Başsavcısına*** tanınmış bir haktır. Danıştay başsavcısı ***ilgili bakanlıkların talebi üzerine*** veya ***kendiliğinden*** başvurur. Burada, ilgili bakanlıktan kastettiğimiz, kararın bozulmasında yararı olan bütün bakanlıklardır.

Kanun yararına bozma ***herhangi bir süreye*** tabi tutulmamıştır.

Başsavcı tarafından yapılan kanun yararına temyiz isteği yerinde görüldüğü taktirde kesinleşmiş yargı kararı, kanun yararına bozulur. Bu bozma kararı, daha önce kesinleşmiş olan mahkeme veya Danıştay kararının hukuki sonuçlarını ***ortadan kaldırmaz***. Bozma kararı taraflar aleyhine de bir sonuç doğurmaz. Bozma üzerine mahkemenin yapacağı hiçbir işlem yoktur; yani ***mahkemenin yeni bir karar alması ya da direnmesi mümkün değildir***. Ayrıca kanun yararına bozma kararları aleyhine temyiz, kararın düzeltilmesi veya yargılamanın yenilenmesi yollarına da başvurmak mümkün değildir. Son olarak söylemek gerekirse kanun yararına bozma talebinin beraberinde yürütmenin durdurulması isteminde de bulunulamaz. Burada amaçlanan, hukuka aykırı verilmiş olan ***yargı kararının ayıklanmak istenmesi ve kararı bozulan mahkemenin uyarılması ve dikkatinin çekilmesidir***.

Bozma kararının bir örneği ***ilgili bakanlığa gönderilir*** ve ***Resmi Gazete'de yayımlanır***.